

TRANSILVANIA

REVISTA

ASOCIAȚIUNII PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN.

Nr. 6.

Noembrie — Decembrie.

1913.

Discursul de deschidere

ținut Duminică 1/14 Septembrie la adunarea generală din Orăștie de președintele «Asociațiunii» A. Bârseanu.

Onorabilă adunare generală!

Când venim a desfășura pentru a doua oară, după un restimp de aproape treizeci de ani, steagul culturii naționale în acest centru înfloritor românesc, prima datorie ce ni se impune, este, să salutăm din adâncul inimii pe frații și pe surorile noastre din Orăștie și să le aducem tributul recunoștinței noastre, că în împrejurările grele prin cari trecem și care, poate, pe dânșii i-au atins mai mult, n'au pregetat a ne găzdui în modul cel mai ospital, dovedind atâta dragoste față cu cei de o limbă și de un sânge cu dânșii, și atâta înțelegere pentru înaltele probleme, urmărite de însoțirea, în numele căreia ne-am întrunit astăzi aici.

Orăștienii au dat o nouă dovadă, că adevărata dragoste frățească nu cunoaște nici o piedecă: potopul apelor nu o poate stinge, nici o strimtoare materială nu o poate înăbuși, și că acolo, unde este adevărată înțelegere pentru interesele cele mari ale neamului, chiar și în împrejurările cele mai grele, se pot face minuni.

În adevăr, doamnelor și domnilor, ce poate fi mai însemnat pentru un neam, ca înarmarea lui cu armele biruitoare ale științei, înălțarea lui din ce în ce mai mult pe scara nesfârșită a progresului, îngrijirea însușirilor sale caracteristice: a limbii strămoșești, a portului și a datinilor moștenite dela înaintași, întărirea lui morală și materială, deprinderea lui cu tot ce este bun, drept, frumos și folositor, — cu un cuvânt: asigurarea viitorului lui și pregătirea unui viitor mai bun prin cultură?

A-și creia o soarte mai bună este nizuința firească a oricărei vietăți conștiente; a se îngriji de viitor este o datorie elementară a ori și cărui individ, și cu atât mai mult a unui neam întreg.

Popoarele dornice de viață au înțeles pe deplin adevărul acestei aserțiuni și astfel le vedem pe toate lucrând din răsuputeri pentru îmbunătățirea sorții lor, folosind orișice moment pentru întărirea morală și materială a lor, pășind mereu înainte pe calea nesfârșită a progresului și astfel croindu-și un viitor mai fericit.

Chiar și în zilele noastre ne-a fost dat a vedea neamuri, mai puțin numeroase ca al nostru, smulgându-se din letargia în care se părea că sunt prinse, și încercându-se să iasă la soare, la lumină, întocmai cum vulturii de pe crestele munților se avântă în înaltul cerului, dând dovadă de îndrăzneală și de putere.

O urmare a acestei nizuințe firești spre înaintare și spre pregătirea unui viitor mai vrednic de ființa omenească sunt toate eforturile de peste o jumătate de veac ale poporului nostru: susținerea miilor de școli și de biserici, împreună cu atâtea jertfe, înființarea atâtor însoțiri de tot felul, îndemnurile spre trezirea conștiinței naționale, făcute cu graiul viu și cu condeiul de cei mai aleși ai noștri.

Un semn al aceleiași nobile porniri spre ridicarea neamului, din care facem parte, în șirul neamurilor luminate și cu viitor, este și ființarea Asociației noastre, care încheie în acest moment 52 ani ai existenței sale și ale cărei lucrări din anul din urmă avem a le cerceta și a le judeca.

Cu multă însuflețire și cu mari așteptări au pășit, cum am avut onoare a arăta și cu alt prilej, părinții noștri la întemeierea «Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român», și dacă nu toate așteptările lor au fost împlinite, vina nu poate cădea numai asupra noastră, ci în mare parte este a se atribui împrejurărilor nefavorabile, în mijlocul cărora s'a desfășurat viața ei de peste o jumătate de veac.

Cu toate acestea, dacă voim să fim drepecți, trebuie să recunoaștem, că, cu toate greutățile, cu care a avut a se lupta și în parte mai are a se lupta și astăzi, însoțirea noastră culturală înaintează treptat, cuprinzând teren din ce în ce mai larg și atrăgând în sânul său un număr tot mai mare de membri. Astăzi putem constata cu bucurie, că în toate părțile locuite de Români în această țară aproape nu mai este ținut, în care să nu fâlfaie stindardul ei biruitor, aproape nu mai este localitate, în care să nu se știe de numele ei și în care să nu pătrundă vreuna din publicațiile ei, — nu atâta în urma străduințelor noastre, ale celor dela conducerea centrală, cât mai mult în urma nizuinței obștești spre lumină și în urma trezirei în cercuri tot mai largi a conștiinței naționale.

Numărul tot mai mare de despărțăminte și de agenturi, miile de prelegeri și de șezători populare, ținute cu deosebire în comunele rurale, numărul frumos de cetitori ai Bibliotecii populare a «Asociațiunii», bibliotecile populare, al căror număr crește an de an și care se vor înmulți și mai mult în scurtă vreme, în urma marinosului dar primit în anul din urmă din partea marelui binefăcător *Vasile de Stroescu*, — însoțirile economice și culturale, care încep a răsări tot mai des și care sperăm, că se

vor desvoltă și mai mult, sprijinite de acelaș mult meritat bărbat, încercările tot mai stăruitoare de a deprinde cu cetitul și cu scrisul pe cei necunoscători de carte, — sunt tot atâtea dovezi grăitoare, că Asociația noastră nu lucră în pământ sterp, ci că silințele membrilor ei aduc an de an roade tot mai bogate.

E adevărat, lucrarea cea mai de preț a Asociației noastre nu e o lucrare, ale cărei efecte să se poată vedeă și simți imediat, ci este mai mult o lucrare mărunță, de multeori nebagată în seamă, dar care s'ar puteă asemăna cu picăturile unei ploii călduțe de vară, care cad încet, domol, dar care fac, ca sămânța aruncată în pământ să incolțească, să crească și să aducă rod.

Și când mă gândesc la munca desinteresată, pornită din suflet curat românesc și din dorința de a face bine celor de un neam și de o lege cu dânșii, a atâtor semănători ai semințelor culturii naționale: preoți, învățători, advocați, medici, funcționari, agronomi, studenți, cari nu pregetă a propovedui an de an binele, adevărul și frumosul în sânul poporului nostru și a-l împrieteni tot mai mult cu cartea românească, nu pot să nu le exprim din locul acesta de onoare întreagă recunoștința noastră pentru ostenețele, ce le aduc spre înaintarea neamului, din care facem parte, și să-i asigur, că jertfele lor sunt cel mai prețios prinos, ce se poate depune pe altarul obștei celei mari românești. Chiar dacă numele lor de multe ori rămâne necunoscut în cercuri mai largi, își vor află cea mai prețioasă răsplată în convingerea, că și-au îndeplinit cea mai sfântă datorință față cu frații lor de acelaș sânge.

Eu văd în oamenii aceștia pe adevărații apostoli ai culturii naționale, și Vă mărturisesc, că rareori m'a impresionat așa de mult o scrisoare, ca neajutorata cartă postală a unui biet cantor din părțile de Miază-noapte ale Ardealului, el însuș abia cunoscător de carte, care se adresează biroului Asociațiunii în chipul următor:

«Onorată Asociațiune. Rog, să ne trimiți g(a)ratis 12 abecedare c'am înființat 12 analfabeți și numai Visuri și Epistole cetesc, și ni-i foarte lipsă ca să deprin(dem) la cetit, și să ne trimeți și a 2-a carte de cetire 4 exempl(o)lare; aci de trei săptămâni ne învățăm și pot ceti și să (va) face bun spor, încât face bine a ne trimite».

Câtă vreme vom aveă în mijlocul nostru asemenea oameni, cari să ia pe umerii lor de bună voie crucea apostoliei, putem privi cu încredere în viitor, siguri fiind, că razele de lumină împrăștiate de ei vor pregăti zorile unei vieți mai măndre naționale.

Dar: ogorul este întins, lucrul este mult; aveă-vom oare muncitori îndeajuns, ca să nu rămână nici un petec de loc nelucrat, ci fiecare colțor să aducă la timpul său roadele așteptate?...

Negreșit, în timpul din urmă s'a făcut un pas însemnat pentru lumina poporului nostru și pentru înzestrarea lui cu cunoștințele cerute de vremile de astăzi; dar cu toate acestea, cât mai este de făcut în viitor, ca

poporul nostru să poată ajunge, măcar în parte, pe celelalte neamuri, care, favorizate de împrejurări, ne-au apucat mult înainte pe cărarea fără sfârșit a progresului, — căci nu trebuie uitat, că dacă am izbutit a face câțiva pași înainte, nici celelalte neamuri n'au stat pe loc, ci au progresat și progresaază neconținut!

Lucrarea pentru luminarea poporului nostru este abia începută; ea va trebui urmată în viitor cu o energie din ce în ce mai mare, și la această lucrare mântuitoare trebuie să-și dea partea sa fiecare om, care se bucură de un grad mai înalt de cultură, fiecare Român cu cunoștință de carte, — și anume, datoria sa față cu frații săi mai puțin luminați va fi cu atât mai mare, cu cât mai bogat este capitalul său de cunoștințe. Altfel toată știința lui va fi o avere moartă din punct de vedere național. Sau, cum a zis cu atâta dreptate săptămânile trecute unul dintre bărbații noștri de școală cei mai luminați și mai de inimă: «La dreptul vorbind, valoarea noastră, a celor cu lumină de carte, nu se socotește după măsura, în care suntem «dobă de carte», cum zice Românul, adevărat nu se măsoară după gățelele de învățătură, ce am încărcat în hambarele sufletului nostru, ci după bogăția de lumină, ce știm să răspândim în jurul nostru din învățăturile agonisite, după bogăția de bine, ce pot să profite alții dela noi. Un om foarte învățat, din a cărui învățătură nu profită nimeni nimic, nu se deosebește prin nimic de un om cu desăvârșire prost și neînvățat».

Credem însă, că oamenii noștri cu carte își vor îndeplini pe viitor și cu mai multă simțenie ca până acum datoria lor față de frații lor mai mici și mai lipsiți de învățătură, și nu-și vor ascunde lumina minții lor «sub obroc», cum zice Scriptura, ci o vor pune pe masă, ca să lumineze tuturor.

Indeosebi așteptăm dela tinerimea noastră universitară, ca încă de pe băncile școlii să se pregătească pentru chemarea ei viitoare de luminătoare a poporului, și după îndeplinirea conștiințioasă a îndatoririlor ei față cu institutele înalte, pe care le cercetează, să nu pregete a împărtăși și altora din comoara cunoștințelor agonisite, deprinzându-se astfel a trăi în mijlocul poporului, din care a răsărit, și *pentru* acest popor. Și cu bucurie constatez, că în unele părți tinerimea noastră mai răsărită a și început a face astfel.

Urmând în chipul acesta mai departe, tinerii noștri universitari își vor câștiga un titlu la recunoștința neamului nostru întreg și astfel ne vom deprinde cu toții a considera pe acești tineri, nu ca pe «copiii nimănui», cum au fost numiți cu oarecare amărăciune, ci ca pe copiii noștri ai tuturor.

Dar nu numai bărbații pot avea loc în această campanie purtată sub drapelul strălucitor al culturii naționale, ci în aceeași măsură pot da mână de ajutor și femeile. La vatra familiară, în școală ca profesoare, în reuniunile culturale și de caritate, ele încă pot contribui în mod însemnat la triumful luminii și la întărirea sentimentului național, și anume cu atât mai mult, cu cât formarea generațiilor tinere stă în prima linie în mâna femeii, ca mamă.

Ar fi de prisos, să caut a arăta însemnătatea femeii, ca păstrătoare a graiului național și a obiceiurilor străbune, deoarece este un lucru prea cunoscut. Fac însă constatarea îmbucurătoare, că, conștii de chiemarea lor, femeile noastre încă iau parte din ce în ce mai activă la lucrarea de înălțare și de întărire a neamului nostru.

Astfel prin colaborarea stăruitoare, conștientă și armonică a tuturor factorilor de viață ai poporului nostru, putem spera, să vedem odată ginta noastră ocupând cu cinste, între celelalte ginți, locul, ce i se cuvine în urma originii sale nobile și a însușirilor alese, cu care a dăruit-o Dumnezeu.

Viitorul mai bun al unui neam se făurește prin muncă neobosită, prin devotament desăvârșit și de multeori prin jertfe grele.

Ce muncă ar putea fi însă prea grea, ce jertfă s'ar putea numi prea mare, când e vorba de asigurarea viitorului neamului nostru?..

Părinții noștri au dovedit-o; noi n'avem, decât să le urmăm exemplul!
Cu acestea declar adunarea generală a «Asociațiunii» deschisă.

Lectura științifică la noi.*)

Domnilor și Doamnelor!

În cele două decenii din urmă, grație talentelor grupate în jurul revistelor «Luceafărul», «Sămănătorul» și «Vieța românească», literatura noastră beletristică cucerește teren tot mai larg în masele cetitorilor.

Pentru a da o cultură generală societății noastre, iar de altă parte a pune o stavilă puvoiiului de scrieri de senzație, pe cari în asemenea împrejurări speculația fără suflet le vâra pe toate ușile în casa cetitorului și cari corup gustul și strică moravurile, câțiva bărbați de știință s'au gândit, că a sosit vremea a pune la îndemâna cetitorului nostru o lectură sănătoasă și din domeniul științelor.

La popoarele apusene s'a simțit de mult lipsa unei literaturi de popularizare a științelor. Învățați de talia unui Galileo Galilei, Mihael Faraday, Ion Tyndall, Hermann v. Helmholtz, Humbolt ș. a. s'au coborât cu graiul și cu scrisul în mijlocul lumii laice însuflețindu-o pentru problemele mărețe ale științelor. La aceste neamuri de oameni, — de cari noi am rămas așa departe, — lumea se pasionează tot așa de mult pentru o descoperire științifică, pentru o conferență cu proiecțiuni ca și pentru o producțiune muzicală.

La noi domnii G. Țițeica și G. Longinescu, profesori universitari în București, edau prima revistă de popularizare a științelor, întemeiată la a. 1904, «Natura». Revista apare în câte 10 fascicole pe an, formând colecția anuală un volum de circa 320 pag. cu un cuprins variat, interesant și

*) Conferență ținută la adunarea generală a «Asociațiunii», în 15 Septembrie 1913, în Orăștie.

foarte instructiv. Abonamentul anual e 5 lei. Iată la întâmplare titlul câtorva articole și informațiuni: Privire generală asupra chimiei. Paralelogramul puterilor. O expediție la antartic. Ceva despre inteligența animalelor. Navigațiunea aeriană. Un astru mort, o lume nouă. Torpila și torpilorul. Mugurii. Toporașul. Cvadratura cercului. Ultima teoremă a lui Fermat ș. a. Toate lucrările sunt scurte, fără pretenția de a face știință înaltă, clare, accesibile, oricărui cărturar și mai presus de toate străbătute de o caldă dragoste pentru obiect, care ne cucerește dela întâiele rânduri.

Pentru ilustrare îmi iau voie să vă citez câteva rânduri din «Toporașul» de Dr. I. Simionescu, profesor la universitatea din Iași: «Fără să vrei, dragă tinere, privirile-ți sunt atrase de buchețelul de toporași de pe masa ta de lucru. Fără să vrei, căci orice carte ți-ar stă înaintea, valurile de abur cald, ce se ridică din mustul pământului bătut de primele raze ale soarelui de primăvară, dă năvală în odăița ta, în care toporașii sunt semnul viu al anotimpului plăcut. Fără să vrei te uiți la ei, căci natura e mai ademenitoare decât orice carte. Se prea poate ca tu singur să fi adus acel buchețel în odăița ta puțin luminată. Ai rupt o floriceică; — măcar că n'ai auzit nici un oftat, ai distrus o vieață, sau la dreptul vorbind ai distrus speranța de ani ai acestor vietăți. Ce-ți pasă? Durerea lor mută nu ai prins-o, ți-ai deșteptat plăcerea și ți-ai satisfăcut-o. Nu te oprî însă aici. Scoate una din floricelele înviorate de amăgeala apei din păhar, pune-o dinaintea ta și cu două ace încearcă să-i descoperi taina vieții ei.

Ceeace te izbește, când o observi e că nu toate foițele colorate și incondeiate cu acele șuvițe mai violete, ce răsar din câmpul albicios, sunt la fel. Una, cea de sus, cea mai mare are îndărăt un pinten. Despică-l cu acul. E plin cu apă, care nu e nici roua nopții ascunsă de frica soarelui, nici ploaia străbătută printre foițe. E dulce ca mierea și fabricată din vârful verzui al celor două stamine mai lungi în coadă. Albina harnică, abia desmorțită din frigul iernei, o caută cu dor. Atrasă de parfumul floarei, chemată de culoarea petalelor, insecta atentă sboară de-a dreptul la un toporaș».

Dupăce, urmând în felul acesta, arată actul minunat al fecundațiunei, termină astfel:

«Și iată cum, dragă tinere, observarea numitei floricele, ce-ți stă înaintea, poate să te ridice la gânduri, pe cari le găsești și în cărțile minunate, cu cari îți ostenești ochii. Fără să vrei toporașul, cules la marginea pădurei îți chiamă mintea spre comparații cu animalele, acestea cu omul și la urmă nu numai natura întreagă îți apare sub altă lumină, dar chiar raporturile tale cu oamenii întră într'un orizont mai larg, deprinzându-te a vedea în fiecare ființă din juruți nu o unealtă a dorințelor tale, ci o inimă și un suflet ca și al tău cu bucurii, ce nu trebuiesc sfărmate, cu dureri, ce nu trebuiesc intețite și scormonite. (Natura a. IV. Nr. 8. p. 254—257).

Di Andrei Lăzărescu, profesor de liceu, înainte în Craiova acum în București, pentru a forma în tinerețe gustul de a citi lucrări științifice, a întreprins editarea unei biblioteci științifice, în care au apărut până acum următoarele lucrări: 1. Davy, Apologia chimiei (traducere). 2. A. Cauchy, Șapte lecțiuni de fizică generală, (tradusă de St. Mihăescu). 3. A. Lăzărescu, Fața economică a pământului. (Omul și natura. Evoluția comerțului. Marile căi de comunicație). 4. I. Tyndall, Căldură și frig (tradusă) Em. Ferière. Darwinismul (tradus).

Aceste broșurele sunt culese, ori prelucrate din cele mai bune cărți de asemenea natură din literatura franceză. Limba traducerei e neaoș românească, cu totul lipsită de franțuzisme, cari mișună în multe din scrierile științifice ale fraților noștri din Țară.

Pentru a vedea cuprinsul edificator al acestor scrieri, îmi iau voie a reproduce un scurt pasaj din lecțiunile de fizică generală ale celebrului matematician și fizician A. Cauchy.

«Considerând în om numai ceea ce descopere ochiul la prima vedere, cine ar putea ghici întinderea și măreția operelor sale, puternica stăpânire, pe care o exercită în întreaga natură? Corpul lui ocupă mai puțin spațiu decât al mai tuturor animalelor, care-i sunt date în supunere. Înălțimea de-abia atinge a 10-a milioane parte din distanța celor doi poli, pe când el înalță spre cer imensele clădiri și măsoară spațiul, ce-l desparte de planetele atât de depărtate, încât ochiul nostru, fără ajutorul unei bucațele de sticlă — minune și ca martore a geniului său — nu le-ar putea nici măcar zări. Durata lui pe acest pământ se reduce la un mic număr de ani, iar mintea lui îmbrățișează secolile scurse dela creațiunea lumii.

Puterea lui este mai mică decât a celor mai multe din ființele, ce-l înconjoară, iar el își ia dreptul de stăpân al leului și elefantului, silește vânturile oceanului să-i poarte vasele la țărnul dorit și cântărește în balanța sa corpurile, cari rotesc pe deasupra sa în ceriuri. Dar geniul său puternic nu se arată numai când cu compasul în mână străbate câmpiile eterului. Și mai uimitor este acest geniu, când desvăluind secretele naturii descompune elementele și ne scoate la iveală o lume nouă de obiecte, a căror micime le-ar ascunde pentru totdeauna vederii noastre.

De ce trebuie în adevăr să ne mirăm mai mult? Că îl vedem socotind în teoriile sale asupra corpurilor cerești distanțe mai lungi de mii de miliarde de metri și mase de 3—400 de mii de ori mai mari ca a globului nostru, sau când îl vedem socotind, în teoria sunetului, vibrațiuni așa de repezi, în cât se repetă de 8000 de ori pe secundă, ori socotind în teoria luminii lungimea valurilor, cari nu se ridică nici la $\frac{1}{100,000}$ dintr'un fir de păr? Și de una și de alta, D-lor, pentru că sufletul omului e făcut după chipul și asemănarea acelu D-zeu, a cărui înțelepciune o întâlnim dela admirabila organizație a unei muște până la aceste mândre stele, cu care a țintuit bolta cerească.

Dar dacă ne place să contemplăm întinderea cea mare a cunoștințelor, câștigate de om prin munca lui, putem pretinde, că ar putea aici pe pământ să pătrundă natura însaș a corpurilor și să descopere limpede ca la lumina zilei secretele, care le mișcă? Nu, căci a cunoaște plămădeala însaș a lucrurilor este un drept cu totul divin, de care se bucură numai ființa întru toate perfectă, și de care se pot împărtăși mai mult ori mai puțin, nu numai spiritele cerești, dar însași omul, când într'o zi i-va fi dat să se adâncească în izvorul de lumină și să vadă în D-zeu tot adevărul». (p. 7).

La noi în Ardeal d-l Gavril Todică, membrul secțiunii noastre științifice, stăruie de ani cu o însuflețire și un zel de admirat pentru îndrumarea publicului nostru la cetirea scrierilor de popularizare a științelor. «Noi Românii din Transilvania și Ungaria — scrie dl Todică — o ducem rău în privința activității științifice. Profesorii de licee desvoaltă o activitate, ce abia răsbate în afară de cercul strâmt al elevilor lor. Ingineri, medici nu avem, cari să lămurească lucrurile deslușit ca dincolo, un doctor Urechia, sau inginer Petculescu în admirabilele lor pagini de vulgarizare. Alți intelectuali sunt împiedecați prin însași meseria lor, de a se dedica sistematic științelor naturale, fizice și exacte.

O revistă de specialitate lipsește, constituind o altă piedecă pentru acei puțini, cari s'ar putea emancipa din sfera apatiei generale. Aceștia sunt siliți să se mărginească la câte un foileton pripăsit prin ziarele politice, sau să-și ia refugiul la reviste din străinătate, cum face dl I. Corbu din Bistrița.

Să nu uităm, că adevărata cultură a unui popor nu se poate înfiripa numai cu literatură frumoasă, fără temeiul solid al științelor exacte, cari transformă suprafața globului și condițiile de existență ale omenirii. A nu le acorda atenția cuvenită însemnează a cugeta copilărește, cum — de altminteri — cugetat-au și înaintașii noștri, D-zeu să-i ierte. Că și aceștia s'au trudit cu zor să formeze bunăoară fonduri de teatru, lăsând grija școalelor populare românești în sarcina zilelor noastre, când aproape e prea târziu... Adecă, întâi teatru, apoi bucovnă pentru copii. Întâi mezeluri apoi pânea cea de toate zilele»...

«Constatăm cu regret, că intelectualii noștri duc groază de științe. Să nu le amintești lucruri științifice, că li se sburlește părul pe vârful capului. De unde această aversiune?

Din lipsa totală de îndeletnicire cu asemenea studii. «Ignoti nulla cupido». (G. Todica, Studii științifice a. I. fasc. I. p. 27).

Cu câtă convingere adâncă și cu câtă căldură pledează dl Todică pentru tema sa, dovedesc șirurile, ce urmează:

«Adevărata religione, unirea spiritului în căutarea adevărului, nu poate fi decât opera științei. Opera acelor spirite curagioase și desinteresate, cari se vor ști elibera de fățarnicie, de doctrine și judecăți false și cari, de altă parte nu vor cădea în ateismul miop și îngâmfat al oamenilor su-

perificiali, cari nu văd mai departe de vârful nasului. Opera acelor spirite sincere și luminate, cari vor ști aplică toți ramii științei întru cercetarea constituțiunei intime a universului și a ființelor.»

«Știința adevărată și religia adevărată sunt surori gemene unite, a căror despărțire ar provoca moartea amândurora». — «Nu științele sunt nereligioase, ci lipsa de cultură științifică dă naștere ireligiozității. Acela e nereligios, care se retrage îndărătnic dela studierea universului. Suntem nereligioși, când neglijăm studierea fenomenelor, totdeauna de rost adânc, și desprețuim sau acuzăm cu pierdere de vreme pe aceia, cari își jertfesc vieța pentru cunoașterea minunilor firei.

Noi suntem nereligioși, ei sunt mai aproape de divinitate, ale cărei șoapte tainice le aud din toate depărtările, din toate colțurile naturii. Știința le evoacă sentimente tainice, le inspiră darul liniștei sufletești și al fericirii. Noi? Epigoni — mici de zile, mari de patimi — ne împotrivim îndârjiți a cunoaște grandioasă arhitectură a ceriurilor nemărginite și a microcosmului infinit, pe când ne pasionăm groaznic de năsbățiile cutărei princese. Criticăm cu pedantism ridicol distichoane grecești, ignorând cu desăvârșire incomparabilul poem, gravat de dalta vremii în straturile pământului». «Științele micșorează durerea sau curmă boalele. Ele măresc fertilitatea pământului, smulg trăsnetele din nori; luminează noaptea cu lampe feerice, întind spre depărtări imense vederea omenească; ne fac să pătrundem adâncimile oceanelor; să ne ridicăm în aer; să străbatem pământul cruciș și curmeziș în sborul locomotivelor; să alergăm pe oceane cu corăbii; ce fac dela 10 noduri în sus împotriva vântului.

Fiind deci evident, cât de adânc se înrădăcinează științele în vieța noastră materială și morală, nu e destul să auzim cu o ureche despre ele, iar pe ceialaltă să le dăm afară, ci trebuie să le acordăm atenția, să le îmbrățișăm cu toată căldura, de cari sunt vrednice» (Op. cit. p. 10—12).

Dl Todică nu se mulțamește numai cu propaganda, ci dă publicului nostru laic câteva lucrări de cuprins științific.

Temeinicia cunoștințelor, stăpânirea materiei, bogăția limbei, cu care-și îmbracă dl Todică scrierile sale, îi asigură un loc de cinste între scriitorii noștri. Grija de căpetenie a dlui Todică se îndreaptă neconținut la lipsa de pregătire a publicului nostru, folosind toate mijloacele pentru a-l scoate din apatie. Dreptaceea la momente potrivite face câte o mică abatere, totdeauna de spirit, luminându-și subiectul cu citații din vreun clasic latin, ori grec, dintr'un poet clasic al nostru, ori din graiul cuminte și șăgalnic al săteanului nostru și chiar din sfânta Scriptură.

În «Din trecutul poștelor» cetim: «Regula generală a discuțiilor noastre este: că unde suntem doi vorbim despre al treilea. Dar *a ajunge de vorbă* nu e bine nici pentru bărbat și e rău pentru o femeie. *A purtă știri* nu e permis decât Uniunii postale; *a se face cineva poștă* e lucru urit.

Ucigă-te crucea drace
Ce nu dai babelor pace?
Să mai facă rugăciuni,
Să nu tot poarte minciuni».

(Op. cit. p. 65).

«Mulți vor întreba: ce rost au amănuntele în unele chestii și nici o amintire despre altele?» — se întreabă dl Todică (Prefața, Studii șt. anul II. fasc. I).

— «Rost educativ, — ne răspunde. Mai bucuros îmbrățșez chestii puține și le fac perceptibile cu mijloacele, ce-mi stau la îndemână, fie și cu poezii, decât să tescuiesc în câteva coale toate chestiile economice dela trebuințe până la mișcările socialiste de astăzi».

Dl Todică își pusese de gând să tipărească o întreagă serie de studii științifice, (Pagini răslețe, Economice, Filosofice, Astronomice), dând anual 4 fascicole de circa 12 coale pentru 5 coroane. În a. I. 1910 volumele făgăduite au și apărut, cuprinzând un minunat caleidoscop cu «pagini răslețe»: Ne trebuie cultură științifică; Cum lucrează alții și cum lucrăm noi; Să ne cunoaștem; Din trecutul postelor; Luțala de propagare a fenomenelor electrice; Invențiunea matematică; Apă zonată. Gabriel Lippmann; Arme otrăvite; Atmosfera; Despre vânturi; Meteorologia și prognosticul timpului. Metoade nouă în prevederea timpului; Lupta împotriva grindinei; Isprăvile fulgerelor; Fenomene atmosferice.

În anul al doilea dl Todică a tipărit studii de interes economic financiar: Trebuințe. Bunuri. Producțiunea și consumul și diferite alte chestii de actualitate.

Din anul al III-lea a apărut numai o broșură: Zări din univers.

Toate acestea strădanii, atât de laudabile ale dlui Todică au poticnit deocamdată, lovindu-se de nepăsarea publicului nostru. Pe coperta ultimului volum din a. I. cetim acest atestat trist despre interesul cetitorului român: «Cu acest fascicol dublu termin a. întâi al publicației. Cetitorii se pot convinge, că în loc de 12 coale, câte le puneă în vedere Prospectul meu am dat 21 coale.

Pentru a putea întimpină spesele simțitoare, reclamate de publicație și îndeosebi pentru a putea tipări partea astronomică cât se poate de ilustrată, rog pe restanțieri să nu mai întârzie cu achitarea abonamentului de 5 coroane. Pe cât se poate aș dori să mă rețin dela prezentarea chitanțelor prin postă. Rog îndeosebi așezămintele culturale, ca, prin abonarea de câteva exemplare, să promoveze o lucrare, menită exclusiv răspândirii științelor exacte în sânul intelectualilor noștri».

Simple, dar grele vorbe!

Reviste maghiare oferă dlui Todică onorare frumoase pentru articolele sale, nouă ni le dă de cinste, cu dragă inimă românească, numai să iasă «spesele simțitoare» de tipar. Dar ne-având sprijinul trebuitor continuă lucrarea numai în proporția mijloacelor, ce le poate riscă personal. În timpul din urmă, pe cât sunt informat, începe a-i veni un frumos sprijin din partea unei clase, dela care nu ne-am fi așteptat și anume din partea meseriașilor.

Un însuflețit coleg în cultivarea și răspândirea științelor astronomice are d. Todică în dl I. Corbu dela Bistrița. Lucrările dlui Corbu

sunt apreciate și în străinătate, iar în revistele române «Natura» și «Orion» sunt cetite cu mult interes. Câteva din acestea le-a adunat în volum, însoțindu-le de o astronomie populară, scrisă la priceperea ori cărui intelectual. Cartea poartă titlul sugestiv: «Ad astra».

Pentru răspândirea cunoștințelor astronomice apare în București revista «Orion». Din scrierile celebrului răspânditor a cunoștinței ceriului: Camille Flammarion avem în biblioteca pentru toți Nr. 357—359 «Ce e ceriul?» tradusă de dl V. Anestin și în Nr. 379 «Sfârșitul lumii», tradusă de dl M. Costin, — cartea dlui Corbu însă e superioară numitelor-scrieri ale lui Flammarion, pentru că se știe apropiat cu mai mult meșteșug de priceperea omului laic, îl știe luă cu sine și ridică la înălțimi amețitoare de unde privind înapoi simte o adevărată fericire, că a putut să se ridice și el așa de sus cu mintea, — pentru mine e superioară mai ales pentru că e străbătută de niziunța de a servi culturei noastre românești.

«Cine poate înfrăți mai bine popoarele» — scrie dl I. Corbu — și propovădui ideea păcii, decât astronomia, punând pe om și pământul în fața universului, arătându-i ce nemernic e, cât e de izolat fizicește de alte lumi în spațiu și ce aproape și înrudiți suntem nu numai oamenii, dar toate viețuitoarele și chiar toate organismele de pe pământ — toți copiii ai aceleiaș mame comune, ai Pământului. Nicăierea ca în fața altarului nemărginirii, în fața universului nu ne putem pătrunde așa de mult de idealul frățietății, de faptul, că nu suntem decât oameni, oricărei rase, sau religii am aparține.

«Națiunile mai puternice, sau mai norocoase, exploatează și brutalizează pe cele mai slabe, ca pe niște turme de sclavi căutând — ceea ce e și mai revoltător — chiar cu munca și agoniseala acestora a le despoia de firea lor, a le desnaționaliza, par'că n'am fi toți oameni și frați, pentru că vorbim limbi deosebite».

«Aici numai știința e chemată și poate să ajute, eliberând și ridicând pe om deasupra tuturor ideilor înguste și nenorocite, scoțându-l din ignoranță și barbarie și crescându-l cetățean adevărat al universului!» (Pag. 6—7).

Capitolele: Astrul zilei. Un Astru în agonie. Un Astru mort — o lume nouă. O expediție la antarctic. O lume veche. O lume moartă. Luceafărul. Otrăvitoarea cerească. Varietatea lumilor. Un cataclism ceresc. Iar când nu va mai fi Pământ... Curiozități de pe alte lumi. Spre desrobire... exeezilor! — sunt scrise cu mult avânt și deosebit de interesant și se pot ceti tot atât de ușor, ca și un roman cu «Crimile Parisului» ori «Misterele Londrei», numai cu deosebirea, că pe când acestea ruinează — acelea înalță și curățesc sufletul. — Tot d. I. Corbu a mai scris Noua teorie cosmogonică.

În anii din urmă aflăm tot mai des în «Luceafărul» câte o lucrare din sfera științelor naturale, scrisă cu așa meșteșug, că nu ști să o clasifici între scrierile științifice ori mai curând în cele beletristice; Con-

damnații fără vină (Țințarii). Cu casa în spate sau Biografia unui melc. Legenda funigeilor. Spre al șaselea continent. Cum vin oaspeții caselor noastre în vilegiatură? (Interview acordat trimisului nostru special). Vieța în natură.

Dl V. Stanciu — căci de scrisul său e vorba — e atât de familiar în lumea plantelor, animalelor, a pietrilor chiar, încât, când se coboară la ele, toți și toate se mișcă, îl încunjură, îl întreabă, parcă-i cer vești din lumea noastră, dându-i și ele cu atâta inimă deschisă știri din lumea lor... La dl Stanciu toate au o vieță, un graiu particular, nespuse de atrăgător. Și când scrie cronici științifice. (Cutremur de pământ; Spre al șaselea continent; Prefacerile elementelor ș. a.), cu o îndemănare proprie știe învia și personifică, făcând atrăgătoare și lucruri, după natura lor greu accesibile laicilor.

Avem nădejdea, că urmând în felul acesta, când ne va da volumul, vom avea o lucrare, ce se apropie ca valoare artistică, de «România pitorească» a măiestrului A. Vlahuță.

O muncă folositoare pentru formarea gustului de cetit scrieri științifice face și d. T. L. Blaga, dând în cronica științifică dela «Foaia interesantă» din Orăștie aproape în fiecare săptămână diferite cunoștințe și informațiuni din domeniul științelor fizice.

D-nii A. Ciortea și T. L. Blaga au terminat în anul acesta cursul de fizică experimentală, care, ce e drept, e întocmit pentru clasele superioare ale școalelor secundare, — din el însă oricare intelectual poate culege cu ușurință cunoștințele fizice, indispensabile oricărui om cu aspirații de cultură.

Din igienă avem publicația folositoare a d-lui Dr. Beu în Biblioteca populară a «Asociațiunei»: Cărticica sănătății. Iar d. Dr. A. Chețan ne-a dat o scriere ușoară și de interes din științele naturale: Bureții.

În Botanică ni se ridică cel mai de seamă botanist dela Florian Porcius, anume dl. prof. Ales. Borza, care-și publică lucrările mai ales în «Foaia școlară» din Blaj.

Precum vedem, D-nelor și D-lor, condeele destoinice pentru a înfiripă o viguroasă literatură de popularizare a științelor nu ne lipsesc. Lipsește însă un public cetitor, ori mai bine zis încurajarea și sprijinul acestui public. Ceeace face pe intelectualul român dela noi refractar pentru chestiile de știință e baza șubredă a acestor cunoștințe încă din școală. Cu puțină bunăvoință însă oricare om cu minte sănătoasă își poate câștiga elementele de lipsă pentru a înțelege orice scriere de popularizare a științelor.

La o stare înfloritoare economică, la industrie și comerț dezvoltat, numai un popor pe o treaptă mai înaltă de cultură generală poate ajunge.

Americanii, cari dominează lumea cu comerțul și industria lor, mulțămesc aceasta stare înfloritoare îndemnurilor și scrisului unui mare apostol al răspândirii științelor, lui Benjamin Franklin.

Dacă vrem să ieșim din fașele copilăriei, ce le-am purtat atât de mult și să ne trezim în veacul electricității, în care trăește lumea de azi și mai ales, dacă neamul nostru nizește la un rol conducător, ce zilele noastre i-am hărăzit între popoarele din orientul Europei, atunci trebuie să pricepem și noi pe modestii noștri Franklini și să-i urmăm.

Dr. I. Radu.

Chestiunea concentrării profesorilor români sub scutul „Asociațiunei“.

Raport citit în ședința secției școlare, ținută la 30 Iunie (12 Iulie) 1913 în Sibiu, de Dr. Onisifor Ghibu, referentul secției.*

Onorată Secție Școlară!

Domnilor Profesori!

Sunt mai bine de trei ani de zile decând s'a ivit ideea, ca secția școlară a «Asociațiunii» noastre să încerce a duce la îndeplinire chestiunea veche și însemnată a străngerii într'un mănunchiu a profesorilor dela diferitele școale secundare și superioare române din aceasta țară. Vă este încă în vie memorie discuția ce s'a încins în ziaristica noastră la 1910 în jurul chestiunii «congresului profesorilor» sau a «organizării» profesorilor, — precum și cecece a urmat după această discuție.

Din tot ce s'a scris și vorbit atunci și de atunci incoace, precum și din pașii întreprinși mai târziu de secția școlară a «Asociațiunii», s'a desprins pentru toți o convingere: convingerea necesității absolute a unei legături apropiate între profesorii noștri dela toate școalele, fără deosebire de confesiune, — o legătură, care să promoveze și interesele culturale particulare ale profesorilor, cât și interesul culturii poporului nostru în general.

Necesitatea aceasta nu e nouă; ea a existat și înainte de aceasta cu cincizeci de ani. De cincizeci de ani se repetă, din interval în interval, vocile cari cer o organizare a profesorilor noștri, și de cincizeci de ani ele răsună înzadar. Toate încercările făcute dela 1862 incoace au eșuat — profesoria noastră stă și azi fără nici o legătură între sine; despre ea se poate zice și azi, cecece zicea un profesor în «Tribuna» din 1910 (2+II): «sine lege vagatur».

Ar fi de prisos, cred, să insist aici asupra *necesității* concentrării profesorilor. O simțiți doar cu toții, câți ați dat ascultare chemării noastre și ați venit azi aici, și o simt și aceia, cari nu sunt de față și pe cari, desigur i-a reținut mai mult convingerea, că nici astăzi nu se va putea face

*) Vezi «Transilvania» 1913 pg. 381—384.

aceea, ce nu s'a făcut timp de mai bine de o jumătate de veac. De conștiința necesității acesteia au fost pătrunși toți profesorii români, cari în cursul timpului au servit la diferitele noastre școli în acele condiții modeste, pe cari cu toții le cunoaștem.

Nu despre această necesitate voiu vorbi deci, ci mă voiu mărgini numai la amintirea fazelor și peripețiilor prin cari a trecut această chestiune dela început până azi.

Cel dintâi care a accentuat necesitatea apropierii profesorilor români; a fost profesorul de limba română dela gimnaziul din Sătmar, P. Bran. Gimnaziul din Sătmar fiind clasat, la 21 Octomvrie 1861, din partea consiliului locotenențial de școală mixtă, limba românească avea să servească de limbă auxiliară la acest institut. P. Bran dându-și seamă de răspunderea cea mare, pe care o avea în calitate de profesor de limba română, precum și de puțina pregătire, ce o avea în direcția aceasta, în care avea să muncească atât el cât și profesorii dela celelalte gimnazii în cari limba românească se introdusese ca limbă de predare, pe lângă cea ungurească-nemțească sau rutenească (Lugoj, Baia-mare, Arad, Timișoara, Sighetul-Marmației), sau ca obiect de învățământ (Sibiiu, Oradea-mare și Brașov) — se întreabă într'un articol publicat în «*Amicul familiei*» (Sibiiu, 1862 pg. 99—101 și 109—112): «după care plan și cu ce rezultat se propune limba română în gimnaziile din Ungaria și Transilvania?» «Asta nime nu o a întrebat dela noi — zice el, — nici binefăcătorii dela cari, sau prin cari avem puțintica remunerațiune, nici Suveranul nostru în privința limbei materne: Națiunea, în a cărei interes ne sacrificăm. Dar acum — continuă Bran — a sosit timpul, ca în locul nepăsării acesteia, care mai mult nu se poate suferi, să pășiască la mijloc energica părtinire a intereselor naționale binecumpănite și în meritul acesta. Mijloacele conducătoare la scopul acesta ar fi: *congregațiunile învățătorești*. În acestea ar avea ocaziune respectivii profesori de limba română dela toate institutele, sub prezența s. e. a unui dintre directorii gimnaziilor românești, în toată vacațiunea a-și comunica experiențele, ideile, opiniunile și convingerile sale despre așezarea unui plan general, care ar fi să se observe peste tot — cu modificațiunile ici sau coela cerute de împrejurări, despre cărțile cari ar fi să se întrebuițeze... cu un cuvânt despre mijloacele prin cari s'ar putea mai ușor înainta învățarea limbei române în gimnazii. Congregațiunile acestea, și până când s'ar organiza peste tot starea învățământului la noi și s'ar ridică institute naționale proprii mai înalte, ar avea înalta misiune de a cere seamă dela fiecare: ce se cuprinde cu treaba instrucțiunii, cum s'a neguțătorit? și cât a dobândit cu talanții ce i-au fost încredințați spre scopul acesta salutar?... În fine congregațiunile acestea ar fi chemate de a se consulta despre modurile prin care profesoriile de limba română — care în multe gimnazii depind numai dela bunăvoința, care ușor poate degenera în capriciu, a unora și altora — s'ar putea așeza

pe un fundament statornic, prin urmare de a păși în numele națiunii la un fel de învoială cu înaltul Guvern spre folosul și onoarea națiunii. Congregațiunile acestea deci nu se pot destul recomanda în considerațiunea și părtinirea respectivilor».

Chemarea aceasta a profesorului Bran, prin care se semnală mai întâi o necesitate națională nouă, n'a avut nici un răsunset.

Aproape în acelaș timp gândul unui congres al profesorilor români îi frământă și pe niște tineri români cari studiau la Viena, între 1861 și 1863. Acești tineri erau: N. Cristea, mai târziu redactor al «Telegrafului român» și asesor consistorial în Sibiiu, Dr. Ioan Meșotă, directorul de mai târziu al liceului din Brașov, D. Cioflec, învățător la școala de fete din Brașov și I. Dorca, la cari se mai alăturase și Barbu Constantinescu, directorul seminarului central, și mai târziu profesor la Facultatea de teologie din București. În desele lor convorbiri acești tineri s'au convins despre «necesitatea unei conțelegeri a reprezentanților învățământului, însă — zice la 1870 N. Cristea, în «*Telegraful român*» pg. 195 — recunoscând greutatea de a ne putea adună în pripă din toate părțile româniei, doriām a ne convinge în parte fiecare despre răsunsetul ce ar allă o propunere pentru o astfel de adunare. Prevăzurām, dară, conțelegeri particulare, pentruca să nu facem un lucru de capul nostru, și rezultatul acelora să ne îndreptățiască a lucră mai departe sau a tăcea cu totul despre lucru până la timp acomodat».

Nici din aceste planuri nu s'a ales nimic.

La 1870, ideea e reluată de insuflețitul profesor dela Brașov Dr. Vasile Glodariu, care lansează un «*Apel către toți frații profesori din toate instituttele mai înalte de învățământ, de toate specialitățile și gradele, către toți frații profesori ai instituttelor medii, pedagogice sau preparandiile comerciale, reale, industriale și agronomice, precum și către toți învățătorii școalelor normale și rurale (sătești) din tot cuprinsul României*». (Telegraful român, 1870, 21 Iunie). Purcezând dela maxima: «*Consilia multorum salus reipublicae*» entuziastul apostol care, necunoscând granițe politice pentru un popor răspândit în atâtea țări, duce mai târziu făclia culturii românești la frații din Macedonia, convoacă pe 20 și 21 Iulie o «conferință generală» a tuturor dascărilor români de pretutindenea, la Avrig, «Jeagănul și mormântul regeneratului națiunii noastre, Gh. Lazăr». «Despre momentuozitatea și necesitatea imperativă a unei atari conferențe generale, — zice Glodariu — cred că este pătruns tot dascăful român, căci conferența generală este ca pânea de toate zilele, și precum organismul omenesc fără pâne nu poate trăi, așa și instrucțiunea (învățământul) românească nu poate prosperă, nu poate face progresele dorite, nu poate co-răspunde postulatelor și recerînțelor prezente și împrejurărilor celor complicate și intereselor celor felurite. — Unde să se discuteze intrebăciunile

cele mai vitale care taie în toată viața școlară; unde să se caute principiile cele mai sănătoase și mai acomodabile cu indignițele și cu aspirațiunile noastre, să se adopteze mijloacele cele mai logice, să se introducă didactica cea mai practică și cea mai ușoară, dacă nu într-o conferință generală a noastră? Conferința generală este acel motor puternic, carele înaintează prosperitatea morală, spirituală, materială și formală a învățământului. Conferința generală însuflețește, desmorțește, încălzește, crește, întărește și înalță puterile înțeleșuale, morale și materiale ale corpului didactic... Ideea de conferință generală a tuturor dascălilor români nu este o idee momentană, pripită, ci și ea, ca toate ideile mari, mântuitoare, a răsărit de mult în mintea noastră, numai cât anul acesta a scos-o din adâncul său la lumina zilei — și să credem, că a venit și pentru dânsa timpul ca să se pogoare din înălțimea ideilor pe pământ și să se întruzeze»...

Dar timpul încă nu venise. Glodariu credeă, că pentru un lucru așa de mare ca o conferință generală a tuturor profesorilor și învățătorilor români de pretutindenea ajunge o singură condiție: însuflețirea. Dar s'a înșelat, căci realitatea i-a rostogolit în cale piedeci serioase, cari l-au făcut să-și ia gândul dela un plan așa de măreț. N. Cristea îl face atent, că în afară de însuflețire, mai e nevoie pentru un lucru ca acesta și de pregătiri serioase și de un program definitiv. Și timpul fizic e prea scurt (patru săptămâni!) «Numai Apelului îi trebuie două—trei săptămâni până să ajungă la toți cătră cari e îndreptat — zice Cristea. Acum, dupăce capătă apelul nu pleacă toți, ca la ordinul de oaste, a doua zi și cel dela Orșova, Becicherecul mare, Ciaba, Baia-mare, Cernăuți, Suceava etc., va trebui să se gândească, dacă nu de alta, de speșele călătoriei peste tot, și iată, că-i trebuie câteva zile; iară cei din România, Basarabia, și dacă vor voi să vină și cei din imperiul turcesc, nesmintit, că au lipsă de pașapoarte, cari iarăș nu se pot scoate în una sau două oare. Pune, că acestea s'au terminat toate, calculul de mijloc, în 8 zile. Călătoria până la Avrig d. e. dela Chișineu, Bolgrad, Ismail, ori va veni omul peste Bucovina, ori peste Moldavia, cere iară cel puțin 8 zile, omul să lucre numai la pregătirea călătoriei și încă are lipsă de vre-o patru săptămâni». Apoi Avrigul e rău ales, ca loc de întrunire, căci acolo nu există nici o sală mare, în care mai multe mii de dascăli români să-și poată țineă ședințele și, apoi, ar fi imposibil de a găși și locuințe pentru atâția inși. Cristea propune Sibiiul ca loc de întrunire, de unde apoi se poate face foarte ușor și la Avrig o excursie. Peste tot trebuiesc pregătiri mai serioase.

Trăgându-și mai bine sama cu realitatea, se vede că Glodariu însuși s'a convins, că conferința generală nu se poate țineă așa de curând și de ușor, cum credeă el în entuziasmul său fără hotar. La 11 Iulie dă deci o «Inștiințare» că «conferința se amână deocamdată, din cauza împrejurărilor ivite». Amânata a rămas pentru totdeauna, căci Glodariu nu s'a mai ocupat de ea.

Ideea o reia Dr. Meșotă din Brașov la anul 1875, adresându-se în numele corpului profesoral de acolo, către direcțiunea gimnaziului din Blaj și întrebându-o dacă n'ar consimți să se țină în Blaj, la 28 Aprilie a celui an, «o întrunire a profesorilor din Ungaria și Transilvania»? Blăjenii au primit propunerea precum și planul fixat, dar întrunirea n'a ajuns să se poată ține, din motive pe cari nu le cunoaștem.

A trebuit să treacă un alt deceniu, până ce la 1884, patronatul liceului din Năsăud, se adresează consistoriilor ambelor biserici, cerând ca acestea să permită profesorilor dela gimnaziile de sub jurisdicțiua lor, să ia parte la o simplă «conferință colectivă a profesorilor dela gimnaziile românești». Nici încercarea aceasta nu s'a putut realiza după cum s'a contemplat; ea s'a poticnit pe neașteptate. Adresa patronatului din Năsăud, sosită la Consistorul din Sibiu în 30 August 1884, a fost transpusă abia la 13 Decembrie direcțiunii școalelor medii din Brașov spre opinie, dar acolo chestiunea s'a pertractat abia la 15 Martie 1885. Răspunsul profesorilor din Brașov a fost favorabil, dar sosise prea târziu, abia la 19 Aprilie 1885. Patronatul din Năsăud în aceste împrejurări hotărâse încă la 13 Decembrie 1884, ca conferința colectivă să fie convocată la Blaj, «măcar de ar participa la ea chiar numai gimnaziul din Blaj, Beiuș și Năsăud, cari s'au declarat că vor participa la proiectata conferință». La 8 Aprilie 1885, așadar înainte de ce ar fi sosit la Sibiu răspunsul Brașovenilor, conferința profesorilor dela cele trei licee se și deschide și anume în prezența comisarului ministerial Pál Sándor, director suprem în Cluj și ține trei zile, discutând o serie întreagă de probleme mari, cari nici azi nu sunt rezolvite (cum e chestia manualelor de școală). În această conferință s'au lucrat și niște statute pentru o «reuniune a profesorilor dela gimnaziile greco-catolice». Ele au fost înaintate guvernului spre aprobare, dar se vede, că acolo au și rămas, neaprobat. Conferința asta a avut totuș ca urmare edarea unui număr de manuale bune, cari s'au întrebuițat cu folos până în timpurile mai nouă. După conferința aceasta însă n'a mai urmat alta, care să continue munca începută.

Abia în deceniul următor, la 1892, se fac iarăș pași de natura celor amintiți. Anume direcțiunea gimnaziului din Blaj se adresează liceelor românești cu întrebarea, dacă n'ar fi bine să se întrunească toate la o conferință colectivă, în care să se ia nouă măsuri cu privire la edarea de manuale? La această nouă recercare gimnaziul din Năsăud a răspuns afirmativ. Cel din Brașov a aderat și el la această idee, dar, mai întâi, a cerut dela autoritatea sa superioară concesiunea necesară. Răspunsul fu: «ținerea din oficiu de atari conferințe profesionale interconfesionale, nefiind constatată necesitatea lor, nu se încuviințează, ci corpul profesoral se îndreaptă a se conforma cu privire la elaborarea și edarea manualelor școlare de lipsă, inviațiunilor consistoriale ce i s'au dat în acest obiect» (Nr. 816 școl. 1893). «Conferința» plănuită deci nu s'a ținut.

Eră aproape firesc ca după atâtea încercări neizbutite nici să nu se mai gândiască nimeni la astfel de lucruri. Și în adevăr așa a și fost. Până la finea deceniului următor, timp de 18 ani, nu se mai face nici o amintire despre această chestiune. La 1909, într'un articol prim al ziarului «*Tribuna*» din Arad (Nr. 221), cineva, ocupându-se mai deaproape cu secția școlară a «Asociațiunii», propune ca aceasta să caute a strânge pe toți profesorii noștri secundari în congrese, cari să se ție cel puțin din «trei în trei ani».

Scurt timp după aceasta vine un tânăr profesor și, în coloanele «*Telegrafului român*» din Sibiiu (Nr. 7, 21 Ianuarie v.), accentuiază necesitatea unui «congres al profesorilor români», apelând la d-l A. Bârseanu, «care — cum zicea autorul articolului — va ști afla mai bine cum să ne adune și să ne îndemne la o muncă unitară, menită să ne desrobiască sufletele». Urmarea acestui articol a fost pedeoparte că «*Tribuna*» a continuat să-și desfășure părerile ei cu privire la congresul profesorilor, iar pedealtă, că seminarul din Arad «s'a declarat pentru constituirea profesorilor români într'un congres și, ca punct de plecare a enunțat înțelegerea prealabilă a colegiilor profesionale din Mitropolia ortodoxă română, prin direcțiunile lor», rămânând ca după aceasta să se facă mai departe pașii necesari. Direcțiunea seminarului din Arad se și pune în înțelegere cu cel din Sibiiu și Caransebeș apoi cu gimnaziul din Brașov și Brad, cu școala comercială și cu cea reală din Brașov și cu școalele civile de fete din Arad și din Sibiiu. Toate aceste școale răspund afirmativ, cu excepția gimnaziului din Brad și a școlii de fete din Sibiiu, cari n'au răspuns de loc. Se fixează și timpul și locul ținerii ședinței «Comisiei pregătitoare» (Sibiiu, 24 Aprilie v. 1910), după care aveă să se ție însuși congresul. Nici această încercare însă n'a răușit. Consistorul din Sibiiu, răspunzând direcțiunii gimnaziului din Brașov în această chestiune, a enunțat că «nu încuviințează o asemenea organizare a profesorilor noștri, din cauză că nu are baze și nu cadrează cu organizațiunea școalelor noastre depuse în Statutul organic al bisericii noastre. Chiar și conferințele învățătoarești, — zice actul consistorial Nr. 2039/1910 — prevăzute altcum în «Statutul organic», întâmpină greutăți și dificultăți din partea organelor statului, cu atât mai vârtos ne-am expune cu organizarea conferinței ce se intenționează. De aceea nu poate intra consistorul în ductul de idei cu acea conferință».

Pașii făcuți până aci din partea seminarului din Arad s'au oprit. Doar «*Biserica și Școala*» din Arad a scris, în legătură cu hotărîrea consistorului din Sibiiu: «E rândul profesorilor să lumineze pe Consistorul arhidiecezan, că Statutul organic nu este sfârșitul vieții noastre culturale, ci începutul ei, întocmai cum Sf. Scriptură nu este sfârșitul, ci numai începutul vieții creștinești» — dar lucrurile s'au oprit aci.

Acestea sunt fazele prin care a trecut chestiunea «organizării profesorilor» dela 1862 până la 1910, când ea a fost luată în mână de secția școlară a «Asociațiunii».

E foarte instructivă această tristă odisee de aproape o jumătate de veac a unei chestiuni, care dacă ar fi fost luată în mână din partea forurilor competente, cu destulă energie, s'ar fi putut rezolvi încă acum cincizeci de ani, când vremurile nu erau așa de vitrege ca astăzi. Vedem aici pe deo parte dorința vie a tuturor seriilor de profesori dela 1862 și până astăzi, de a se asocia, în vederea împlinirii multelor lipsuri ale culturii lor și a noastre, pe de alta vedem zădărnicia tuturor încercărilor de a realiza acest just postulat al unei tagme de oameni cu un rol cultural atât de însemnat. În fața acestei situații se pareă, că profesoriimea română are să aleagă între două posibilități: sau să renunțe pentru totdeauna la o organizare, sau să între în organizarea existentă a profesorilor dela școalele de stat, în care au intrat și profesorii confesiunii romano-catolice și reformate (cari, de altfel, își au și reuniunile lor separate).

Dar iată, că presa noastră, adeseori hulită pentru amestecul ei în chestiunile culturale, găsește *ea* o soluție. Această soluție jertfește, ce e drept, forma, dar e capabilă de a păstra și de a duce la bun sfârșit în-tregul fond al chestiunii.

Intr'un articol prim al «*Tribunei*» (29 Ianuarie v. 1910) intitulat: «Profesorii noștri secundari și «Asociațiunea», se face anume propunerea pozitivă ca toți profesorii secundari să fie declarați membri ai secției școlare a «Asociațiunii», în care formă ar fi dată posibilitatea unei concentrări a tuturora — fără ca statul sau consistoriile să poată excepționă din vre-un motiv această modalitate.

Propunerea aceasta a prins repede rădăcini și a început să preocupe în mod serios și «Asociațiunea» și pe unii profesori, cari au venit și în publicitate cu părerile lor. Intr'aceea revista «*Luceafărul*», în urma unui articol al dlui G. Precup, profesor în Blaj, a făcut o anchetă cu privire la modalitățile de realizare a concentrării profesorilor, publicând, în Nrii 8 și 9/1910, răspunsurile tuturor directorilor școalelor medii, cari răspunsuri, deși indicau căi foarte diferite, totuși în general se reduceau la necesitatea de a întreprinde toți pașii posibili pentru realizarea asocierii profesorilor. Rezultatul a fost că, încetul cu încetul, s'a format o opinie publică pentru asocierea profesorilor în modul propus de «Tribuna». Eră însă o piedecă în statutele secțiilor științifice-literare, cari prevăd un număr limitat al membrilor singuraticelor secții (5 ordinari și 5 corespondenți). Piedeca aceasta a fost înlăturată prin adunarea generală a «Asociațiunii», ținută la Blaj în 1911. §. 3 din Regulamentul general al secțiunilor științifice literare ale «Asociațiunii» a fost modificat în sensul, că numărul membrilor corespondenți ai secțiilor s'a lăsat nelimitat. După schimbarea aceasta secțiunea școlară și-a dat seama de datoria ce o așteaptă și la 2 Decemvrie 1911 se întrunește în Sibiu, într'o ședință la care a invitat

și pe profesorii din Sibiiu, în scopul de a discuta mai deaproape pașii ce trebuiau făcuți. În ședința aceasta s'a decis ca să se facă o adresă confidențială către direcțiunile școalelor medii și superioare românești, în care să se facă cunoscută intenția secției școlare de a declara membri corespondenți ai secției pe toți profesorii (inclusiv profesoarele) dela școalele noastre și pe toți cateheții români dela școalele străine. Totodată s'a decis să li-se comunice și «schița de program» ce s'a stabilit în această ședință și în care s'au fixat 16 probleme de însemnătate mai mare pentru școalele medii. Secția școlară a și făcut, în Ianuarie 1912, o circulară către toate direcțiunile, cerând ca să se declare dacă consimt sau nu cu programul și cu intențiile secției școlare. Această circulară a fost primită cu un adevărat entuziasm de către profesorii noștri dela toate școalele, cu excepția seminarului din Gherla și a preparandiei din Oradea mare, cari — fiind prea departe de Sibiiu — n'au răspuns nimic.

Între aceea, întrunindu-se secțiile științifice-literare din 1912, secția școlară a propus ca 113 profesori să fie declarați membri corespondenți ai ei. Ivindu-se în ședința plenară multe nedumeriri, o hotărîre asupra acestei propuneri s'a amânat până la 1913, până când chestia se va studia și mai temeinic. Pornită odată în direcția pomenită, secția școlară nu a lăsat lucrurile din mână, ci în ședința ei ținută la 2 Octomvrie 1912 în Sibiiu, a decis ca la proxima ei ședință din 12/25 Oct., care aveà să se ție la Blaj, să fie convocați toți profesorii, în scopul de a discuta, pe lângă «unele probleme actuale ale secției școlare», și «chestiunea manualelor în școalele medii» (În program mai erà și o «conferință» a dlui G. Precup, profesor la Blaj). Invitățile pentru această ședință se și tipăriseră, când deodată se ivește părerea, că, din cauza timpului prea scurt, ședința să se amâne pe mai târziu. Amânându-se ședința, ea s'a ținut la 30 Octomvrie în Blaj, participând la ea însă numai un număr mai restrâns de profesori din Blaj și dl Dr. V. Bologa din Sibiiu (cei dela celelalte școale n'au fost convocați). În această ședință s'a decis ca secția să se adreseze tuturor școalelor, cerând ca acestea să înainteze biroului secției până la 1 Februarie 1913:

a) Lista manualelor pe cari le folosesc la diferite materii de învățământ,

b) Lista manualelor necorăspunzătoare, pe cari, în lipsa altora mai bune, le întrebuițează,

c) Lista manualelor cari lipsesc,

d) Declarația particulară a profesorilor, că la ce manual lucrează, respective, la pregătirea cărui manual s'ar angaja.

Acestei cereri au satisfăcut, cu excepția tuturor seminariilor teologice, a preparandiei din Oradea mare, a școalei reale și a celei comerciale din Brașov, toate școalele noastre. Strângându-se prin aceasta, un material de studiu foarte interesant, secția școlară, în a 3-a ședință a ei ținută la 2/15 Maiu în Blaj, a decis ca referentul ei să-l studieze și să-l

tipărească, trimițându-l înainte de ședința plenară a secțiilor din 1913, tuturor profesorilor, ca material de studiu. Totodată s'a hotărît ca ședința a 4-a a secției să se ție la 30 Iunie v. în Sibiu, având să fie invitați la ea profesorii dela toate școalele noastre, în scopul de a discuta chestiunea manualelor și a luă și măsurile necesare în această chestiune.

O altă hotărîre a secției, adusă în această ședință a fost, să propuie ședinței plene a secțiunilor din acest an, ca deocamdată să fie declarați membri corespondenți ai secțiunii școlare toți profesorii ordinari dela acele școale, cari au răspuns afirmativ la apelul din Ianuarie 1912 al secției, și cari sunt membri ordinari sau pe vieață ai «Asociațiunii», rămânând ca ceilalți să fie declarați în anul viitor.

Dupăcum Vă este cunoscut, biroul secției și-a împlinit chemarea de a pune la dispoziția tuturor profesorilor materialul de studiu relativ la manuale și de a convoca la această ședință pe toți profesorii.

*

Și cu acestea, dupăce am parcurs toate fazele prin care a trecut chestiunea asocierii profesorilor, am fi ajuns la ziua de astăzi.

Nu cred să mai fie între D-Voastră vreunul, care să nu fie adânc convins, că azi o asociere a profesorilor români din această țară e o necesitate mai mare chiar decât oricând până acum. Profesorii de stat, cei romano-catolici și cei reformați își au organizarea lor, profesorii sași tot așa. Dacă ne uităm la profesorii români din Bucovina, cari până bine de curând erau răslețiți și slabi, vedem că și ei au întemeiat, nu mai demult ca în anul 1911, un «cerc» al lor, pe baze naționale, care a început o luptă laudabilă în contra utracvismului; tot asemenea sunt organizați și profesorii români din Macedonia.

La noi în Ungaria s'au adunat în conferință generală învățătorii români de ambele confesiuni, apoi femeile române. Pe teren financiar găsim organizația rezistentă a «Solidarității» băncilor. Numai profesorii români, adevărații intelectuali ai neamului nostru, stau răslețiți și decepționați în urma multor încercări zadarnice de a se uni. A sosit însă ceasul, ca această stare păgubitoare și pentru profesori personal și pentru cultura noastră în general, să înceteze. Și dacă o «organizare» propriu zisă, cu o bază ca a asociațiilor profesorilor de stat, cu «congrese» ș. a. m. d. nu e posibilă, dupăcum s'a văzut din expunerile de mai sus, — să mulțămim lui Dumnezeu că avem totuș o instituție, sub aripile căreia ne putem adăposti și încălzi și noi, după dorul sufletului nostru. În cadrele secției școlare a Asociațiunii încap toți profesorii noștri și Dvoastră credem, că intrând în această secție veți lucra cu întreg devotamentul în toate direcțiunile, pe cari le veți crede frumoase și utile pentru cultura românească.

În acest semn al «Asociației» noastre, credem că vom învinge toate greutățile și vom face posibilă o înaintare reală a neamului nostru, ce așteaptă de mult «o dreaptă sărbătoare».

Dela secția școlară a Asociațiunii.

În conformitate cu hotărârile aduse în ședința plenară a secțiilor științifice-literare ale «Asociațiunii» dela 1/14 Iulie a. c. și aprobate de On. Comitet Central în ședința dela 9 August a. c. secția școlară a adresat următoarele circulări:

I.

Cătră Consistoarele metropolitane și eparhiale ale ambelor biserici.

Prea Venerat Consistor!

Voind secția școlară a «Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român» să servească în mod mai efectiv interesele școlarelor noastre, a îmbrățișat în cadrele ei și problemele învățământului secundar. În anul acesta școlar ea a declarat membri corespondenți ai ei pe cei mai mulți profesori secundari și superiori, pe cari i-a și convocat la o consfătuire în chestiunea manualelor de școală, despre care a publicat și o broșură, din care ne luăm voie a alătură un exemplar sub %.

Transpunându-Vă totodată sub % un exemplar din Raportul, pe care l-a înaintat secția școlară ședinței plenare a secțiilor științifice-literare, ținută la 1/14 Iulie a. c., Vă rugăm să binevoiți a sprijini și din partea D-Voastră cum veți află mai bine străduințele secției școlare și deocamdată, în special pe cele referitoare la edarea de manuale corăspunzătoare.

Primiți, Vă rugăm, asigurarea deosebitei noastre venerațiuni.

Blaj-Sibiiu, Septemvrie 1913.

În numele secțiunii școlare a Asociațiunii:

Ioan F. Negruțiu m. p.,
prezident.

Dr. Onisifor Ghibu m. p.,
referent.

II.

Cătră direcțiunile școlarelor medii și superioare.

Domnule Director!

În alăturare sub % ne luăm voie, a Vă transpune raportul înaintat ședinții plenare a secțiilor științifice literare ale «Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român», de cătră secția școlară, la 1/14 Iulie a. c.

Cu acest prilej ne permitem a Vă rugă ca acum, dupăce cei mai mulți profesori dela școlarele noastre secundare și superioare au intrat în șirul membrilor secției, să binevoiți a face acest raport obiect de studiu în conferințele D-Voastre profesionale și a căută mijloacele cele mai efective pentru ducerea în îndeplinire a hotărârilor luate de secția școlară în chestia manualelor.

Pentru a Vă pune în curent și cu amănuntele discuțiilor din ședințele celor trei subsecții ale profesorilor, ne luăm voie ca, în legătură cu broșura subsemnatului referent: «Chestiunea manualelor în școlile noastre secundare», să Vă comunicăm în cele următoare păreri și hotărârile acestora.

I. Subsecția profesorilor gimnaziali a hotărît:

1. Să fie rugate corpurile profesionale a unifica planul de învățământ al gimnaziilor, pentru ca să se poată întrebuiți apoi în toate aceleași manuale.

2. Să se unifice terminologia științifică.

3. Toți profesorii de Geografie dela toate școlile medii să se întrunească în scopul edării unui Atlas românesc și a unei cărți de cetire geografică.

4. Dintre manualele cari ne lipsesc de cea mai mare necesitate este, deocamdată, publicarea unei Gramatici române, a unei Istории a literaturii române și a unei Antologii române.

5. Profesorii gimnaziali vor formă o subsecție constătătoare din patru comisiuni de specialiști:

a) Comisiunea profesorilor de religie, b) Comisiunea filologică, c) Comisiunea științelor reale, d) Comisiunea istorică.

Aceste comisii vor avea să se întrunească de câteori va cere trebuința, pentru a discuta și a lua măsurile de executare a hotărîrilor.

II. Subsecția profesorilor de școale normale (Preparandii) a accentuat, că aproape pentru toate materiile lipsesc manualele necesare, cari să fie la nivelul pedagogic și limbistic reclamat de trebuințele noastre culturale. Și anume ne lipsesc manuale bune pentru: 1. Religie, 2. Limba și literatura română, 3. Stilistica română, 4. Studiile pedagogice, 5. Stilistica maghiară, 6. Retorica maghiară, 7. Limba germană, 8. Matematică, 9. Geometrie, 10. Istoria patriei, 11. Istoria universală, 12. Constituția patriei, 13. Botanică, 14. Zoologie, 15. Biologie, 16. Chimie și mineralogie, 17. Fizică, 18. Igienă, 19. Muzica vocală, 20. Lucrul manual, 21. Gimnastică.

2. Se iau următoarele angajamente:

a) I. F. Negruțiu se angajază a lucra în colaborare cu oricare alt coleg, manuale pentru Gramatica limbii române, Constituția patriei și Gimnastică.

b) Dr. Vasile Stan: Limba română.

c) Eugen Todoran: Limba maghiară și Limba germană.

d) Dr. Pavel Roșca: Studiile pedagogice.

e) Ascaniu Crișan și Valer Suci: Matematică și Fizică.

f) Ștefan Pop: Istoria patriei și universală, Istoria literaturii și Antologia română.

g) Dr. O. Ghibu și Dr. P. Roșca: Organizația învățământului popular.

h) Dr. Onisifor Ghibu și Dr. Pavel Roșca se angajează să scoată o nouă ediție din «Psihologia pedagogică» de Emanuel Martig.

Toți profesorii preparandiali sunt rugați să caute atingere cu profesorii de sub punct. a—h. în scopul unei colaborări binecuvântate.

3. Pentru a putea întrebuința aceleași manuale în toate școalele normale trebuie unificat planul de învățământ. Ca bază se va lua planul secției pedagogice a seminarului «Andreian», din Sibiiu.

4. Profesorii de geografie dela toate școalele secundare să colaboreze la edarea unui Atlas și a unei cărți de cetire geografică.

III. Subsecția profesorilor dela școala civilă de fete a stabilit următoarele:

1. Pentru limba română se tipărește acum o carte de cetire (cl. I.—II.) având de autori pe dnii Dr. V. Bologa, Dr. E. Precup și dna Angela Sălăgean născ. Buteanu (Beiuș). În înțelegere cu celelalte corpuri didactice vor pregăti și cărți de cetire pentru cl. III. și IV.

2. În toate școlile să se introducă manualul de limba maghiară de Ana Frențiu (tipărit de Asociațiune), rămânând ca la a doua ediție partea I. a cărții (gramatica) să fie făcută românește.

3. Să se ia măsuri pentru scrierea unor manuale de limba germană.

4. Tot astfel pentru manuale de Istorie, deoarece cele întrebuințate de prezent nu corespund.

5. Profesorii de geografie să colaboreze la edarea unui Atlas și a unei cărți de cetire geografică pentru toate școalele medii.

6. Manuale speciale de Zoologie și Botanică pentru școalele civile de fete vor tipări profesorii V. Stanciu și Dr. Al. Borza.

7. Chimie și Mineralogie tipărește profesorul V. Stanciu.

8. Fizică împreună cu elementele de geografie astronomică și Fizică va tipări profesorul M. Șerban.

9. Dna Roza M. Șerban (Blaj) se angajează să lucreze împreună cu vre-un alt profesor sau profesoară, un manual de Economie de casă și de Pedagogie de casă.

10. Prof. M. Șerban se angajază ca în colaborare cu alt profesor, să lucreze un manual de Aritmetică și Geometrie.

Onorată Direcțiune!

Comunicându-Vă aceste date, Vă rugăm să binevoiți a stărui pe lângă dnii profesori, ca să-și dea tot concursul la opera pe care o urmărește secția școlară, deocamdată cu privire la manualele de școală cari constituie o mare mizerie a învățământului nostru. Concursul acesta va constă din căutarea legăturilor cu colegii de aceeași specialitate dela celelalte școale și din cooperarea lor. Din partea biroului secției școlare, în actuala lui organizare, nu se poate aștepta ca el să conducă și să execute lucrările; el numai inițiază le poate. Executarea lor cade în sarcina întregii profesorii.

În ce privește «Fondul pentru tipărirea de manuale», Vă rugăm ca să căutați în cercul D-Voastră toate modalitățile după cari s'ar putea spori acest fond. Din parte-ne credem că, deocamdată, ar fi bine să se decreteze, ca o parte a taxelor dela examenele private și de corigență să intre în acest fond, iar din venitul curat al conferințelor publice, pe cari le țin profesorii cu diferite ocaziuni, să se dea asemenea jumătate la acest fond.

Rugându-Vă încă odată, Domnule director, să puneți la inima dlor profesori și membri corespondenți ai secției, îmbrățișarea cu cel mai cald interes a problemelor secției școlare a Asociațiunii, Vă rugăm să primiți încredințarea deosebitei noastre stime și considerații.

În numele secțiunii școlare.

Blaș — Sibiiu, în Septembrie 1913.

Ioan F. Negruțiu m. p.,
prezident.

Dr. Onisifor Ghibu m. p.,
referent.

III.

Cătră membri secției școlare.

P. T. Domnule!

Incepând cu anul 1914 «Transilvania» va apărea lunar, sub supra-veghierea unui comitet de redacție designat de secțiile științifice-literare ale «Asociațiunii». Decretându-se această revistă și de organ al profesorilor dela școalele noastre superioare și medii, în urma propunerii făcute de secția literară la 1/14 Iulie a. c., biroul secției școlare apelează prin aceasta la toți membri ordinari și corespondenți ai acestei secții, rugându-i să colaboreze de aici înainte cu articole și informații, cari privesc educația și învățământul în școalele noastre superioare și medii.

Niciodată n'a existat la noi Românii din Ardeal și Țara ungurească vre-o revistă în care să se fi tratat în mod sistematic probleme de educație cari privesc aceste două grade ale învățământului, ceea ce a fost, de sigur, un mare rău. Nici azi n'avem o astfel de revistă și lipsa ei constituie o pagubă reală pentru cultura noastră. Lipsa unei astfel de reviste face ca nici să nu se scrie la noi aproape nimic, ceea ce ar privi învățământul superior și secundar, în afară de lucrările, cari se publică în Anuarele școalelor noastre medii, și în jurul cărora nu se încinge aproape niciodată discuție.

Răul acesta se poate reduce în mare parte prin «Transilvania» reorganizată și declarată organ oficial al profesorilor.

Sperăm că toți membrii secției noastre, apreciind importanța acestui moment, vor colabora de aici încolo la «Transilvania», care, în această formă, e menită a aduce foloase simțite învățământului și culturii neamului nostru.

Toate articolele de natură pedagogică și școlară, menite a se publica în «Transilvania», se vor trimite pe adresa referentului secției școlare, care e și membru în comitetul de redacție al revistei.

În numele secției școlare a «Asociațiunii».

Blaj – Sibiiu, Octomvrie 1913.

Ioan F. Negruțiu m. p.,
prezident.

Dr. Onisifor Ghibu m. p.,
referent.

IV.

Cătră toți membri, ordinari și corespondenți, ai secțiilor științifice-literare.

P. T. Domnule!

Secțiile științifice-literare ale «Asociațiunii» au hotărît, în ședința lor dela 1/14 Iulie a. c., să organizeze în viitor *cursuri de vară*, asemenea celor ce s'au ținut în anii din urmă și la frații noștri din România și din Bucovina.

Secția școlară, care a fost însărcinată cu ducerea în îndeplinire a acestei hotărâri, a aflat de necesar ca, în scopul pregătirii terenului, să Vă adreseze următoarele întrebări:

1. Credeți că, în împrejurările actuale, ar fi *necesar* să se țină cursuri de vară?
2. Credeți că aceste cursuri *s'ar putea ține* în împrejurările actuale?
3. Cum Vă închipuiți că ar trebui organizate aceste cursuri?
4. În ce loc *s'ar putea ține* și când?
5. Ce fel de cursuri V'ați angaja D-Voastră să țineți?

Răspunsul la aceste întrebări Vă rugăm cu insistență să-l trimiteți, pe adresa referentului secției școlare, până cel mult la 1 Februarie 1914.

În numele secției școlare.

Blaj—Sibiiu, Octomvrie 1913.

Ioan F. Negruțiu m. p.,
prezident.

Dr. Onisifor Ghibu m. p.
referent.

Partea oficială.

Nr. 1655-1913.

PROCES VERBAL

luat în ședința primă a adunării generale ordinare a «Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român», ținută în Orăștie, la 14 Septembrie nou 1913.

Prezident:
Andrieu Bârseanu.

Notar:
Oct. C. Tăslăuanu.

1. Prezidentul în fața unui public numărös, întrunit în sala cea mare a hotelului central din Orăștie, deschide adunarea generală la orele 11 fără un sfert, rostind un discurs, în care îndeamnă pe intelectuali, să contribuie cât mai mult, în cadrele «Asociațiunii» la luminarea poporului.

Discursul prezidentului se alătură la procesul verbal.

Domnul Dr. Aurel Vlad salută adunarea generală în numele despărțământului Orăștie, iar Dl Dr. Iuliu Maniu în numele «Societății pentru fond de teatru român».

Prezidentul mulțumește oratorilor și salută pe următorii oaspeți: Barbu Ștefanescu Delavrancea, Virgil Arion, Alexandru Florescu și Iosif Andrae, primarul orașului.

Prezidentul comunică adunării știrea dureroasă despre căderea mortală, lângă Câmpina, a aviatorului Aurel Vlaicu, care voia să treacă Carpații spre a veni, în sbor, la serbările «Asociațiunii».

Adunarea generală, adânc întristată, își exprimă părerile de rău prin ridicare.

2. Prezidentul anunță, că înscrierea delegaților prezenți ai despărțământelor se va face la consfătuirea confidențială, ce va urmă îndată după ședința primă.

Se ia act.

3. Se prezintă raportul general al Comitetului central despre activitatea «Asociațiunii» în cursul anului 1912.

Raportul general al comitetului central, fiind publicat în revista «Transilvania», se consideră cetit și se decide a se da spre cenzurare comisiunilor examinătoare.

4. Se trece la alegerea comisiunilor. La propunerea dlui Oct. Sglimbea, director de bancă în Orăștie, se aleg:

a) în comisiunea pentru examinarea raportului general, dnii: Dr. Vasile Lucaciu, Dr. Elie Dăianu, Dr. Iuliu Maniu, Dr. Valer Moldovan și Vasile Damian.

b) în comisiunea pentru cenzurarea socotelilor anului 1912 și a proiectului de buget pe anul 1914, dnii: Dr. Francisc Hossu-Longin, Dr. Aurel Muntean, Vasile Doișă, Dr. Tiberie Brediceanu și Vasile C. Osvadă.

c) în comisiunea pentru înscrierea membrilor dnii: Oct. Sglimbea Ioan Moța, Simion Corvin, protopopul Petean, Nicolae Tănase, Dr. George Dubleș, Romul Albu și Dr. Romul Boca.

d) în comisiunea pentru candidarea prezidentului, viceprezidentului și a membrilor comitetului central, dnii: Dr. Teodor Mihali, Dr. Aurel Vlad, Ioan Teculescu, Traian Oprea și Dr. Iustin Pop.

5. Prezidentul invită pe notar să deă cetire propunerilor, cari s'au prezentat în timpul reglementar. Notarul resumă propunerea dlui George Dobrin, inv. în Bucium (desp. Șercaia), care cere să se înființeze în fiecare comună «Statul păcii».

Propunerea se dă spre studiere comisiunii pentru examinarea raportului general.

6. Prezidentul ridică ședința la orele 11 $\frac{1}{2}$, invitând pe directorii și pe delegații desparțămintelor să rămână la constatarea confidențială.

D. C. M. S.

Andrieu Bârseanu, prezident.

Oct. C. Tăslăuanu, notar.

N. Ivan.

S'a cetit și verificat:

Dr. V. Bologa.

PROCES VERBAL

luat în ședința a doua a adunării generale ordinare a „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“, ținută în Orăștie, la 15 Septemvrie nou 1913.

Prezident:

Andrieu Bârseanu.

Notar:

Oct. C. Tăslăuanu.

7. Prezidentul deschide ședința la orele 10 $\frac{1}{4}$ a. m. în sala cea mare a hotelului central din Orăștie, mulțumind comitetului, care a aranjat frumoasele serbări populare Duminecă după prânz, apoi dă cuvântul notarului, care citește următoarele scrisori și telegrame, sosite pentru adunarea generală: dela dl Dr. Ioan Urban-Iarnik, profesor universitar în Praga și membru onorar al Asociațiunii, o scrisoare, și telegrame dela: Inalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul I. Mețianu, Sibiu, — Maria Baiulescu, Brașov, în numele Uniunii femeilor române din Ungaria, — Liga Culturală din Pitești, — Reuniunea meseriașilor din Săliște, — Românii din Blaj, — Românii din Jibou și jur, — Corul din Caransebeș, — Revista preoților din Ghiroc, — Traian din București.

Se ia act.

8. Urmează raportul comisiunii pentru examinarea raportului general al Comitetului central al «Asociațiunii». Raportorul comisiunii, dl Dr. Valer Moldovan, după o introducere, în care relevă momentele mai importante din activitatea «Asociațiunii» în ultimul an, face următoarele propuneri adunării generale:

a) să ia act de cuprinsul raportului general al comitetului central și acestuia să-i exprime mulțumite pentru activitatea desfășurată.

Se ia act cu aprobare și se mulțumește comitetului central.

b) să invite comitetul central, să facă o conșcriere a tuturor știutorilor de carte români din Ungaria, cu ajutorul Consistoriilor și al băncilor.

Se primește.

c) să ia la cunoștință, că școala civilă de fete cu internat a «Asociațiunii» și-a încheiat și în anul școlar trecut socotelile cu pierdere și, apreciind însemnătatea culturală și națională a acestei școale, să aproabe acoperirea acestor pierderi din fondul general. Să-și exprime însă dorința, că starea aceasta să nu se perpetueze și în viitor și jertfele să fie numai transitorii.

Propunerea se va discuta împreună cu propunerea comisiunii financiare în aceeași chestiune.

d) Să mulțumească tuturor binefăcătorilor, cari au făcut donațiuni pentru așezăminte instituțiunii noastre și pentru scopurile culturale urmărite de «Asociațiune», în special mecenatului Vasile Stroescu.

Se mulțumește tuturor donatorilor, în special D-lui V. Stroescu, căruia, la propunerea prezidentului, i se va trimite o adresă din partea adunării generale.

e) Să primească hotărîrea Secțiilor științifice-literare cu privire la reorganizarea revistei «Transilvania», invitând comitetul să o realizeze în cadrele bugetului actual. În jurul acestei propuneri s'a incins o discuție vie, la care au luat parte dñii: R. Furdui,

Dr. Silviu Dragomir, Dr. V. Braniște, Dr. E. Dăianu și Dr. I. Lupaș, care a reînviat propunerea secției istorice, ca revista să apară lunar, în felul de până acum, spre a putea aduce informații mai multe din diferite ramuri ale literaturii și științei, și dând suplimente pentru eventuale studii sau acte mai importante, când va cere trebuința.

Punându-se la vot, propunerea D-lui Dr. Ioan Lupaș se primește cu majoritate de voturi.

f) să ia la cunoștință, că comitetul central a studiat conștient și chestiunea însemnată a clădirii internatului din Cluj și să-l invite să stăruie și în viitor pentru realizarea acestei idei mari.

Se ia la cunoștință și comitetul central se invită să lucreze și mai departe pentru întruparea ideii.

g) Să aproabe «Regulamentul pentru folosirea bibliotecii și a sălii de lectură», pregătit de Comitet și publicat în revista «Transilvania».

Se aprobă.

h) În ce privește propunerea d-lui George Dobrin, de a se înființa în fiecare comună un sfat al păcii, chemat să judece și să împace, după putință, neînțelegerile din comună, adunarea generală să încredințeze juriștilor din secția istorică studierea acestei propuneri.

Se primește.

i) Dl R. Patiția, adv. în Alba-Iulia, stăruie, ca adunarea generală să ia dispoziții și pentru înființarea școalelor de agricultură și meserii din Munții-apuseni, atât de importante pentru existența național-economică a Românilor din acele părți.

Adunarea generală invită Comitetul central, să facă, la timp potrivit, un apel pentru a aduna mijloacele materiale necesare pentru înființarea acestor școli.

9. Urmează raportul comisiunii pentru censurarea socotelilor pe 1912 și examinarea proiectului de buget pe anul 1914. Raportorul, dl Vasile C. Osvadă, face o expunere amănunțită asupra situației financiare a «Asociațiunii», constatând, că socotelile «Asociațiunii» pe anul 1912 s'au găsit în deplină regulă și în conformitate cu registrele și piesele justificative, și face următoarele propuneri adunării generale:

a) să aproabe socotelile și bilanțul anului 1912 și să dea comitetului central absolut pentru gestiunea administrativă a anului 1912.

Se aprobă și se dă absolut comitetului central.

b) să hotărască, ca în viitor comitetul central să facă și dările de seamă asupra activității întregi a «Asociațiunii» tot cu data de 31 Decembrie a fiecărui an, la care dată se încheie și socotelile «Asociațiunii».

Se primește.

c) să se încredințeze comitetului central să intervină la Vener. Consistoare ale Bisericilor române din patrie, să permită și să sprijinească introducerea în toate bisericile românești a unui disc al «Asociațiunii». În jurul acestei propuneri se naște o discuție vie, în urma căreia,

adunarea generală primește propunerea comisiunii. Discurile sau casetele, care se vor așeza în biserici, să fie făcute din partea «Asociațiunii», și să fie cumpărate de particulari pe seama bisericilor, în caz când vor fi admise de Vener. Consistoare.

d) să se încredințeze comitetului central, să insiste pe lângă toate băncile noastre să dea din cvota de binefacere pentru «Asociațiune», în fiecare an, 1% din venitul curat. În acest scop comitetul central să se pună în legătură cu «Solidaritatea», asociația băncilor noastre, cu ajutorul căruia să se insiste, ca toate băncile noastre, să destineze 1% a cvotei de binefacere pentru «Asociațiune».

Se primește.

e) să se primească bugetul anului 1914.

Se primește.

10. În legătură cu propunerile de sub punctul 9 c și d., dl Dr. Teodor Mihali, deputat, propune ca pentru propagarea cunoștințelor agronomice în sânul poporului nostru, să se mai înființeze două posturi de conferențieri agronomici, ale căror cheltuieli se angajează să le supoarte singur.

Adunarea generală primește cu însuflețire propunerea dlui Dr. Teodor Mihali, făcându-i ovații.

Fiind timpul înaintat, prezidentul ridică ședința la orele 12 $\frac{1}{2}$, anunțând că se va continua după prânz.

Continuarea ședinței a doua.

După prânz la orele 5 $\frac{1}{4}$, prezidentul redeschide ședința.

11. Domnul Octavian Sglimbea, raportorul comisiei pentru înscrierea membrilor noi, raportează că s'au înscris următorii membrii:

Membri fondatori: 1. Dr. Ioan Pop, medic Orăștie. 2. Casina Română, Orăștie.

Membri pe viață: Dr. Romul Dobo de Rusca, medic, Orăștie; Dr. Cornel David, medic, Orăștie; Ioan Moța, preot, Orăștie; Reuniunea Economică; Reuniunea de înmormântări; Augustin Deac, avocat; Dr. Octavian Sglimbea, dir.; Dr. Sever Orbonaș, adv.; Leo Bohățel, inginer; Nicolae Opincar, măcelar; Iosif Petean, protop. gr.-cat.; Constantin Baicu, inv.-dir.; Cornel Demeter, farmacist, toți din Orăștie; Dr. Petru Puican, avocat, Bozovici; Nicolae Todea, preot, Balșa; Ioan Lucăcel, inv. Balșa; «Geogeană» inst. de credit, Geoagiu; Iosif Stupinean, prot. gr.-cat. Geoagiu; Nicolae Popovici, preot, Cib; Petru Lula, preot, Turdaș; «Cugereana», inst. de credit, Cugir, Constantin Olariu, întrep. Cugir; Dr. Ștefan Chirilovici, adv. Iliă-Murășană; Dr. Ioan Elekes, medic, Sebeșul-săsesc; Nicolae Borza, protop., Făgăraș.

Membri ordinari: Sebastian Bornemisa, librar; Aurel Pascu, comerciant; Ioan Inișca, comerciant; Basiliu Vulcu, comerciant; Gregoriu Vulcu, comerciant; Silvestru Oprean, comerciant; Ioan Rob, comerciant; Aurel Muntean, com., Artemiu R. Brașai, com., Petru Belei, cassar de bancă; Simion Vlad, contabil; Nicolae Branga, func. de bancă; Valeriu Orbonaș, func. de bancă; Ilarie Buzdugan, func. de bancă; George Cușuta, cassar de bancă; Simion Damian, func. de bancă; Iuliu Florea, func. de bancă; Clara Florea, soție de func. de bancă; Iuliu Turdașan, func. magistr.; Mariți Turdașan, soție de func. magistr.; Ioan Vărmăgean, pantofar; Dumitru Rob, proprietar; Simion Cărpinișan, măcelar; Nicolae Părău, întreprinzător; Maria Părău, soție de întreprinzător; Dr. Simion Vulcu, cand. de adv.; Brutus Brassai, măsar; Ioan Marta, privatier; Vasile Domșa, protopop; Ana Damian, văduvă de preot; Dr. Nicolae Damian, cand. de adv.; Dr. Ioachim Tolciu, cand. de adv., toți din Orăștie; Irinuța Faur, privatieră, Abrud; «Balomireana» inst. de credit, Balomir; Stefan Onea, preot, Almașul-mare; Dionisie Bobei, preot, Petreni; Asinefta Bobei, preoteasă, Petreni; Maria Groza, proprietară, Petreni; Ionuțu Ștefanescu, întrep., Cugir; George Băluțiu, contabil, Cugir; Nicolae Olariu, întrep., Cugir; Traian Iarca, medic veterinar, Dej; Eftenie Costescu, preot, Boi; Nicolae Andrei, preot, Căstău; George Dănilă, inv. Căstău; Vasile Necșa, preot, Mărtinești; Dionisie Costea, preot, Nadașdie; Dr. Iustin Cloșca Iuga, adv. Karsdorf; Ioan Popovici, protop., Geoagiu; Adam Roșiu cassar, Geoagiu; Ludovica Todica, soție de contb. Geoagiu; Dr. Serafim Trif, adv., Geoagiu; Simion Filimonescu, preot, Renget; Nicolae Fieru, adm. Bobâna; Samoilă Manulescu, propr. Orăștioara de sus; Octavian Bude; preot, Pischinț; Petru Muntean, preot, Parța; Adam Groza, preot, Coșteiul-mare; Adam Teodor, preot, Turdaș; Iulian Vulcu, propr., Vințul de jos; Valeria Vulcu n. Suica, Vințul de jos; Ioan Goția, propr. Vințul de jos; Emil Lupea, funcț. de bancă, Vințul de jos; Iacob Danciu, cassar, Vințul de jos; Traian Mihăilă, preot Romoșel; Avram Dubleş jun, inv., Romoșel; Ilie Bura, inv., Romoșel; Petru Ștefănescu, întrep., Romoșel; Alexiu Danilescu, notar, Vadei; Iosif Dumitru, preot, Beriu; Ioan Olariu, preot, Bucium; Romul Albu, preot, Vinerea; Nicolae Mihăilă, propr. Vinerea; Porfirie F. Nicoară, inv., Vinerea; George Popa, preot, Vinerea; Dr. Simion Dragomir, adv.,

Ilie-Murășană; Adam Cristea, privatier, Orăștie; Adam Basaraba, preot, Romos; Romulus Sabău, preot Folt.

Membri ajutători: 131.

Se ia act cu plăcere.

12. Urmează alegerea prezidentului, viceprezidentului și a membrilor comitetului central pe un nou period de trei ani. Raportorul comisiei, dl Ioan Teculescu, propune, iar adunarea generală alege cu unanimitate pe următorii:

prezident: Andreiu Bârseanu; viceprezident: Dr. Vasile Suci; membri în comitetul central: Dr. Ilarion Pușcariu, Parteniu Cosma, Nicolae Ivan, Octavian Goga, Dr. Nicolae Bălan, Dr. Ioan Lupaș, Dr. Octavian Russu, Nicolae Togan, Ioan F. Negruțiu, Gavriil Precup, Ioan Agârbiceanu și Oct. C. Tăslăuanu; membri suplinitori: Dr. Vasile Bologa, Dr. Ilie Beu, Dr. Lucian Borcia, Arseniu Bunea, Romul Simu și Dr. Ioan Rațiu.

13. Urmează fixarea locului pentru adunarea generală din 1914. Despărțământul Năsăud invită adunarea generală pentru anul viitor la Năsăud.

Se primește.

14. Verificarea proceselor verbale ale adunării generale se încredințează membrilor cu locuința în Sibiu, cari au participat la adunarea generală.

15. Prezidentul, fiind ordinea de zi terminată, după un discurs de încheiere, în care mulțumește tuturor celor ce au participat la lucrările adunării generale, declară adunarea generală închisă.

D. C. M. S.

Andreiu Bârseanu, prezident, *Oct. C. Tăslăuanu*, notar. S'a cetit și verificat: *N. Ivan*, *Dr. V. Bologa*.

PROCES VERBAL

luat în ședința festivă a secțiilor științifice literare ale «Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român», ținută în Orăștie la 15 Septembrie nou 1913.

Prezident:

Andreiu Bârseanu.

Notar:

Oct. C. Tăslăuanu.

1. Prezidentul deschide ședința la orele 4 $\frac{1}{4}$, în sala cea mare a hotelului Central din Orăștie, dând cuvântul dlui profesor Dr. I. Radu, membru al Secției științifice, care vorbește despre popularizarea științelor la noi Români.

E ascultat cu interes de public și aplaudat.

2. Pe urmă dl profesor Dr. Silviu Dragomir, membru coresp. al Secției istorice, rostește o conferință despre drepturile istorice ale Românilor pe pământul crăiesc, de un interes special pentru locuitorii Orăștiei și ai jurului ei.

Conferența a fost viu aplaudată.

3. Prezidentul mulțumind ambilor conferențieri, închide ședința la orele 5 $\frac{1}{4}$.

D. C. M. S.

Andreiu Bârseanu, prezident.

Oct. C. Tăslăuanu, notar.

Ședința a XIII-a a comitetului central, ținută la 11 Septembrie 1913.

Prezident: *Andrei Bârseanu*. Notar: *Oct. C. Tăslăuanu*. Membri prezenți: *Dr. V. Bologa, Ars. Bunea, Dr. I. Beu, N. Ivan, Dr. O. Russu, R. Simu* și casierul *I. Banciu*.

Adunarea generală: (424 și 425 Nrii 1554 și 1521—1913). Pentru adunarea generală au intrat două propuneri: *a)* dl George Dobrin, învățător în Bucium (desp. Șercaia) propune să se înființeze în fiecare comună «Statul păcii», alcătuit din preotul sau preoții, învățătorul sau învățătorii și 6 fruntași din comună, cari vor judeca toate neînțelegerile dintre locuitori. Scopul acestei instituții este să înlăture, în viitor, procesele de prisos dintre sătenii noștri. Propunerea se recomandă adunării generale; *b)* dl Valeriu Bora, student la teologia din Blaj, propune: 1. ca celorce vor instrui cu succes un număr de analfabeți să li se plătească o anumită sumă; 2. Asociațiunea să se îngrijească de manuale bune pentru instruirea analfabeților. Ambele propuneri sunt rezolvate din partea Asociațiunii.

— (427 Nr. 1574 1913). Se înaintează adunării generale un raport în ce privește lucrările făcute în chestiunea internatului din Cluj.

Despărțăminte: (429 Nr. 1550—1913). *Bocșa*. Cu ocazia adunării cercuale dl M. Gașpar, protopop, a citit un studiu despre întemeierea comunei Bocșa montană (*adun. cerc. din 28 Aug. 1913*).

— (430 Nr. 1555—1913.) *Cluj*. Retrăgându-se directorul din fruntea despărțământului, cu convocarea adunării cercuale a fost încredințat dl Dr. E. Dăianu.

— (431 Nr. 1565—1913). Cu ocazia adunării cercuale, ținute în comuna Domnina, dl Alex. Man a ținut o prelegere despre «Foloasele învățaturii și lipsa de școală» și s'a aranjat o expoziție de copii, împărțindu-se premii în sumă de K 66 (*adun. cerc. din 31 August 1913*).

— (432 Nr. 1545—1913). *Sebeș*. Desp. a ținut 26 de prelegeri. Cu ocazia adunării cercuale, ținute în comuna Pian, dl Sebastian Stanca a ținut o prelegere: «Momente din istoria comunei Pian». S'au mai ținut prelegeri în 9 comune (*șed. cerc. din 6 Februarie, 20 Martie, 14 Iulie și 20 Iulie; adun. cerc. din 2 Aug.; șed. comit. cerc. din 2 Septembrie*).

Muzeu: (433—436 Nrii 1566, 1558, 1529 și 1523—1913). Colecțiile Muzeului s'au sporit cu următoarele obiecte: o călămară, un stil și o pălărie de paie, rămase dela Axente Severu, dăruite de Constantin Pop, tipograf; două monede romane găsite în Grădiște, dăruite de Ascaniu Crișan, profesor; un ban de aramă din 1800, dăruit de Iosif Pop, absolvent de teologie; un ban de argint din 1847, dăruit de Ioan V. Bologa, student.

Școala civilă de fete: (439 Nr. 1561—1913) La cererea direcțiunii se angajează ca profesor provizor pe un an dl Sabin Oprean.

Membri: (438 Nr. 1591—1913) Casierul raportează că s'a înscris: *a)* membri pe viață: «Asociațiunea pentru sprijinirea meseriașilor și învățăceilor români» din Brașov; Simion Pop, preot, Văoii; *b)* membri ordinari: Ioan Suci, restaurator, Brașov; I. G. Nica, comerciant, Brașov; Grațian Flonta, preot, Cățelul-rom.; Ilie Călăuz, preot, Crasna; Dr. Emil Murășan, Mociu; Dr. Valentin Dragoș, preot, Peceiu; Ioan Pop, preot, Țapu-mare.

Extras din procesul verbal al ședinții.

Oct. C. Tăslăuanu m. p.,
secretar.

Sedinta a XIV-a a comitetului central, ținută în 4 Octomvrie 1913.

Prezident: *Andrei Bârseanu*. Notar: *Oct. C. Tăslăuanu*. Membrii prezenți: *I. Agârbiceanu, Dr. N. Bălan, Dr. V. Bologa, Dr. Lucian Borcia, Ars. Bunea, P. Cosma, N. Ivan, I. F. Negruțiu, Dr. Il. Pușcariu, Dr. I. Rațiu, R. Simu și N. Togan*.

Adunarea generală: (441 Nr. 1655—1913). Secretarul prezintă procesele verbale ale adunării generale; s'au luat următoarele decizii: biroul se însărcinează să facă conscrierea tuturor știutorilor de carte români din Ungaria; se numește o comisiune financiară permanentă în persoanele d-lor N. Ivan, N. Togan și Dr. L. Borcia, care va avea să studieze situația financiară întreagă a «Asociațiunii» și va căuta să găsească noi mijloace de venit; chestiunea reorganizării revistei «Transilvania» se dă spre studiere comisiei financiare permanente, care, în înțelegere cu biroul Asociațiunii, va face un raport comitetului central; pentru întruparea căminului studentesc din Cluj, biroul se încredințează că, împreună cu direcțiunea desp. Cluj, să se ocupe la timp potrivit cu chestiunea parcelării grădinei Petran și să redacteze un apel pentru o colectă publică, după ce se va mai îmbunătăți situația economică-financiară; propunerea d-lui G. Dobrin se dă spre studiere secției istorice; pentru adunarea mijloacelor materiale necesare pentru înființarea școalelor de meserii și agricultură din Munții apuseni, biroul se încredințează, ca la timp potrivit să prezinte comitetului un proiect de apel pentru o colectă publică; biroul se învită că, în viitor, să încheie raportul general cu sfârșitul anului precedent adunării generale, cum se încheie și socotelile Asociațiunii; se încredințează biroul să ceară tuturor Consistoarelor noastre permisiunea de a introduce în biserici casetele Asociațiunii; biroul se încredințează să ceară băncilor noastre să dea din cvota de binefaceri a fiecărui an 1% Asociațiunii; se mulțumește d-lui Teodor Mihali pentru angajamentul ce l-a luat de a pune la dispoziția Asociațiunii suma necesară pentru înființarea alor două posturi de conferențieri agronomici. Biroul se încredințează să-i comunice că cheltuielile împreunate cu angajarea celor doi conferențieri se urcă anual la suma de K 7000 (câte 2000 Cor. salar și câte 1500 Cor. cheltuieli de drum). În caz când dl Dr. Teodor Mihali dorește ca aceste posturi să fie permanente sau de o durată de mai mulți ani, comitetul central va publica concurs pentru ocuparea acestor două posturi. În caz când angajarea conferențierilor va fi numai pe un an sau doi, comitetul central cu suma primită dela dl Dr. Teodor Mihali va exmite conferențieri angajați numai pentru un turneu de prelegeri și mai ales în ținuturile dela periferii: Maramurăș, Sătmar și Bihor.

Monumentul Aurel Vlaicu: (442 Nr. 1678 1913). La propunerea biroului, comitetul central decide să adune prin contribuții publice suma necesară pentru ridicarea unui monument lui Aurel Vlaicu la Orăștie. Pentru acest scop la adunarea generală s'a adunat suma de K 298'24, colectele făcute de ziarele dela noi să se concentreze la Asociațiune, care se va îngriji de comandarea, executarea, așezarea și desvălirea monumentului. Asociațiunea subscie pentru acest scop suma de K 500.

Înmormântarea lui Vlaicu: (443 Nr. 1679 1913). La înmormântarea lui Aurel Vlaicu din București, Asociațiunea a fost reprezentată de dl secretar Oct. C. Tăslăuanu.

Fundațiuni: (444—447 Nrii 1643, 1648, 1651 și 1680—1913). Bursa din Fundațiunea Teodor Sandul a elevului Nicolae Ignat, absolvent al școalei speciale pentru industria lemnului din Cluj, se declară vacantă. Mihail Albion din Buziaș și-a testat Asociațiunii averea. Se decide ca elevul Băleanu să fie trimis din donațiunea dlui Stroiescu în străinătate pentru a-și continua studiile de tîmplărie.

Despărțăminte: (448 Nr. 1586 1913). *Beclean*. Cu ocazia adunării cercuale din Caianul mic, dl Ioan Băieșu, preot a ținut o prelegere despre alcoolism. În cursul anului s'au ținut în 15 comune 36 de prelegeri, s'au înființat 14 agenturi nouă și s'au ținut în 3 comune cursuri pentru analfabeți.

- (449 Nr. 1671—1913). *Buza*. Despărțământul Beclean e încredințat să înființeze un nou despărțământ din comunele aparținătoare cercului Ceucișului, afară de notariatele din Sântioana și Sicutard, cari vor aparține desp. Gherla. Sediul desp. va fi Buza.
- (450—451 Nr. 1581 și 1672—1913). *Beiuș*. Conferențiarul agronomic a ținut prelegeri în 6 comune. În cursul anului trecut s'au ținut 6 prelegeri populare și 8 conferințe. Despărț. are 3 agenturi și 4 biblioteci populare. Director al desp. s'a ales dl Dr. Ioan Ciordaș împreună cu un nou comitet (*șed. comit. cerc. din 31 August, 20 Sept. și adun. cerc. din 21 Sept. 1913*).
- (452 Nr. 1585—1913) *Blaj*. Cu ocazia adunării cerc. din Bucerdia-grânoasă, dl Gavril Precup, profesor, a ținut o prelegere despre cruțare, dragostea de neam și de limbă. Director al desp. s'a ales dl A. C. Domșa. În Bucerdia-grânoasă s'a înființat o agentură și o bibliotecă populară (*adun. cerc. din 7 Sept. a. c.*)
- (453 Nr. 1550—1913) *Bocșa*. Cu ocazia adunării cercuale ținute în Bocșa-montană dl Mihail Gașpar a ținut o prelegere despre trecutul comunei Bocșa (*adun. cerc. din 28 Aug. a. c.*)
- (454 Nr. 1577—1913) *Reșița*. Din comunele aparținătoare cercului adm. Reșița se înființează un nou desp. Cu înființarea lui se încredințează dl Petru Ieremia, preot în Călnic.
- (455 Nr. 1576—1913) *Cluj*. Cu ocazia adunării cercuale din Gilău dl Dr. Virgil Russu a ținut o prelegere despre «Cântecele populare». Director al desp. a fost ales dl Dr. Victor Poruțiu (*adun. cerc. din 7 Sept. a. c.*)
- (456 Nr. 1610—1913) *Făgăraș*. Comitetul cercual își prezintă dimisia. Dl Oct. C. Tăslăuanu e încredințat cu reorganizarea despărțământului.
- (457 Nr. 1584—1913) *Giurgeu*. Dl Vasile Urzică a ținut în Tulgheș adunarea de reorganizare a despărțământului. Director al desp. a fost ales dl Aurel Niculescu. Desp. se compune din următoarele comune: Bicz, Bilbor, Corbu, Dămuc, Șarmaș, Telec, Tulgheș, Valea-Jidanului și Varviz. Sediul desp. e Tulgheșul. I se dăruiesc câte 5 ex. din toate publicațiunile populare ale Asociațiunii pentru înființarea de biblioteci populare (*adun. de reorg. din 9 Sept. a. c.*)
- (458 Nr. 1664—1913) *Ineu*. Se iau dispoziții pentru înactivarea noului despărțământ.
- (459 Nr. 1614—1913) *Lăpușul-unguresc*. Cu ocazia adunării cercuale din Capolnoc-Mănăștur, dl Andreiu Ludu a ținut o prelegere despre «Limba în afirmarea noastră culturală», (*adun. cerc. din 1 Sept. a. c.*)
- (460 Nr. 1660—1913) *Mociu*. S'a constituit noul comitet (*șed. comit. cerc. din 11 Sept. a. c.*)
- (461 Nr. 1649—1913) *Reghin*. S'a decis ca desp. să se desfacă în două: desp. Reghinului de sus și desp. Reghinului de jos. Secretarul Oct. C. Tăslăuanu se încredințează să participe la adunarea cercuală pentru a săvârși dismembrarea, (*șed. comit. cerc. din 25 Sept. a. c.*)
- (462 Nr. 1573—1913) *Sătmar*. Cu ocazia adunării cercuale din Mădăraș dl Mihail Vaida a ținut o prelegere despre «Abuzurile și vițiile dela pomenile morților. S'a ținut și o întrecere de coruri din 5 comune, împărțindu-se premii în sumă totală de K 300, (*adun. cerc. din 10 August a. c.*)
- (463 Nr. 1596—1913) *Teologii din Gherla*, în cursul verii au ținut prelegeri în 17 comune de pe teritoriul desp. Seini și Baia-mare, înscriind 265 membri ajutători.
- (464 Nr. 1417—1913). *Șercaia*. Cu ocazia adun. cerc. din Veneția de jos dl Iosif Comanescu, preot, a ținut o conferință despre trecutul comunei Veneția de jos, iar Gh. Comșa, student în drept, a vorbit despre însemnătatea negoțului și meseriilor. S'au înființat agenturi în 9 comune. Director al desp. s'a ales Hariton Pralea (*adun. cerc. din 2 Aug. a. c.*)

— (465 Nr. 1653—1913). *Viștea*. La cererea părintelui Pavel Borzea se decide înființarea unui nou despărțământ în Viștea. Cu convocarea și conducerea adunării de constituire se încredințează secretarul Oct. C. Tăslăuanu.

— (466 Nr. 1668—1913). *Zărnești*. Cu ocazia adunării cercuale din Poiana Mărului s'a aranjat o expoziție de copii; s'au împărțit premii în sumă totală de 123 Cor. S'a reales directorul și comitetul cerc. Desp. propune ca bursierii Asociațiunii să fie obligați a face examen din limba și literatura română. Comitetul central în legătură cu propunerea desp. decide ca bursierii «Asociațiunii» dela Universității să fie obligați a se înscrie membri la societățile studențești române (*adun. cerc. din 31 Aug. a. c.*)

Muzeu: (468—470 Nrii 1473, 1638 și 1636—1913). Colecțiile Muzeului s'au sporit cu următoarele obiecte: s'a comandat lucrarea «Motive der Hausindustriellen Strickerei in der Bucovina»; o furcă de tors cu roată dăruită de Vasile Valeanu; 5 monede polone, dăruite de Dr. Aurel Pinția avocat.

Cărți cumpărate: (473 Nr. 1645—1913). Conform decisiunii comitetului central din 22 Iunie 1911 se cumpără pentru bibliotecile despărțământului 100 ex. din volumul Gh. Stoica, «*Alte vremuri*» apărut în «Biblioteca scriitorilor dela noi» editată de Librăria S. Bornemisa.

Emigrarea în America (474 Nr. 162—1913). Premiul de 100 Cor. dat la concurs pentru cea mai bună lucrare scrisă contra emigrării poporului nostru în America se dă lucrării «*De ce să nu mergem în America?*» de Ioan Iosif Schiopul.

Conferențiarul agronomic: (479 Nr. 1676 - 1913). Conf. agr. își prezintă raportul despre activitatea desfășurată în Iulie - Septembrie și planul de activitate pentru Octombrie - Decembrie.

Membri noi: (483 Nr. 1677—1913). Cassierul raportează că s'au înscris următorii membrii noi:

- I. *Membri fondatori:* 1. «Vulturul» institut de credit și economii, în Diciosânmărtin; 2. Dr. Ioan Pop, medic, Orăștie; 3. «Casina română»; 4. Dr. Stefan Pop, medic, Gherla; 5. «Mărgineana», institut de credit, Poiana; 6. Iuliu Poruțiu, dir., Almașul-mare; 7. «Porumbăceana», inst. de credit, Porumbacul-inferior.
- II. *Membri pe viață:* 1. Dr. Romul Dobo de Rusca, medic, Orăștie; 2. Dr. Cornel David, medic, Orăștie; 3. Ioan Moța, preot, Orăștie; 4. «Reuniunea economică», Orăștie; 5. «Reuniunea de înmormântare», Orăștie; 6. Dr. Augustin Deac, avocat, Orăștie; 7. Dr. Oct. Sglimbea, dir, Orăștie; 8. Dr. Sever Orbonaș, adv., Orăștie; 9. Nicolae Opincar, măcelar, Orăștie; 10. Iosif Peteanu, protopop, Orăștie; 11. Constantin Baicu, inv. dir. Orăștie; 12. Cornel Demeter, farmacist, Orăștie; 13. Dr. Petru Puican, adv., Bozovicu; 14. Nicolae Todea, preot, Balșa; 15. Ioan Lucăcel, învăț., Balșa, u. p. Geoagiu; 16. Iosif Stupineanu, protop., Geoagiu; 17. Nicolae Popovicu, preot, Cib, u. p. Zlatna; 18. Petru Lula, preot, Turdaș; 19. «Cugireana», institut de credit, Cugir; 20. Constantin Olariu, întreprinzător, Cugir; 21. Dr. Stefan Chirilovicu, adv. Ilia-Murășană; 22. Dr. Ioan Elekeș, medic, Sebeșul-săsesc; 23. «Venețiana», inst. de credit și econ., Veneția-inf.; 24. Ioan Pașca, preot, Cățcău; 25. Ioan Pampu, învăț., Fofeldea; 26. «Creditul», institut de credit, Zernești.
- III. *Membri ordinari:* 1. Dr. Vasile Hâncu, med. arh., Blaj; 2. Coriolan Zuiac, preot, Vasiova; 3. Cornel Spinean, învăț. Vasiova; 4. Dr. Cornel Nicolaeviciu, adv., Bocșa-Montană; 5. Dr. Laurian German, dir. de bancă, Cluj; 6. Dr. Sever Dan, adv., Cluj; 7. Dr. Virgil Russu, adv., Gilău; 8. Nicolae Maier, inv. penz., Gilău; 9. Vasiliu Șuteu, preot, Gilău; 10. Constantin Frâncu, Feisa; 11. Mihail de Czompo, privatier, Lugoj; 12. Octavian Popa, preot, Săcalul de câmpie; 13. Dr. Teofil Tanco, medic, Năsăud; 14. Ioan Nicoară, comerc., Pianul de sus; 15. Zaharie Tătar, not., Pianul de sus; 16. Vasile Oana, preot, Pianul de sus; 17. Simion Ghibu, preot, Pianul de sus; 18. Danil Petrașcu, not., Strugari; 19. Comuna bis. gr.-or. Laz; 20.

Dumitru Oana, înv., Pianul de sus; 21. Dr. Iosif Băilă, adv., Sebeșul-săsesc; 22. Alexandru Gerghel, învăț., Ida-mare; 23. Aurel Sorobetea, preot. Caianul mic; 24. Simion Popan, preot, Figa; 25. Dr. Ioan Prodan, adv. Beclean; 26. Sebastian Bornemisa, librar; 27. Aurel Pascu; 28. Ioan Inișca; 29. Basiliu Vulc; 30. Gregoriu Vulc; 31. Silvestru Oprean; 32. Ioan Rob; 33. Aurel Muntean; 34. Artemiu R. Brassai, comercianți; 35. Petru Belei, cassar; 36. Simeon Vlad, contabil; 37. Nicolae Branga, funcț.; 38. Valer Orbonaș, funcționar; 39. Ilarie Buzdugan, funcționar; 40. Gheorghe Cușuta cassar; 41. Simion Dămian; 42. Iuliu Florea; 43. Clara Florea; 44. Iuliu Turdășian, funcționari; 45. Mariți Turdășian, soție de funcționar; 46. Ioan Varmagean, pantofar; 47. Dumitru Rob, proprietar; 48. Simion Cărpinișan, măcelar; 49. Nicolae Părău, antr. Orăștie; 50. Maria Părău; Dr. Simion Vulc, cand. de adv.; 52. Brutus Brassai, măsar; 53. Ioan Marta, privatier; 54. Vasile Domșa, protopop; 55. Ana Damian, văd. de preot; 56. Dr. Nicolae Damian, cand. de adv; 57. Dr. Ioachim Tolciu, cand. de adv., toți din Orăștie; 58. Irinuța Faur, Alma; 59. Stefan Onea, preot, Almașul m.; 60. «Balomireana», inst. de credit Balomiri; 61. Dionisiu Bobeiu, preot în Petreni; 62. Asinefta Bobeiu, Petreni; 63. Maria Grozea, propriet. Petreni; 64. Ioanițiu Stafănescu, întreprinz., Cugir; 65. Gheorghe Băluțiu, contabil, Cugir; 66. Nicolae Olariu, întrep., Cugir; 67. Traian Iarca, med. veterinar, Dej; 68. Eftemie Costescu, preot, Boiu; 69. Nicolae Andreiu, preot, Căstău; 70. Gheorghe Dănilă, înv., Căstău; 71. Vasile Necșa, preot, Mărtinești; 72. Dionisie Costea, preot, Nădăjdie; 73. Dr. Iustin C. Iuga, adv., Carlsdorf; 74. Ioan Popoviciu, protop., Geoagiu; 75. Dr. Serafim Trif, adv., Geoagiu; 76. Simion Filimonescu, preot, Rengit; 77. Nicolae Fieru, administrator, Bobâlna; 78. Samuil Manulescu, proprietar Orăștioara de sus; 79. Octavian Bude, preot, Pișchinț; 80. Petru Muntean, preot, Parta; 81. Adam Groza, preot, Coșteiul mare; 82. Iulian Vulc, proprietar; 83. Valeria Vulc; 84. Ioan Goția, proprietar; 85. Emil Lupea func.; 86. Iacob Danciu, cassar, toți din Vințul de jos; 87. Traian Mihăilă, preot; 88. Avram Dubleş jun., înv.; 89. Petru Ștefănescu, înv.; 90. Ilie Bura, înv.; 91. Petru Ștefănescu, întrep., toți din Romoșel; 92. Alexiu Danilescu, notar, Vaidei; 93. Iosif Dumitru, preot, Beriu; 94. Ioan Olariu, preot, Bucium; 95. Romul Albu, preot, Vinerea; 96. Porfirie Nicoară, înv.; 97. George Popa, preot, ambii din Vinerea; 98. Adam Cristea, privatier, Orăștie; 99. Dr. Simion Dragomir, adv. Ilia Murășană; 100. Adam Basarabă, preot, Romos; 101. Romulus Sabău, preot, Folt; 102. Alexandru Bojinca, Oravița; 103. Dr. Petru Stoica, Oravița; 104. Dr. Trifon Ghilezan, cand. de adv. Buteni; 105. Ioan Baști, propr., Érkisfalu; 106. Octavian Baști, preot, Hidvég; 107. Vasile Pusztai, propr., Szödemeter; 108. Ioan Saitovar, proprietar. Szödemeter; 109. Toma Cocișiu, înv., Panade; 110. Iosif Nedici, comerciant, Oravița română; 111. Petru Bernat, preot, Secaș; 112. Beniamin Colceriu; 113. Ioan Pop, protop. Hunedoara; 114. Alexandru Socaciu, cand. de adv., Șercaia; 115. Emilian Aldca, preot, Veneția inferioară; 116. Nicolae Roșca, învăț. Veneția inf.; 117. «Unirea», inst. de credit, Vad; 118. Ioan Bunea, preot, Vad; 119. Gheorghe Bărâscu, preot, Comăna de sus; 120. Nicolae Dobrin, notar, Comana de jos; 121. Gheorghe Pop, notar, Părău; 122. Petru Medeșan, preot, Fekete-bátor; 123. Ioan Jiga, propr., Feketétót; 124. Salvator Mihályi, adv., Vășcău; 125. «Drăganul», institut de credit. Beiuș; 126. Marcu Boldovina, preot, Dobra; 127. Dionisiu Vaida, prot., Gherla; 128. Atanasiu Pascu, preot, Mintiul Gherlei; 129. Iuliu Pop, Lojard; 130. Pompeiu Vlăduțiu, preot, Fizeș; 131. Mihail Roman, proprietar, Mintiul-Gherlei; 132. Dr. Virgil Murășan, adv., Murășosorheiu; 133. Ioan Bucur, cassar la fil. «Albina», Murășosorheiu; 134. Nicolae Lazar, preot, Muncsal; 135. Teodor Vasinca, propr., Toroczkygyertyjános; 136. Ioan Pop, preot, Omlásalja; 137. «Reuniunea înv. români Selăgeni», Șimleu.

Extras din procesul verbal al ședinții.

Oct. C. Tăslăuanu m. p.,
secretar.

Ședința a XV-a a comitetului central, ținută la 1 Noembrie 1913.

Prezident: *Andrieu Bârseanu*. Notar: *Oct. C. Tăslăuanu*. Membri prezenți: *Dr. N. Bălan, Dr. I. Beu, Dr. V. Bologa, Dr. Lucian Borcia, P. Cosma, N. Ivan, I. F. Negruțiu, Dr. Il. Pușcariu, R. Simu, Dr. V. Suciș, N. Togan* și conf. cooperativ *N. Iancu*.

Bibliotecile Stroescu: (487 Nr. 1842-1613). Secretarul adm. prezintă lista cărților ce sunt a se cumpăra din donațiunea de 15 mii cor. a dlui V. Stroescu. Se vor alcătui 150 de biblioteci din câte 70 de cărți cumpărate cari vor costa legate cam 90 cor. 70 bani una și la cari se vor mai adăuga cărțile tipărite pe cheltuiala dlui V Stroescu și broșurile apărute în biblioteca poporală a «Asociațiunii». Cele 150 de biblioteci se vor trimite despărțimintelor Gherla și celor din comitatele Maramuraș, Bihor și Sătmar. Bibliotecile se vor trimite pe lângă revers și directorii despărț. vor fi obligați a raporta, în ce comune le-au plasat. După primirea răspunsului dela desp. biroul va face un raport dlui Stroescu.

(488 și 489 Nrii 1799 și 1837-1913). Se recomandă dlui Stroescu să dispună tipărirea următoarelor lucrări: *Dr. I. Lupaș, Din trecutul Românilor ardeleni*, 23 monografii istorice populare și *Mitropolitul Andreiu Șaguna*, monografie istorică poporală; *Dr. Marius Sturza*, medic în Viena, *Sfaturi igienice pentru poporul român*, 5 conferințe de igienă practică.

Publicațiunile Asociațiunii: (490 Nrii 1829 și 1843-1913). Secretarul adm. raportează ce broșuri vor apărea în 1914 în «Bibl. pop. a Asoc.»; se vor tipări în câte 12 mii ex. Comitetul central, în urma raportului comisiunii financiare permanente, decide: Dela 1 Ianuarie 1914, revista «*Transilvania*» să apară lunar, în formatul vechiu 8°, în mărimea de 2½ coale de tipar numărul. În revista în viitor să se publice numai articole scurte pe înțelesul tuturor. Numerile pe Iulie și August vor cuprinde partea oficială cu rapoartele comitetului către adunarea generală. Articolele de specialitate și documentele nu se vor publica deocamdată până când Asociațiunea va dispune de mijloace materiale, ca să editeze *Analele Asociațiunii*. Pentru tipărirea revistei «*Transilvania*» pe 1914 se preliminează suma de 7500 cor., adică cu 1500 cor. mai mult, decât cea prevăzută în bugetul aprobat de adunarea generală. Din această sumă se vor achita toate cheltuielile revistei (tipar, colaborări și expediție).

Casa lui Iancu: (491 Nr. 1811-1913). D-l Dr. Zosim Chirtop, avocat în Cămpeni, raportează că s'a acoperit casa lui Avram Iancu din Vidra-de-sus. Cheltuielile de 635 cor. s'au achitat din fondul Avram Iancu.

Fundațiuni: (492-496 Nr. 1730-1913). Fericitul Mihail Albon, fost funcționar de poștă și telegraf, proprietar în Blajova, lasă întreaga avere de K 4500 Asociațiunii, din venitul căreia se vor împărți burse elevilor săraci, români, cari urmează o școală de meserii sau comercială. Uzurfructul averii îl are văduva până e în viață. — Din fundațiunea Dr. Ioan Nichita s'au împărțit ajutoare bisericilor și școalelor din Sălăgiu în sumă de K 780. — Ministerul a aprobat literile fundaționale ale «fundațiunii Balomiriene» — Comitetul central decide ca în viitor mediciniștilor să li se deie bursele și pentru prepararea riguroaselor.

Despărțăminte: (497 Nr. 1827-1913). *Abrud-Cămpeni*. Locotenentul Basil Barbul, dela batalionul 4 al regimentului de infanterie Nr. 64, a instruit în scris și cetit 60 de soldați (*ședința comit. cercual din 4 August 1913*).

(498-500 Nrii 1727, 1795 și 1707-1913). Noul comitet s'a constituit. S'au luat dispoziții pentru organizarea prelegerilor și conferințelor sistematice (*șed. comit. din 5, 18 și 26 Oct. a. c.*)

(501 Nr. 1707-1913). *Bistrița*. Cu ocazia adunării cercuale din Brașfalăul de sus d-nii G. Tripon și I. Corbu au ținut prelegeri. S'au împărțit 2 premii de câte 5 cor. la cei mai iscusiți pomologi. Director al desp. a fost ales Dr. Alex. Pop, medic (*șed. comit. cerc. din 9 Sept. și adun. cerc. din 11 Sept. a. c.*)

- 502 Nr. 1808—1913). *Diciosânmartin*. Cu ocazia adunării cercuale din Bazna d-l Constantin Mușlea a ținut o prelegere despre «Însemnătatea însoțirilor». Iar d-l Aurel Nan despre «Sentimentul religios în poezia populară». Directorul și membrii din comitet au fost realeși (*Adun. cerc. din 2 Aug., șed. comit. cerc. din 15 Oct. a. c.*)
  - 503 Nr. 1754—1913). *Dobra*. Cu ocazia adunării cercuale din Câmpeni s'au ținut 2 prelegeri populare și s'a aranjat o expoziție de cusături și țesături, împărțindu-se 20 premii de câte 1, 2, 3 și 5 cor. (*adun. cerc. din 7 Sept. a. c.*)
  - (504 Nr. 1745—1913) *Gherla*. D. prof. V. Bojor a ținut prelegeri în 6 comune. S'a decis ca în Gherla să se înființeze o bibliotecă pentru meseriași. I-se dăruiesc câte 6 ex. din toate publicațiunile populare de cari dispune «Asociațiunea», (*șed. comit. cerc. din 9 Octomvrie 1913*).
  - (506 Nr. 1797—1913) *Reghin*. Cu ocazia adunării cercuale ținute în Reghin secretarul Oct. C. Tăslăuanu a ținut o prelegere despre Șt. O. Iosif. S'a înființat un nou desp. al *Gurghiului*. Director s'a ales dl Grigore Nicoară, protopop onorar.
  - (507 Nr. 1755—1913) *Ilia*. Adunarea de constituire s'a ținut în 28 Septemvrie, alegându-se director Dr. Ștefan Chirilovici, avocat.
  - (509 Nr. 1812—1913) *Răcășdia*. Se aprobă înființarea unui nou desp. Răcășdia ce se va compune din 23 comune aparținătoare desp. Oravița. Cu înființarea noului desp. se încredințează dl Dr. George Dragomir, protopop.
  - (510 Nr. 1774—1913) *Viștea*. S'a înființat la 19 Octomvrie a. c. Director al desp. s'a ales Pavel Borzea, preot. Cu ocazia adunării de constituire s'au împărțit între popor 108 broșuri din Biblioteca populară a «Asociațiunii».
- Muzeu:** (513 - 515 Nrii 1748, 1747 și 1806—1913). Colecțiile muzeului s'au sporit cu următoarele obiecte: 7 monede (6 de bronz austriace și 1 de nichel, belgiană) dăruite de G. Dengel, sergent major; o monedă comemorativă austriacă din 1900 dăruită de G. Joandrea, tipograf; — o cătrînță și două căpătuie din Ciuguzele, dăruite de Susana Brânzău.
- Cooperative:** (531 Nr. 1839—1913). Noul conferențiar cooperativ prezintă un program de muncă.

Extras din procesul verbal al ședinței

Oct. C. Tăslăuanu m. p.,
secretar.

Ședința a XVI-a a comitetului central, ținută la 6 Decemvrie 1913.

Prezident: *Andrieu Bârseanu*. Notar: *Oct. C. Tăslăuanu*. Membri prezenți: *I. Agârbiceanu, Dr. V. Bologa, Dr. L. Borcia, Ars. Bunea, P. Cosma, N. Ivan G. Precup, Dr. I. Pușcariu, R. Simu și N. Togan.*

Fundațiuni: (533, 534, 535 și 536 Nrii 2067, 2068, 1986 și 1886—1913). Bursa de 200 cor. din fund. *Boeriu* se dă elevului Victor Radu. Bursa de 40 cor. din fundațiunea *T. Sandul* se dă lui Ioachim Sociu, măestru lăcătuș, student la politehnica din München. După fundațiunea *Olteanu*, direcțiunea financiară cere un echivalent de K 963. Jud. cerc. din Șimleu a șters secestrul pentru suma de K 2955 pus pe casa din Șimleu, aparținătoare fund. *Dr. I. Nichita*.

Despărțăminte: (544 Nr. 1861—1913). *Aiud-Teiuș*. I s'au pus la dispoziție 400 de abecedare pentru instruirea analfabeților (*șed. comit. cerc. din 30 Oct. a. c.*)

— (545 Nr. 1905—1913). *Agnita*. Cu ocazia adunării cercuale din Agnita s'au aranjat prelegeri populare, o expoziție de lucruri de mână și s'a reales comitetul cercual (*adun. cerc. din 5 Oct. a. c.*)

— (546 Nr. 1844—1913). *Baia-mare*. Adunarea de constituire a noului desp. s'a ținut în Baia-mare, la 4 Iulie a. c. Director al desp. s'a ales dl Dr. V. Lucaciu. I s'au votat 100 cor. pentru aranjarea prelegerilor populare.

- (547 Nr. 1934—1913). *Beiuș*. Conferențiarul agronomic al «Asociațiunii» a ținut dela 22 Octomvrie până la 11 Noemvrie a. c. 40 de prelegeri în 13 comune de pe teritoriul desp. La toate prelegerile a fost însoțit de dl Dr I. Ciordaș, directorul desp. (*șed. comit. cerc. din 14 Noemvrie a. c.*)
- (548 Nr. 1934—1913). *Brad*. Cu ocazia adunării cercuale din Valea Brad s'a aranjat o reprezentație teatrală, s'a jucat «In sat la Tânguești» de V. Onițiu și «Arvinte și Pepelea» de V. Alexandri (*adun. cerc. din 16 Noemvrie a. c.*)
- (549 Nr. 1951—1913). *Beclean*. Directorul raportează că înființarea noului desp. Buza s'a amânat până la primăvară.
- (550 Nr. 1885—1913). *Cohalm*. Cu reorganizarea desp. se încredințează dl I. Bercan, protopop.
- (551 Nr. 1967—1913) *Gherla*. In Gherla s'a înființat o bibliotecă poporală și s'a ținut o serată literară (*șed. comit. cerc. din 18 Noemvrie a. c.*)
- (552 Nr. 2059—1913) *Gurahonț*. Cu înființarea unui nou desp. alcătuit din comunele aparținătoare cerc. adm. Boroșșebeș se încredințează Dr. Aurel Grozda, avocat, în Buteni.
- (553 Nr. 2001—1913) *Ilia*. Noul comitet s'a constituit. I se trimit cărți pentru înființarea celor 15 biblioteci populare (*șed. comit. cerc. din 21 Noemvrie a. c.*)
- (554—555 Nrii. 1892 și 2035—1913) *Jiu*. Cu ocazia adunării cercuale din Lupeni dl Ioan Duma, preot, a ținut o prelegere despre «Asociațiune». Director al desp. s'a ales Nicolae Zugravu, (*adun. cerc. din 7 Septemvrie a. c. și șed. comit. cerc. din 20 Noemvrie a. c.*)
- (556 Nr. 2009—1913). *Ineu*. Comitetul s'a constituit. Dl Dr. Teodor Burdan, avocat în Boroșineu, e încredințat să provoace pe calea legii pe dl Dr. Ioan Suciu, avocat, să predea actele Asociațiunii desp. Ineu (*șed. com. cerc. din 3/16 Noemvrie a. c.*)
- (557 Nr. 1907—1913) *Lipova*. Cu reorganizarea despărțământului se încredințează dl Dr. Marta, avocat.
- (558 Nr. 1965—1913). *Lugoj*. La adunarea cercuală din Căvâran s'au ținut 4 prelegeri populare. Dl Dionisie Rațiu înaintează un raport despre felul cum trebuie să se înființeze cooperativele sătești. (*șed. comit. cerc. din 29 Octomvrie a. c. adun. cerc. din 3 Noemvrie a. c. șed. comit. cerc. din 16 Noemvrie a. c.*)
- (559 Nr. 1945—1913). *Năsăud*. Comitetul cercual a decis ca adunarea generală a Asociațiunii din 1914 să fie invitată la Năsăud. Desp. desfășură o activitate model. In cursul anului a aranjat 133 prelegeri, 8 conferințe literare și 38 șezători populare. Agenturi și biblioteci populare sunt în toate 36 comunele. La adunarea cercuală, ținută în Rebrîșoara, dl Emil Precup, prof. a ținut o prelegere «Sfaturi gospodărești», s'a aranjat o expoziție de industrie casnică, împărțindu-se între expozanți premii în sumă de K 116. (*șed. comit. cerc. din 10 Sept. 2 Oct. și 5 Noemvrie, adun. cerc. din 2 Noemvrie a. c.*)
- (560 Nr. 1873—1913). *Noerich*. La adunarea cercuală din Alțina s'au ținut 2 prelegeri. Intre popor s'au împărțit mai multe broșuri (*șed. comit. cerc. din 19 Iulie a. c.; adun. cerc. din 13 August a. c.*)
- (561 Nr. 2034—1913). *Panciova*. S'a decis să se țină adunarea cercuală in Satul-Nou la 21 Decem. a. c. (*șed. comit. cerc. din 2 Dec. a. c.*)
- (562 Nr. 1894—1913). *Seini*. Adunarea cercuală s'a ținut în Seini, la 19 Oct. a. c., cu care ocazie dl director George Șuta a făcut istoricul vechiului despărțământ Sătmar-Ugocia.
- (563 Nr. 1775—1913). *Șimleu*. Comitetul cercual a decis ca din cercul pretorial *Crasna* să se înființeze un nou despărțământ. Pe teritoriul desp. s'au ținut mai multe conferințe și prelegeri (*șed. comit. cerc. din 17 Sept. și 30 Oct. a. c.*)
- (564 Nr. 1952—1913). *Timișoara*. S'a fixat terminul adun. cerc. și s'a stabilit un program de muucă (*șed. comit. cerc. din 17 Noemvrie a. c.*)

— (565 Nr. 1976—1913). *Viștea*. A luat dispoziții pentru o activitate mai sistematică în cadrele despărțământului (*șed. comit. cerc. din 19 Noemvrie a. c.*)

Muzeu: (567—570 Nr. 1913, 1899, 1845 și 1944—1913). Colecțiile Muzeului s'au sporit cu următoarele obiecte: 2 medalii de bronz, una reprezentând pe Ștefan cel mare, alta pe G. Barițiu, dăruite de I. Banciu. — o monedă de argint din 1729, dăruita de Ioan Simian. Un blid vechiu de lemn împodobit cu flori, dăruit de P. Sabău.

Membri noi: (583 Nr. 2069 - 1913). Cassierul raportează că s'au înscris următorii membri noi:

- I. *Membri fondatori:* 1 Augustin Dragoș de Desești, propr. Baia mare; 2 Ioan Nistor, protop., Baia sprie.
  - II. *Membri pe viață:* 1. Teodor Murășan, inv. penz., Blagea; 2. Andreiu Russu, inv penz, Săcalul de câmpie; 3 Dr. Coriolan Bohățel, adv., Baia mare 4 Nicolae Barbu, propr, Laposhidegkut; 5 Ioan Brăhăiță, preot, Laposbánya; 6 Sigismund Magyar, dentist, Nagybánya; 7 Dr Aurel Nistor, adv. Nagybánya; 8. George Pașca, preot, Alsóujfalu; 9. Nicolae Șandru, învăț, Nagybánya; 10. Dr Ioan Sălăgeanu, medic, Nagybánya; 11. Dr Stefan Pop, medic, Gherla; 12 Dr. Pompiliu Nistor, medic, Zărnești.
  - III. *Membri ordinari:* 1. Nicolae Ticaciu, preot, Bazna; 2. Ioan Popeneciu, preot, Balázstelke; 3. Ioan Scumpu, preot, Alsóbajom; 4 Aurel Murășan, ing silv, Imbuz; 5 Petru Cosciuc, func. pens, Mediaș; 6. Dr. Eugen Șelar, medic, Hațeg; 7. Dr Iancu Ilona, inginer, Hațeg; 8. Dr Fabiu Bontescu, adv. Hațeg; 9. Ioan Comșa, comerc, Zărnești; 10. Ioan Sperchez, învăț, Zărnești; 11 Nicolae Rimbețiu not, Poiana mărului; 12. Gheorghe Guiman, comerc., Poiana mărului; 13. Dr. Romul Curta, adv Agnita; 14. Emanuil Duceș, propr, Proștea; 15. George Albu, preot, Felgyógy; 16 Letiția Dr. Bologa, Sibiiu; 17. Vasile Dancea, preot, Gârbovița; 18. Ioan Frâncu, preot, Cetea; 19. Dr Aurel Ijac, medic, Teiuș; 20 Vasile Maxe, preot, Gârbova de sus; 21. Augustin Ocneanu, inv Cacova; 22 Dr. Ioan Maior, adv Aiud; 23 Frații Popa, comerc, Teiuș; 24 Traian Rațiu, preot, Cacova; 25. Petru Suci, preot, Teiuș; 26. Ioan Dăncilă, preot, Felgyógy; 27. Teodor Bob, comerc, Mănăștur; 28 Nicolae Todor, farm., Mănăștur; 29. Gheorge Purdea, preot, Nyárfás; 30 Vasile Pop, preot, Haragoș; 31. Vincențiu Pandrea, preot, Aránykút; 32. Dr. Sabin Varna, adv. Huiedin; 33 Enea Romanțan, preot, Huiedin; 34. Petru Manole, contabil, Petroșeni; 35. Nicolae Zugravu, protop. Lupeni; 36. Victor Șai dru, preot, Lupeni; 37. Sebastian Rusan, preot, Vulcan; 38. Ioan Moga, învăț, Bihardobroșd; 39. Tit Pop, preot, Misztótfalu; 40 Iosif Stan, preot, Girodtótfalu; 41 Vasile Suci, inv, Oláhkékes; 42. Virgil Șurani, preot, Györkefalu; 43 Nicolae Lupan, preot, Kisbánya; 44. Dr Gavriil Oșianu, cand. de adv., Nagybánya
- Extras din procesul verbal al ședinții

Oct C Tăslăuanu m p.,
secretar.

Litere fundamentale pentru «Fundațiunea Balomiriană».

§ 1.

Fericiții Simion Balomiri, fost primar în Sebeș și soția sa Rosalia, prin testamentul lor făcut în 17 Martie 1878 în Sassebeș, au creat o fundațiune prin următoarele dispoziții:

«...Testăm și legatăm spre înființarea unui fond de stipendii 2000 fl. v. a. zi două mii fiorini valută austriacă și îndatorăm pe erezii noștri ca acest legat după moartea noastră și după ce se va încheia pertractarea lăsamântului nostru să-l numere la comitetul «Asociațiunii transilvane pentru literatura și cultura poporului român».

Capitalul de 2000 fl. v. a. are să se depună la vreo casă de păstrare cu garanție deplină spre fructificare până când va ajunge la suma de 20.000 fl. v. a. După ce va fi crescut capitalul la 20.000 fl. v. a. din interesele anuale de cel puțin una mie fiorini v. a. se vor înființa stipendii pentru tinerimea română fără distingere de confesiune. Împărțirea stipendiilor se lasă la buna chibzuire a comitetului respective a adunării generale a Asociațiunii Transilvane. Fundațiunea să poarte numele «Fundațiunea Balomiriana» și la împărțirea stipendiilor rudeniile familiei noastre vor avea preferență.

§ 2.

Această fundațiune va purta numele: «Fundațiunea Balomiriană» și se va administra separat de celelalte fonduri și fundațiuni ale «Asociațiunii».

§ 3.

Averea fundațiunii se compune dintr'un libel de depunere cu Nr. 24/912 la banca populară societate pe acții «Agricola» din Sassebeș în suma de K 4000, care libel a fost primit din partea oficiului de casă al «Asociațiunii». Pentru administrarea conform testamentului a acestei fundațiuni, «Asociațiunea» ia toată răspunderea.

§ 4.

Averea fundațiunii se va capitaliza până va crește la suma de K 40.000, iar atunci din venitul ei curat, după scaderea taxei de administrare se vor împărți burse tinerilor români fără deosebire de confesiune.

§ 5.

Bursele din această fundațiune se vor împărți prin concurs. Bursierii vor beneficia de bursă pentru întreaga durată a studiilor, dacă vor dovedi din an în an purtare morală bună și un progres mulțumitor în studii. Concurenții cari vor dovedi prin acte în regulă că sunt înrudiți cu fondatorii vor fi preferați. Mărimea și numărul burselelor le va stabili, din an în an, comitetul central.

§ 6.

«Asociațiunea» va înainta în fiecare an Ministerului de culte și instrucțiune publică un extras al socotelilor acestei fundațiuni pentru a dovedi că venitul ei a fost întrebuințat conform dispozițiilor acestor litere fundamentale.

§ 7.

În caz când «Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român» s'ar desființa, asupra sorții acestei fundațiuni va decide comitetul central sau adunarea generală a «Asociațiunii».

§ 8.

Fundațiunea se va înactiva, când averea ei va crește la suma de K 40.000.

§ 9.

«Fundațiunea Balomiriană», din venitul ei curat va plăti fondului general al Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român o taxă de administrare de 5% din venit.

§ 10.

Aceste litere fundamentale s'au făcut în două exemplare, dintre cari unul se păstrează la «Asociațiune», iar unul la Ministerul de culte și instrucțiune publică.

Sibiu, din ședința comitetului central al Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român, ținută la 9 Februarie 1913.

Andrieu Bârseanu, prezident.

Oct. C. Tăslăuanu, secretar.

O pildă vrednică de urmat.

Publicăm acest raport și rugăm tinerimea noastră universitară, pe elevii seminariilor noastre teologice și ai preparanșilor să-l citească cu luare aminte și să urmeze pilda frumoasă a teologilor din Gherla.

Raport despre prelegerile populare ținute în cursul verii în 17 comune de pe teritoriul despărțămintelor *Seini* și *Baiamare* ale Asociațiunii din partea d-lor Iuliu Lupan, secr. al agenturii principale Baia-mare a băncii generale de asigurare, Alexandru Papp teol. abs. Vasile Papp teol. abs. și ascultător al Pedagogiei superioare din Budapesta, Adrian Lupan teol. an. IV, Vasile Zoicaș și Constantin Gheție teol. an. II.

Însuflețiți de rezultatul frumos și îmbucurător al prelegerilor pop., ce s'au ținut în anul trecut din partea celor 6 teologi sătmăreni, ne-am hotărît să continuăm munca începută în anul trecut, ne-am hotărît să ținem și în anul acesta prelegeri pop., prin comunele fostului desp. Sătmar-Ugocea al «Asociațiunii». Teritoriul acesta locuit în mare parte de Români, eră până mai ieri—alaltăeri un «terra incognito» înaintea multora dintre intelectualii români, deși fostul desp. Sătmar-Ugocea a fost înființat de mult, desfășurând chiar dela început o activitate rodnică, în ținutul acesta periclitat. În ținutul «Sătmar-Ugocea», locuit de patru naționalități: Români, Șvabi, Ruteni și Maghiari, se dădeau cele mai înverșunate lupte între naționalități. Românii sufereau micile asupriri locale ale administrației, — dovadă oprirea prelegerilor populare în cercul Seinilor. În lupta aceasta șvabii și rutenii au căzut numai Românii se mai țin cu o îndârjire și cu o îndrăzneală oarbă. Țărănimea în toate locurile Sătmarului e trezită la conștiință națională, ba chiar în locurile acelea unde limba noastră eră amenințată, s'a trezit poporul făcând minuni de rezistență împotriva episcopiei de Hajdudorogh. Chiar și în comunele aproape de tot maghiarizate se trezește poporul. E interesantă petiția comunei *Pete* pentru introducerea limbii de propunere Română în școala lor conf. E interesantă, fiindcă Românii din *Pete* nu știu aproape nimic românește. Cităm din această petiție în original, cu propria lor ortografie maghiară: «— — — — mert mi nem akarván, hogy az iskolában magyarul tanuljanak, hanem csak olájlul, mert mi ugyan nem vagyunk olájak, hanem akarjuk, hogy a fiaink olájak legyenek». Și aceasta în o comună, unde D-zeu știe de când nu s'a vorbit românește nici un cuvânt. Ce să mai pomenim de Dobeni, Moftineni, Botizeni, Odoreeni, ei au conștiința națională tot mai trează, Ne-am hotărît să ținem prelegeri populare în aceste părți ca, întrucât stă în puterile noastre, să dăm țărânimii puțină lumină, să o facem mai bună, mai capabilă pentru lupta națională, culturală și economică.

În anul acesta am fost luat în program 30 de comune, dar durere, în urma opreliștii patronului dela Seini, care, ca și în anul trecut, tot așa și în anul acesta, a oprit ținerea prelegerilor în cercul său și în urma împrejurărilor extraordinar de triste, n'am putut ține a prelegeri numai în 17

comune. Astfel ținutul unde mai mult ar fi fost lipsă de prelegeri pop., cercul Seinilor, nici anul acesta nu s'a putut împărtăși de foloasele și bogățiile învățaturii românești.

Prelegerile s'au ținut în ordinea următoare:

În 12 Iulie în *comuna Tăuții de jos*. Comună mărișoară cu 1100 de locuitori dintre cari Români 580, ceilalți maghiarizați și jidani. Starea materială a locuitorilor e mijlocie, ocupația lor e agricultura, pomăritul și vieritul. Comuna a suferit foarte mult în urma exundărilor din anul acesta; și acestei împrejurări se poate atribui faptul, că prelegerile în anul acesta n'au reușit așa de bine, ca în anul trecut. Prelegerile s'au ținut la 10 ore a. m. în localul școlii conf. din loc, în fața alor vre-o 70 de ascultători. Au fost de față M. On. Dr. Tit Pop, paroh local, iar ca reprezentant al administrației, notarul cercual din loc. Dl *A. Lupan*, a vorbit despre *rostul tovarășiiilor*, insistând pentru înființarea mai cu seamă a tovarășiiilor pentru valorizarea produselor economice și altele, potrivite trebuințelor locale. Dl *A. Papp* a vorbit despre *legislatură*, descriind în colori vii chipul în care se fac legile în țara noastră. După el mai vorbește dl *Iuliu Lupan* despre *folosul asigurărilor* de tot felul în legătură cu banca generală de asigurare. Toți au fost ascultați cu atențiune și însuflețire. La sfârșit s'au împărțit între ascultători 20 de broșuri populare, cari le-au primit cu cea mai mare bucurie. Membrii, la fața locului nu s'au înscris fiind oamenii de tot năcăjiți, în urma enormelor pagube pricinuite de ploile neconținute. Lista pentru înscrierea membrilor ajutători, s'a lăsat de altcum zelosului paroh local, părintelui Tit Pop, care luptă mult pentru combaterea alcoolismului, care își întinde mrejele și asupra acestei comuni periclitată și din alte puncte de vedere, prin conviețuirea locuitorilor români cu alte neamuri.

Tot în 12 Aug. la 10 oare a. m., Domnii V. Papp și N. Zoicaș au ținut prelegeri, în curata și frumoasa comună *Mocira*. Comuna are 900 de locuitori, toți români deștepți și cruțători. Starea materială a locuitorilor e bună, ocupația lor agricultura, pomăritul în parte și legumăritul, cu care câștigă mult. Și această comună a suferit mult în urma exundărilor. La prelegeri au fost de față vre-o 100 de ascultători, M. On. D. Andrei Pop paroh local și dl N. Costin învățător precum și notarul Kiss, în calitate oficioasă. Părintele *Andrei Pop*, prin câteva cuvinte de introducere, vorbește despre *însemnătatea prelegerilor* pop. în legătură cu «Asociațiunea». După el vorbește dl *V. Zoicaș* despre *tovarășii* și dl *V. Papp* despre *legislatură*. Ambii au fost ascultați cu mare atențiune. S'au împărțit apoi între ascultători 15 broșuri populare. Lista pentru înscrierea membrilor ajutători, s'a lăsat dlui N. Costin, inv. in loc.

După am. la 3 oare tot domnii *V. Pap* și *V. Zoicaș* au ținut prelegeri în com. *Recea*, despre tovarășii și legislatură, după cuvintele de introducere, M. On. D. Ștefan Cherecheș, paroh local, fiind ascultați cu însuflețire s'au prezentat în număr de vre-o 120 de bărbați și

femei. La fața locului s'au înscris 4 membrii ajutători. Intre ascultători s'au împărțit 15 broșuri populare. Comuna are 1000 de locuitori, toți români, materialicește sunt situați destul de bine, ocupația lor e agricultura și în parte pomăritul, dar mulți dintre locuitori sunt numai zileri.

În 13 Iulie s'au ținut prelegeri în com. *Fernezcii* din partea domnilor *V. Papp și V. Zoicaș*, comuna are o situație frumoasă, într'o vale sub poalele Igneșului. Comuna are 2000 de locuitori, dintre cari 1350 români, ceilalți unguri, nemți, jidani. Locuitorii sunt lucrători la topitoarele erariale, cari sunt cele mai mari din toată Ungaria, iar în parte tăietori de păduri. Economia câmpului tânjește, fiind pământurile slabe și puține, de altcum fumul sulfuric ce iese neincetat din topitoare, otrăvește atât pe locuitori cât și plantele. Locuitorii dealcum, sunt sârguincioși și cruțători. Prelegerile s'au ținut la 10 ore a. m. în curtea școalei conf. din loc. Au fost de față vre-o 300 de ascultători. On. D. Vasile Pop, capelan în loc, prin câteva cuvinte de introducere, vorbește despre însemnătatea Asociațiunii, indemnându-i pe ascultători să asculte cu drag și însuflețire pe tinerii conferențieri. După el vorbește dl *V. Zoicaș*, despre alcoolism zugrăvind în colorii vii *stricăciunile beuturii*, indemnă apoi pe ascultători să se organizeze împotriva alcoolismului în reuniuni de temperanță. După el, ia cuvântul dl *V. Papp* și vorbește *despre însemnătatea învățăturii*, indemnând pe ascultători la sprijinirea școalei românești, la cetirea cărților și foilor românești, cari sunt unele dintre cele mai bune mijloace, pentru apărarea bisericii, școalei și prin ele a limbii noastre strămoșești, primejduită mult în această comună. Incheie apoi cu un calduros apel, pentru înscrierea membrilor ajutători, la care ascultătorii au răspuns cu însuflețire înscriindu-se la fața locului 25 de membrii ajutători. On. Domn Vasile Pop, capelan, a luat inițiativa pentru înființarea unei agenturi locale. Între ascultători s'au împărțit 15 broșuri pop.

Pentru zilele 12 și 13 Iulie, au mai fost luate în program, comunele Băița și Firiza, din partea domnilor *A. Popp și A. Lupan*, dar prelegerile nu s'au putut ține, deoarece, în urma exundărilor mari, s'a întrerupt comunicația.

În 20 Iulie, s'a ținut prelegeri din partea domnilor *V. Popp și V. Zoicaș*, în comuna *Chiuzbaia*; comuna are o situație romantică, e așezată nemijlocit sub poalele Igneșului, într'o vale incunjurată de păduri frumoase. Comuna are 1000 de locuitori toți români. Ocupația lor e economia câmpului, pomăritul și vieritul. Dar izvorul principal de câștig e tăiatul de păduri. Ei sunt tăietori de păduri vestiți și căutați în întreaga țară, ba chiar și în străinătate. Starea materială a locuitorilor e bună, ca dovadă servește faptul, că în decursul celor 20 de ani din urmă, au cumpărat pământuri la Baiașprie și Baia mare exclusiv dela străini, în preț de vre-o 400,000 coroane. Sunt oameni foarte deștepți și cruțători, în comună nu se află numai un singur jidan, birtășul e țăran, comerciantul e țăran, tot țărani din comună sunt și întreprinzătorii de păduri cari duc lucrătorii la

tăiat. Vre-o 30 de inși abonează foi populare: Solia satelor, Poporul român, Libertatea. În comună există o asociațiune de credit «Perșeiu», care pri-vește înapoi la o existență de 26 de ani. Mai de mult comuna a avut o industrie de lână, înfloritoare, dar din când pășunile au ajuns pe mânilor statului, numai tânjește, dar încă și azi, oierii câștigă destul de frumos cu brânza renumită de Chiuzbaia. Prelegerile s'au ținut înainte de amezai la 10 ore, în localul școlii conf. din loc, în fața lor vre-o 140 de ascultători, au fost de față M. On. D. Nicolae Lupan, paroh local și dl M. Eperjessy notar cerc. în calitate oficioasă. Dl V. Zoicaș a vorbit despre tovarășii, iar dl V. Popp, despre însemnătatea învățaturii. S'au înscris 8 membrii ajutători dintre cari și notarul Eperjessy, iar ulterior 14. deci cu totul 22 de inși. Intre ascultători s'au împărțit 15 broșuri pop.

După amezai la 4 ore tot domnii V. Popp și V. Zoicaș, au ținut prelegeri în înfloritoarea comună *Tăuții-de-sus*, situată între Baia-mare și Baia-spie, de-alungul liniei ferate, comuna are 800 de locuitori, dintre cari 600 români, ceilalți unguri și jidani. Starea materială a locuitorilor e bună, ocupația lor e economia câmpului și pomăritul, din care e de re-marcat, cultura castanilor nobili. Mulți dintre locuitori sunt lucrători la minele erariale din Baia-mare. Comuna are cale ferată și lumină elec-trică. La prelegeri au fost de față zelosul preot local M. On. D. Iosif Stan, paroh, dl M. Eperjessy, notar cerc. și dl I. Porumb, învățator în loc. Ascultători au fost vre-o 200 de inși. Obiectul prelegerilor au fost *tovarășii* din partea d-lui V. Zoicaș și însemnătatea învățaturii din partea d-lui V. Popp. S'au înscris 16 membrii ajut. S'au împărțit apoi între ascultători 15 broșuri populare.

Tot în 20 Iulie s'au ținut prelegeri din partea domnilor A. Papp și A. Lupan, în comuna *Șurdești*. Comuna are 1100 locuitori, toți români. Starea materială a locuitorilor e mijlocie, ocupația lor e economia câmpului, care nu tocmai înfloritoare, și pomăritul. Mulți dintre locuitori se ocupă cu cărașitul, dela care au câștiguri destul de frumoase, transportând materialul de mine, din comuna învecinată Capnic, la topitoarele din Fernezeiu. Prelegerile s'au ținut la 10 ore a. m. înaintea bisericii din loc. Au fost de față vre-o 250 de țărani precum și M. On. D. Iuliu Șurani, paroh local. Dl A. Papp a vorbit despre *alcoolism*, iar dl A. Lupan despre însemnătatea învățaturii. Prelegerile au fost ascultate cu însuflețire și au avut un rezultat destul de frumos, înscriindu-se 20 de membrii ajutători. Intre ascultători s'au împărțit 20 de broșuri populare.

După amezai la 4 ore, tot domnii A. Papp și A. Lupan, au ținut prelegeri în frunțașă comună *Șișești*, cunoscută întregii lumi românești. Comuna are 1100 de locuitori toți români. Starea materială a locuitorilor e bună, ocupația lor e agricultura și pomăritul înfloritor, în parte mai restrânsă se ocupă cu cărașitul și cu tăiatul de păduri. Comuna are o biserică impozantă zidită în stil bizantin, un monument artistic «Mănăstirea din Șișești», la care vin gloate de țărani cu procesie din întreg Sătmarul,

din Sălaj și Maramurăș, căutându-și și aflându-și mângăiere sufletească la icoana Maicii noastre Preasfinte făcătoare de minuni, și în cuvintele părintești, dulci și pline de farmec ale părintelui Vasile Lucaciu. Prelegerile s'au ținut în pavilionul de lângă biserică. Au fost de față părintele Dr. V. Lucaciu, On. D. Victor Farcaș, capelan, ambii cu familiile lor, notarul Weisz în cal. of.; precum și un număr frumos din inteligența din jur, mai cu seamă dame. Țărani au fost vre-o 400 de inși. După cuvintele frumoase de introducere a părintelui Lucaciu, ia cuvântul dl A. Popp și vorbește despre stricăciunile beuturii, după el vorbește dl A. Lupan despre însemnătatea învățaturii românești în legătură cu «Asociațiunea». Prelegerile au avut un rezultat strălucit; s'au înscris 44 de membrii ajutători. Intre ascultători s'au împărțit 20 de broșuri populare. La sfârșitul prelegerilor, părintele Lucaciu mulțamește conferențiarilor în numele poporului, pentru osteneala ce au luat-o asupra lor, răspândind lumina învățaturii românești în comuna Șișești.

În 27 Iulie s'au ținut prelegeri din partea domnilor V. Papp și V. Zoicaș în comuna *Dumbrăviță*. Comuna are 1100 de locuitori. Starea materială a locuitorilor e mijlocie, ocupația lor e agricultura și în parte pomăritul, dar mulți dintre locuitori sunt numai zileri. Prelegerile s'au ținut în localul școlii confesionale din loc, la 10 ore a. m. Au fost de față dl inv. Borcutean și notarul Varjas în cal. of. Ascultători au fost vre-o 80. Dl V. Zoicaș a vorbit despre *alcoholism* și dl V. Papp despre *însemnătatea învățaturii*. Prelegerile au avut un succes frumos, înscriindu-se dintre ascultători 20 de membrii ajutători. S'au împărțit apoi între ascultători 15 broșuri populare.

După amezi la 4 ore domnul V. Papp, a ținut prelegere în comuna *Groși*, care are 1100 de locuitori, toți români. Ocupația lor e agricultura și pomăritul, starea materială e bunișoară, dar astăzi sunt angajați locuitorii foarte mult, deoarece au cumpărat în comun o avere domnească cu 280,000 cor. Prelegerile s'au ținut în școala confesională din loc, fiind de față Mult Onoratul Domn Emanuil Câmpean, paroh local și dl învăț. Florian. Dl V. Papp a vorbit despre legislatură, celor 80 de țărani, cari s'au prezentat la prelegere, — având un rezultat frumos și înscriindu-se 16 membrii ajutători, s'au împărțit între ascultători 15 broșuri populare.

Tot în 27 Iulie s'au ținut prelegeri din partea domnilor V. Papp și A. Lupan în comuna *Tetiș*. Comuna are 900 locuitori, toți români. Starea materială a locuitorilor e bunișoară, ocupația lor e numai agricultura; mulți sunt numai zileri. Comuna a suferit mult în urma exundărilor. Prelegerile s'au ținut la 10 ore a. m. în curtea școlii confesionale din loc. Ascultători au fost vre-o 300. Au fost de față Mult Onor. Domn Augustin Mosolygo, paroh local, On. D. Teofil Zoicaș, proprietar și dl învățator Suci. După cuvintele de introducere al părintelui Mosolygo, a vorbit dl A. Papp, despre ravagiile alcoholismului și după el dl A. Lupan despre însemnătatea învățaturii. Prelegerile au fost ascultate cu mare atențiune

și însuflețire și au avut un rezultat strălucit. S'au înscris 50 de membri ajutători. S'au împărțit între ascultători 20 broșuri populare.

După amezii la 4 oare tot domnii A. Papp și A. Lupan au ținut prelegeri în micuța dar frumoasa și curată comună Ocoliş. Comuna are 600 de locuitorii toți români, ocupația lor e economia câmpului și pomăritul. Starea materială e bună. Locuitorii fac o economie bună și rațională. Prelegerile s'au ținut în școala conf. din loc. Au fost de față vre-o 100 de ascultători precum și dl învățător N. Câmpean. Dl A. Papp a vorbit despre alcoolism, iar dl A. Lupan despre însemnătatea învățăturii. Prelegerile au avut un rezultat foarte frumos, înscriindu-se dintre ascultători 23 de membrii ajutători. S'au împărțit între ascultători 20 de broșuri populare.

Cu ziua de 2 August s'au început prelegerile în 5 comune românești din comitatul *Ugocea*.

În 2 August, înainte de amezii la 10 ore, dl A. Papp a ținut o prelegere despre *tovărășii*, în comuna *Gherța-mică*. Comuna are 1800 de locuitori toți români. Ocupația lor e agricultura, pomăritul și în parte vieritul. Starea materială a locuitorilor e mijlocie, dar în urma exundărilor din anul acesta a sărăcit mult comuna, silind pe mulți, să ia în mână cârja pribegiei spre America. Și acestei împrejurări i se poate atribui faptul că prelegerile din acest an n'au succes așa de bine, ca în anul trecut, nu numai în comuna Gherța-mică ci și în celelalte comune, din Ugocea, cu excepțiunea comunii Gherța-mare. Prelegerea s'a ținut la ora fixată în școala confesională din loc. Au fost de față M. On. D. Ioan Dobossy paroh și vre-o 100 de ascultători. Lista pentru înscrierea membrilor s'a lăsat în grija părintelui Dobossy. Între ascultători s'au împărțit 20 de broșuri populare.

Tot în 20 August s'au ținut prelegeri din partea domnilor A. Lupan, I. Lupan și V. Zoicaș în frunțașă comună *Turț*, care are la 4000 de locuitori, dintre cari 3500 români, ceialalți unguri și jidani. Comuna e așezată pe un teritoriu de peste 2000 iugăre, și cu toate, că e așa de împrăștiată, are o situație destul de plăcută. Starea mat. a locuitorilor e mijlocie, ocupația lor e agricultura, și pomăritul, în parte mai restrânsă se ocupă și cu vieritul. Prelegerile s'au ținut în pavilionul școalei confesionale din loc fiind de față M. On. D. Ioan Pop paroh local, On. D. Ioan Hotea capelan, notarul cercual în cal. of.; precum și toată inteligența românească din Turț. Iar dintre țărani vre-o 300 de bărbați și femei. Dl A. Lupan a vorbit despre *tovărășii*, Dl I. Lupan despre rostul *asigurărilor* și dl V. Zoicaș despre *legislatură*, trezind între ascultători un viu interes, față de temele lor prelegeri. Lista pentru înscrierea membrilor s'a lăsat zelosului capelan, părintelui Hotea, iar pentru școala confesională din loc, s'au lăsat 50 de broșuri populare.

După am. la 4 ore tot domnii I. Lupan, A. Lupan și V. Zoicaș, au ținut prelegeri în comuna *Gherța-mare*. Comuna are o situație plăcută și

numără 1100 locuitori, toți români. Ocupația lor e agricultura și pomărițul. Starea materială e hunișoară. Prelegerile s'au ținut în curtea școlii confesionale din loc, la ora fixată. Au fost de față M. On. D. Justin Pop, paroh local, On. D. Ioan Hotea, capelan și Dl N. Leményi, proprietar ambii din Turț și dl învățător local Breten. Dl V. Zoicaș a vorbit despre *stricăciunile beuturii*, dl I. Lupan despre *folosul asigurărilor* și dl A. Lupan despre *însemnătatea învățaturii* și despre «Asociațiune». Prelegerile au fost ascultate cu mare atențiune și însuflețire și au avut un succes foarte frumos, înscriindu-se 22 de membrii ajutători. S'au împărțit între ascultători 25 de broșuri populare.

În 3 August s'au ținut prelegeri în comuna *Bătărei* din partea domnilor Constantin Gheție și A. Papp. Comuna are 1700 de locuitori, dintre cari 1400 români, ceilalți unguri și jidani. Starea materială a locuitorilor e hunișoară, ocupația lor e agricultura, viticultura și în parte pomărițul. Prelegerile s'au ținut la 10 ore a. m., în curtea școlii confesionale, fiind de față M. On. D. Iacob Pop, paroh local, On. D. Cornel Pop, profesor de pedagogie în Gherla și On. D. N. Paul, învățător local, Dl C. Gheție a vorbit despre *tovărășii* și dl A. Papp despre *legislatură*. Au fost ascultați cu mare atențiune. Intre ascultători s'au împărțit 20 de broșuri populare.

După am. la 4 oare, domnii A. Papp și A. Lupan, au ținut prelegeri în comuna *Tarna-mare*. Comuna are 2000 de locuitori, dintre cari 1000 români, ceilalți ruteni, unguri și jidani. Ocupația locuitorilor e agricultura. Starea materială nu e chiar bună. Prelegerile s'au ținut în curtea casei parohiale din loc. Au fost de față M. On. D. Antoniu Kováts, protopop, On. D. Atanasiu Doros, catehet în Sighet, cu familiile lor. Iar dintre țărani vre-o 150 de inși. Dl A. Papp a vorbit despre *legislatură* și dl A. Lupan despre *tovărășii*, stârnind ambii între ascultători însuflețire. La fața locului s'au înscris 3 membrii ajutători iar lista pentru completarea membrilor s'a lăsat părintelui Kováts. Intre ascultători s'au împărțit 25 de broșuri populare.

Afară de program s'au mai ținut prelegeri în comuna *Apa*, din partea domnului V. Papp despre însemnătatea învățaturii. S'au înscris 20 de membri ajutători. Dl A. Lupan a ținut în 29 Iunie în comuna Chiuzbaia o prelegere istorică despre Inceputul Românilor și în 17 August una despre legislatură.

Cu aceasta am ajuns la sfârșitul raportului nostru. Dacă luăm în considerare împrejurările extraordinar de grele, suntem îndestulți. 265 de membrii ajutători e un număr destul de frumos, chiar și între împrejurări normale. Poporul, care de mult nu a suferit pagube așa de mari, a făcut ce a putut pentru «Asociațiune». Să amintim numai Tetișul, unde riulețul Tetișel de 11-ori iar riul Lăpuș de 6-ori au exundat și totuși s'au înscris 50 de membri. Nici nu se poate descrie supărarea, ce ne cuprindeă

văzând hotarele sub apă, văzând munca unui an nimicită. Două comune din pricina exundărilor, nici nu le-am putut cercetă, iar în multe locuri strigătele de însuflețire a țăranilor se pierdeau în tunetele și fulgerile nourilor. Dar supărarea trece, amintirea pagubelor se va șterge, iar nouă ne rămâne bucuria muncii săvârșite. Dacă vedem, trecând printr'un sat, tăblițele elegante, ale «Băncii generale de asigurare», al căror motto e, «prin noi înșine», în care mult se spune țăranilor; dacă vedem Dumineca, după ameazi, oamenii șezând înaintea căsii și cetind gazete ori cărți; dacă intrăm într'o casă și vedem pe grindă broșurile verzi ale «Asociațiunii»; dacă se va face câte o tovărășie, — în Tăuții de sus s'a și luat inițiativa pentru înființarea unei tovărășii pentru asigurarea vitelor, — dacă se va susține și pe mai departe o școală, care de altcum eră pe pierdute, noi suntem mulțumiți și suntem răsplătiți, cum nici împărații nu pot răsplăti.

Aducându-ne aminte de însuflețirea, cu care am fost întimpinați, sperăm și știm, că Sătmarul e mântuit mântuit din puterea lui proprie. Noi din partea noastră vom continua munca, pânăcând fiecare român sătmărean, va fi om cu carte și cu convingere tare, că el e român. Noi lăsăm urmașilor noștri din seminar de moștenire, — continuarea muncii noastre, până la învingerea deplină. Datorință avem să continuăm munca începută, să învățăm și să deșteptăm poporul.

Înainte de ce am termină raportul, ne ținem de datorință, să mulțămim la acest loc, în rândul întâiu, comitetului central, pentru ajutorul material și moral și mai cu seamă pentru cele 500 de broșuri, cari ni-le-a pus la dispoziție, cu scopul de a le împărți între țărani, cu ocaziunea prelegerilor, în rândul al 2-lea M. On. D. George Șuta, arhidiacon și protopop, în Borlești, dir. desp. Seini, M. On. Domn Dr. V. Lucaciu, dir. desp. Baia-mare și M. On. D. Antoniu Kováts, protopop în Tarna-mare, pentru exoperarea autorizației oficioase de a ține prelegeri în aceste 17 comune, dându-ne și de altcum tot concursul lor prețios, pentru reușita bună a prelegerilor; iar în rândul al 3-lea tuturor preoților și intelectualilor români din Sătmar, cari au contribuit foarte mult la succesul nostru, pregătind înainte poporul, aducând jertfe materiale chiar, arătând prin acestea în chip strălucit simțul național al inteligenței sătmărene atât de mult tras la îndoială.

Baia-mare, la 12 Septemvrie 1913.

Alexandru Papp,
cleric abs.

Vasile Papp,
cleric abs.

Adrian Lupan,
teol. IV-t.

Iuliu Lupan,
secretar la «Banca gen.»

Vasile Zoicașiu,
teol. II-t.

Constantin Gheție,
teol. II-t.

CURSURI PENTRU ANALFABEȚI.

— *Circulară către direcțiunile despărțămintelor «Asociațiunii».* —

Domnule director!

Vremurile în cari trăim ne impun o apropiere sinceră de popor, cu gândul curat de a-l smulge cât mai curând din întunerecul neștiinței și a-l ridică în rândul neamurilor culte, conștie de menirea lor pe lume. Viitorul poporului nostru numai atunci va fi asigurat, când el va avea o puternică cultură națională, care îl va ajuta în lupta pentru existență alături de celelalte popoare.

Condiția primă a oricărei culturi conștie e cunoștința de carte, fără de care astăzi un popor nu-și mai poate îndrumă soarta pe cărări mai bune. Scăderea cea mai mare a poporului nostru e tocmai lipsa cunoștinții de carte. Putem spune că analfabetismul e cauza la mai toate relele de cari pătimizește poporul nostru.

E timpul suprem ca toți cărturarii să se aștearnă pe muncă serioasă pentru a scăpa pe țărani de rușinea analfabetismului, care constituie o primejdie pentru însași existența națională a poporului nostru.

În anii din urmă «Asociațiunea» și-a dat toată silința să organizeze cursuri de analfabeți. În multe părți ele au reușit și au dat rezultate îmbucurătoare. Nădăjduim că și consistoarele o vor sprijini în această străduință a ei.

Asociațiunea își ține de datorință a îndemna și în acest an toate despărțămintele sale să reiee aranjarea cursurilor de analfabeți în toate comunele de pe teritoriul despărțămintelor.

În ce privește organizarea acestor cursuri să servească de îndrumare următoarele:

1. Directorii despărțămintelor să trimită această circulară domnilor preoți și învățători, invitându-i ca într'o Duminecă sau sărbătoare, după terminarea slujbei, să aducă la cunoștința poporului înființarea cursului de analfabeți, explicându-le însemnătatea lui. În aceeaș Duminecă să înscrie pe toți țărani (bărbați și femei) cari doresc să urmeze cursul.

Propaganda pentru înscriere să urmeze și după aceea la toate ocaziile potrivite.

2. Cursurile vor dură de regulă din Noemvrie până în Februarie. Cursurile se vor ține în fiecare săptămână, în 3—4 zile, câte 2 ore, mai ales seara. În caz când numărul celor înscriși la curs ar fi prea mare, se vor împărți în grupuri (grupul femeilor și bărbaților sau grupul tinerilor și bătrânilor). Cursurile se vor ține în școală sau în alt local potrivit. Cheltuelile de luminat sau încălzit le va suportă comuna politică sau bisericească eventual se vor acoperi dintr'o colectă făcută între cei înscriși la curs.

3. Cursurile vor fi ținute de domnii preoți sau învățători. Se vor propune, după metodele cunoscute, următoarele obiecte: 1. Cetirea, 2. Scrierea și 3. Socoteala.

Pentru Cetire, Asociațiunea, la cerere, împarte gratuit atâtea Abece-dare de I. Bota, câte are lipsă fiecare comună. Pentru acest scop trebuie să se cunoască numărul ascultătorilor și fiecare comună să ceară numai atâtea abecedare de câte are lipsă. Ar fi păcat ca abecedarele să se risipească fără nici un folos.

4. La sfârșitul anului se va face un examen, în fața directorului despărțământului sau a unui membru al comitetului cercual, eventual a dlui protopop. Examenul va fi public și după terminarea lui se vor aranja și alte sărbări (coruri, reprezentații teatrale, jocuri etc.). Cei cari au făcut progrese mai mari, vor fi distinși cu câte un premiu (de pildă un abonament la «Biblioteca poporală a Asociațiunii» sau la o foaie poporală).

Înainte de examen se va face din partea instructorului o listă a celor ce s'au prezentat. Lista va fi întocmită după modelul de mai jos:

Lista

celor ce au urmat cursul de analfabeți din comuna ..... desp. ....
ținut dela ..... 191 ..... până la ..... 191 .....

Nr. crt.	Numele celui ce s'a prezentat la examen	Vârsta		Progresul general ce l-a făcut (a învățat a scrie, a ceti și a socoti: <i>pe de- plin</i> sau numai <i>în parte</i>)	Observări (a fost premiat? a știut carte mai înainte?)
		bărbat	tecele		

Această listă, semnată de instructor și de președintele examenului, se va înainta comitetului central al Asociațiunii.

Pentru a răsplăti întrucâtva munca săvârșită, comitetul central a decis să împartă 10 premii de câte 50 cor. între acei domni preoți și învățători cari până la 1 Maiu anul 1914 vor dovedi că au instruit în scris și cetit mai mulți analfabeți în cursul iernii 1913/14.

Pe lângă aceste premii, despărțămintele sunt rugate să împartă și alte premii, fie din averea lor, fie din donațiunile băncilor și particularilor.

Un mijloc foarte bun pentru a trezi între țărani neștiutori de carte interesul față de scris și cetit sunt *șezătorile culturale*, care trebuie să se țină Dumineca și în sărbători. La aceste șezători să se discute cu țărani chestiunile ce-i interesează pe ei, apoi preotul sau învățătorul să le po-

vestească întâmplările mai însemnate cetite prin gazete, să le cetească din vre-o carte bucăți potrivite, să cetească chiar și câte un țăran priceput, iar tineretul să declame și să cânte diferite poezii și cântări.

Aceste șezători dau viață scrisului și cetitului, pe care le învață ceice urmează cursurile de analfabeți. Poporul încetul cu încetul trebuie dat, ca cunoștințele lui de carte să le întrebuințeze în viața practică pentru trebuințele lui reale, căci altfel toată învățătura lui n'are nici o valoare.

Cu ocazia șezătorilor, cărturarii să explice țăranilor rostul «Asociațiunii», să-i îndemne să se înscrie membri ajutători, arătându-le broșurile ce le primesc în schimbul taxei de 2 cor. și cetindu-le din aceste broșuri.

Tot cu ocazia acestor șezători să se înființeze și *agenturi de ale Asociațiunii*.

Atragem atențiunea tuturor directorilor de despărțăminte, a preoților și învățătorilor, că cursurile de analfabeți nu pot fi oprite de organele administrative ale statului, fiindcă, conform statutelor aprobate de guvernul țării, Asociațiunea e îndreptățită a aranja asemenea cursuri, cari ținesc promovarea culturii noastre.

Dnii directori ai despărțămintelor, în raportul lor anual către comitetul central, să raporteze despre toate cursurile de analfabeți, cari s'au ținut pe teritoriul despărțămintelor, chiar și când ele nu s'ar fi ținut în cadrele Asociațiunii.

Sibiiu, 16 Octomvrie 1913.

Andrieu Bârseanu m. p.,
prezident.

Octavian C. Tâslăuanu m. p.,
secretar.

Nr. 1856—1913.

ACȚIUNEA COOPERATIVELOR SĂTEȘTI.

— *Circulară către toate despărțămintele «Asociațiunii».* —

Domnule Director !

Vă este cunoscută acțiunea începută de Asociațiune cu sprijinul generosului donator, dl Vasile Stroescu, pentru emanciparea țăranimii noastre pe teren economic și moral prin înființarea de bănci populare și alte cooperative sătești.

Istoria altor neamuri, azi puternice și mai înaintate decât noi, ne dă dovadă în deajuns, că existența și înaintarea unui popor este strâns legată de puterea lui economică și morală. Cu cât un popor este mai bine organizat economic, cu atât mai ușor poate ține piept în lupta grea de concurență cu celelalte neamuri.

Cele mai înaintate popoare din alte țări au să mulțamească azi puterea lor în mare parte organizației cooperative. Cărmuitorii acestor țări și popoare recunoscând că organizația economică prin cooperative este baza pentru asigurarea unui viitor mai bun, au sprijinit-o cu toate mijloacele disponibile.

Vremurile grele și împrejurările vitrege în cari trăește poporul nostru, ne impun datorința, ca să sprijinim înfăptuirea cât mai în grabă a organizației economice a țărânimii prin înființarea de bănci populare și alte cooperative sătești.

Iată, de ce Asociațiunea noastră își ține de datorință a îndemna cu toată stăruința pe toate despărțămintele sale să sprijinească mișcarea cooperativă.

Pentru realizarea cu succes a acestei idei mărețe, Asociațiunea a angajat în anul acesta un nou conferențiar cooperativ în persoana dlui *Nicolae Iancu*, care, pe lângă pregătiri academice frumoase, dispune, în urma unei activități practice de aproape 10 ani, de bogate experiențe în ce privește înfăptuirea, organizarea și conducerea de bănci populare și cooperative.

Munca acestui conferențiar va putea fi numai atunci încoronată de succese reale, dacă el va fi sprijinit de toți factorii vieții noastre sociale și îndeosebi de domnii conducători ai despărțămintelor Asociațiunii.

Vă rugăm deci, să binevoiți a conlucra cu toată stăruința posibilă în despărțământul ce-l conduceți, la propagarea mișcării cooperative.

Îndeosebi Vă rugăm, să binevoiți a ne comunica în cel mai scurt timp posibil, cari sunt în despărțământul Dumneavoastră comunele cari reclamă înființarea urgentă de bănci sătești sau de alte cooperative. Totodată Vă rugăm să ne indicați care este ocupațiunea de căpetenie și care ar putea fi izvorul principal de câștig al locuitorilor români din comunele respective.

Domnul conferențiar cooperativ Vă va servi la fața locului cu toate deslușirile și instrucțiile necesare, va înfăptui înființarea cooperativelor și activarea lor și va supraveghea activitatea însoțirilor înființate.

Așteptăm deci răspunsul Dumneavoastră în cel mai scurt timp posibil, pentruca conferențiarul cooperativ să Vă poată aviză despre timpul în care va sosi în despărțământul Dumneavoastră pentru a înființa bănci sătești sau alte cooperative în locurile unde se simte trebuința lor și pentruca să pregătească și să lumineze publicul nostru mare și pe conducătorii lui prin adunări și conferințe regionale despre scopul adevărat al cooperativelor.

Intreagă corespondența în chestia cooperativelor să se adreseze direct domnului conferențiar cooperativ la biroul «Asociațiunii» (Sibiiu, str. Șaguna, Nr. 6).

Din ședința comitetului central al «Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român», ținută în 1 Noembrie n. 1913.

Biroul Asociațiunii:

Andrieu Bârseanu m. p.,
prezident.

Romul Simu m. p.,
secretar substituit.

C I R C U L A R Ă

cătră On. Direcțiuni ale despărțămintelor «Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român».

Domnule Director!

Importanța ce o au prelegerile populare pentru înaintarea culturală și întărirea economică a țărânimii dela sate e îndeobște cunoscută. Cu ajutorul lor putem îndeplini una dintre cele mai importante probleme ale instituțiunii noastre: răspândirea culturii la sate. Experiențele de până acum dovedesc, că poporul arată cel mai mare interes față de sfaturile și îndrumările, pe cari i le dă cărturărirea cu ocazia prelegerilor. In despărțămintele, în cari comitetele cercuale s'au îngrijit să se țină prelegeri sistematice și practice se pot constata rezultate reale îmbucurătoare. Și atunci, când țărâni se vor convinge că intelectualii se îngrijesc din toată inima de soarta lor năcăjită, când vor vedeă că domni dela orașe vin în mijlocul lor să le arete, cu vorba și cu fapta, căile și mijloacele cari le pot înlesni traiul, îi vor primi cu dragoste frățească și se va întări și mai mult încrederea țărânimii în conducătorii săi.

Având în vedere deci importanța națională a acestor prelegeri, nădăduim că toate despărțămintele noastre își vor da silința să aranjeze în toate comunele de pe teritoriul lor asemenea prelegeri populare.

Comitetul central, pentru a înlesni ținerea prelegerilor populare, mai ales în despărțămintele lipsite de mijloace materiale, a votat spre acest scop, pe anul 1914 *suma de 2000 coroane*, care se va distribui în părți egale, de câte 100 coroane, între *20 de despărțăminte* ale «Asociațiunii».

Pentru orientarea On. direcțiuni ale despărțămintelor ne permitem a înșiră principiile călăuzitoare, pe cari trebuie să le aibă în vedere la aranjarea prelegerilor populare și condițiunile, ce trebuie să le îndeplinească despărțămintele pentru a putea fi împărțșite de ajutorul de 100 coroane ce-l dă comitetul central:

1. Comitetele cercuale să stabilească, în cursul lunei Ianuarie 1914, lista comunelor, în cari se vor ținea prelegeri populare, având mai ales în vedere acele comune, unde până acum nu s'au ținut nici prelegeri populare și nici adunări cercuale și prin urmare «Asociațiunea» e mai puțin cunoscută. Se va mai aveă în vedere situația scăpătată a comunelor și neapărata trebuință de a se face ceva pentru povățuirea locuitorilor spre a-i ajuta în cele economice.

2. Comitetele cercuale vor face apel la întreagă cărturărirea de pe teritoriul despărțământului să țină prelegeri și să aranjeze *șezători* la sate în Dumineci și sărbători. Dacă pe teritoriul despărțământului se găsesc specialiști în ale economiei, de exemplu preoți și învățători, cari în timpul din urmă s'au cvalificat în pomărit, vierit, stupărit etc., precum și medici,

advocați, funcționari de bancă ș. a. m. d. trebuie invitați să țină prelegeri în diferite comune, tratând subiecte din specialitatea lor.

3. E de dorit ca prelegerile populare să fie de mai înainte pregătite, dar să se țină *liber* — nu cetite — și cu demonstrațiuni *practice*. Tot ce se poate arăta și experimenta, să se arete și să se experimenteze, așa de exemplu :

- a) La cultura pământului, să se arete diferite soiuri de mașini și unelte agricole, și unde se poate, să se pună chiar în lucrare, ca cei prezenți să se poată convinge de avantajele lor !
- b) Tot așa să se procedeze la prelegerile despre pomărit, arătând cum se face în practică sămânatul pomilor, strămutarea, altoirea și formarea coroanei lor, etc.;
- c) La cultura viei, să se arete, de exemplu, cum se face rigolarea pământului, altoirea viței, etc.;
- d) La cultura legumelor, să se arete diferitele soiuri de semințe mai alese și specii din legumele cele mai frumoase și mai rentabile etc.;
- e) La prăsirea vitelor să se scoată la iveală foloasele lăptăriilor, să se arete cum trebuie să fie corpul unei vite, semnele unei vaci bune de lapte, soiurile mai însemnate, îngrijirea și curățirea vitelor și mai cu seamă creșterea vițelilor, etc.
- f) La stupărit să se arete, de exemplu, coșnițele sistematice, diferitele soiuri de recvizite și mașini practice, și așa să se procedeze și la alte ramuri ale agriculturii.

Despărțămintele, cari nu au pe teritoriul lor conferențieri specialiști se pot adresa comitetului central pentru a trimite pe conferențiarul agronomic și pe cel cooperativ să țină prelegeri.

Despărțămintele cari au schiopticoane le vor întrebuița la prelegerile populare, fiindcă s'au dovedit a fi foarte potrivite pentru a deștepta interesul fărănimii față de prelegeri. Diapozitive se pot împrumuta dela «*Urania*», din Budapesta (VIII Rákoczi ut 21) și dela desp. Brașov, Brad și Hașeg cari au câteva prelegeri cu diapozitive.

Cele mai bune dintre prelegeri să se înainteze comitetului central, care le va censura prin organele sale și le va publica în revista «*Transilvania*» sau în «*Biblioteca populară a Asociațiunii*» ca prelegeri model. *Cele mai bune patru prelegeri model din diferitele ramuri comitetul central le va premia cu câte 50 cor.*

4. Cu ocazia prelegerilor populare să se înființeze *agenturi* și *biblioteci populare*, cari vor primi *gratuit* toate publicațiunile «*Asociațiunii*».

Tot cu ocazia prelegerilor populare, conferențiarii să facă propagandă între popor pentru a se înscrie membri ajutători (cu taxa de 2 cor.) la Asociațiune, spunându-le, că în schimbul taxei de 2 cor. vor primi 10 broșuri și un Calendar în fiecare an.

5. Toate prelegerile să se țină sub conducerea unui delegat al comitetelor cercuale. Membrii comitetelor cercuale să-și împartă conducerea și prezidenția prelegerilor, ca toți să lucreze deopotrivă la reușita acestora. Să se facă propagandă, ca la prelegeri să ia parte și poporul din comunele învecinate.

6. Comitetele cercuale să compună în luna Ianuarie 1914, lista prelegerilor, pe cari au de gând să le țină în cursul anului, indicând atât comunele cât și numele conferențiarilor, precum și numele membrilor din comitet, cari le vor prezida.

Listele să se înainteze comitetului central cel mult până *la 1 Martie 1914*, arătând, dacă doresc să fie împărțite *de ajutorul de 100 cor.*

Acele dintre despărțăminte, cari nu vor înainta lista prelegerilor populare până la termenul indicat mai sus, *nu vor putea fi împărțite de ajutorul de 100 cor.*

O prelegere economică nu se va putea remunera cu mai mult de 10 cor. din partea despărțămintelor. Așa încât despărțămintele cari primesc ajutorul de 100 cor. vor avea să țină *cel puțin* 10 prelegeri economice. Despre rezultatul practic al prelegerilor vor avea să raporteze în raportul general despre activitatea despărțămintelor în cursul anului 1914.

Deodată cu înaintarea listei prelegerilor populare comitetului central, să se arete și câte *agenturi și biblioteci populare* vor să înființeze, cerând un număr corespunzător de exemplare din publicațiunile populare ale «Asociațiunii».

O deosebită importanță trebuie să dea despărțămintele *tovărășiiilor sătești*, căci înființarea lor e singurul mijloc pentru organizarea economică a poporului nostru. Comitetele cercuale să încredințeze o persoană de pe teritoriul despărțământului, să studieze amănunțit organizația tovarășiiilor și să cutiere comunele aparținătoare despărțământului, arătând țăranilor importanța acestora și îndemnându-i să le înființeze. Informațiuni în tot ce privește tovarășiile se pot primi în viitor dela Asociațiune, care a angajat un conferențiar cooperativ, care stă exclusiv în serviciul acțiunii cooperative. Pentru a putea face o propagandă cât mai intensivă în favorul tovarășiiilor, despărțămintele să ceară sprijinul moral și material al băncilor. Ceice vor izbuti să înființeze tovarășii de credit, de producțiuni, de valorizare etc. să fie împărțșiți de *premii*, ca încurajare. Deasemenea să se dea *premii* și gospodarilor, cari vor înființa pepiniere de viță americană, grădini de pomi, gospodării model etc.

În părțile, unde e teren prielnic pentru negoț despărțămintele să se îngrijască a angaja un specialist — eventual mai mulți, — ca să țină cursuri de negoț pentru țărani, în cari să li se spună: 1. Folosul negoțului, la sate; 2. Intocmirea unei prăvălii; 3. Marfa cu care trebuie să înceapă negoțul; de unde se poate procura această marfă; 4. Părți mai de căpe-

tenie din legea comercială; 5. Pregătirea hârtiilor trebuincioase pentru cererea dreptului de a deschide prăvălie; 6. Îndrumări pentru purtarea socotelilor; 7. Despre însoțirile de consum etc.

Atragem atențiunea despărțămintelor și asupra *expozițiilor* etnografice, de copii, de produse agricole, de vite etc., cari s'au dovedit foarte potrivite pentru promovarea culturii în sânul poporului nostru. Cu ocazia adunărilor cercuale, fiecare despărțământ să aranjeze o asemenea expoziție și să împartă premii între cei ce se disting. Obiectele mai prețioase dela expozițiile etnografice să se răscumpere pentru «Muzeul Asociațiunii».

Comunicând onoratelor direcțiuni acest program de acțiune, le atragem atențiunea să iee cu ajutorul comitetelor cercuale dispozițiuni, pentru a câștiga ajutoare materiale și din alte părți (averea proprie, venitul petrecerilor donațiuni dela bănci etc.) ca să se poată îndeplini întreg programul.

În așteptarea răspunsului D-Voastră, Vă rugăm Domnule Director, să primiți încredințarea deosebitei noastre stime.

Sibiiu, 24 Decemvrie 1913.

Andrieu Bârseanu,
prezident

Oct. C. Tăslăuanu,
secretar

Nr 2160—1913.

Apel.

În preajma Anului-Nou ne permitem a face un călduros apel către toți sprijinatorii culturii poporului român să binevoiască a-și răscumpără *felicitățile de Anul-Nou* în folosul *Muzeului Asociațiunii*.

Mijloacele materiale de care dispune *Muzeul* sunt așa de restrânse, încât înzestrarea lui înaintează foarte încet. Și aceasta e o mare pierdere pentru noi, căci prețioasele obiecte de mare însemnătate etnografică și istorică, cari sunt o comoară a trecutului nostru și tot atâtea mărturii ale vieții noastre culturale, dispar sau sunt adunate cu sânguință de străini. E timpul suprem să ne îngrijim ca cel puțin o parte dintre aceste comori ale poporului nostru să le adăpostim în muzeul primei noastre instituțiuni culturale. Dacă contribuiriile pentru înzestrarea Muzeului ar fi mai mari, această instituțiune ar lua un avânt, care ne-ar face cinste.

Facem deci apel călduros către toți cărturarii români să contribuie cu sume cât mai mari pentru înzestrarea Muzeului nostru național.

Numele donatorilor se vor publica în ziare și în rev. «Transilvania».

Sibiiu, 24 Decemvrie 1913.

Andrieu Bârseanu,
prezident.

O. C. Tăslăuanu,
secretar.

Lista contribuitorilor

la fondul inițiat de „Asociațiune“ pentru ridicarea unui monument
lui Aurel Vlaicu.

La adunarea generală din Orăștie 294 cor. 24 fil. V. Gr. Borgovan, Turnu-Severin 10 coroane. Virgil Onițiu 10 cor. Gheorghe Chelariu 10 cor. Dr. Iosif Blaga 10 cor. Dr. Ioan Bunea 4 cor. Ioan Petroviciu 5 cor. Aurel Ciortea 10 cor. Gheorghe Vătășan 4 cor. Axente Banciu 6 cor. Nicolau Sulică 5 cor. Dr. Alexandru Bogdan 5 cor. T. Liviu Blaga 6 cor. Dr. Constantin Papuc 3 cor. Dumitru Lupan 5 cor. Vasile Neguț 5 cor. Nicolae Bogdan 5 cor. Pavel Percea 5 cor. Dr. Constantin Lacea 5 cor. Dr. Sterie Stinghe 4 cor. Vasilie Micula 5 cor. Dionisiu Nistor 3 cor. Gheorghe Dima 5 cor. Petru Prașca 5 cor. Romni Dogar 5 cor. Suma totală 129 cor. Clasa I gimn. 3·20 cor. Clasa III gimn. 6·70. Clasa IV gimn. 3·90 cor. Clasa V gimn. 4·60 cor. Clasa VI gimn. 20·30 cor. Clasa VII gimn. 15·10 cor. Clasa VIII gimn. 24·20 cor. Clasa I reală 90 fil. Clasa II reală 50 fil. Clasa III reală 60 fil. Clasa IV reală 180 cor. Suma totală 81·82 cor. Interniști clasa VIII gimn. 15·40. Interniști clasa VII gimn. 27·53 cor. Interniști clasa VI gimn. 16·22. Interniști clasa V gimn. 16·02 cor. Interniști clasa IV gimn. 2 cor. Interniști clasa III gimn. 1·20. Interniști clasa IV. reală 1·20 cor. Interniști clasa II comercială 4 cor. Interniști clasa I comercială 6 cor. N. N. 29 fileri. Suma 90 cor. Toți din Brașov. Ioan Perian, preot 2 cor. Ioan Faur, inv. penz. 1 cor. Nicolae Tăbăș 2 cor. Ioachim Florea 2 cor. Ioan Trif 40 bani, Ioan Hurdea 1 cor. Gheorghe Adam 50 bani, Simeon Turlea 50 bani, Iliș Vasilie 20 bani, Ioan Uibariu 1 cor. Ioan Macra 1 cor. Samson Nișca 1 cor. Petru Macra 2 cor. Ioan Macra 1 cor. Maria Toderăș 40 bani, Gheorghe Muntean 20 bani, Augustin Pasca 20 bani, Ioan Cristea 50 bani, Aron Ranta 20 bani, Maria Sicaie 60 bani, Nicolae Becșa 40 bani, Nicolae Barbu 40 bani, Darula Feier 60 bani, George Pașca 1 cor. N. N. 60 bani, Pompiliu Baicu, 1 cor. suma totală: 22·10, cor. Toți din Crișcior. Dr. Ilarion Pușcariu, Sibiu 25 cor. De la locuitorii din Porcești prezenți în America au sosit următoarele sume în dolari: Nicolae Deneș 2·25 cenți, Achim Butta 2 dol. Andreiu Simon 1 dol. Gheorghe Bruzlea 1 dol. Vasile Mujat 50 cenți, Nicolae Gâlea 50 cenți, Ioan Sarchiș 50 cenți, Ioan Crăciun, 50 cenți, Ioan și Ana Hozas 50 cenți, Ioan Filip 50 cenți, Vasile Pascu 50 cenți, Ioan I. Purece 1 dolar, Toma I. Pascu 1 dol. Toma Filip 25 cenți, Toma Mujat 50 cenți, Gheorghe Deneș 50 cenți, Nicolae Gaștei 50 cenți, Maniu Faur 25 cenți, Tudor Istrate 2 dolari, Ioan G. Laslea 1 dolar, Ilie Gligore 50 cenți, Vasile Contara 25 cenți, Ioan Simeon 25 cenți. Toți din Porcești. Ioan Bucelea 1 dolar, Nicolae Cotiga 25 cenți, Ioan Șerban 25 cenți. Toți din Viștea inferioară. Gheorghe Săsărman, Viștea de sus 50 cenți, Toma Cojocariu 25 cenți, Iacob Tudor 50 cenți, Gavrilă Vidu 25 cenți, Mihaiu Marcea 25 cenți, Miron Chelariu 25 cenți. Toți din Sâmbăta de sus. Ioan Gavrilă, Țințari 25 cenți, Nicolae Negru, Beșimbac 25 cenți, Gheorghe Bârsan 50 cenți, Paraschiva Bârsan 25 cenți. Ambii din Corbi. Ioan Mărian, Bărghiș 50 cenți. Suma totală 112 coroane 70 fileri. Nicolae Opriș, preot, Șura mare a adunat cu discul 6 cor. 2 fil. Adunat cu discul în bis. gr.-or. rom. din Petea de Câmpie 3 cor. 90 fil. Ioan Mihaiu, propr. Sibiu 10 cor. Augusta Dr. Moldovan 10 cor. Dr. Valer Moldovan 10 cor. Dr. Augustin Rațiu 10 cor. Dr. Vasile Mureșan 3 cor. Dr. Ioan Sârbu 2 cor. Nicolae Rațiu 5 cor. Dr. Ioan Boieriu 10 cor. Ioan Pesteanu 2 cor. Gheorghe Pătăcean 10 cor. Aurel Goșa 2 cor. Dr. G. Tripon 10 cor. «Arieșana», inst. de credit 10 cor. Iosif Urca 1 cor. Iuliu Vlad 2 cor. Iovian Mureșan 10 cor. Cornel Todea 1 cor. Teodor Glodean 1 cor. Nicolae Mocan 1 cor. Silviu Bologa 1 cor. Engenia Mesaroș 5 cor. Toți din Turda. Mai mulți 1·60 cor. L. Perian 2 cor. G. Drăgan 3 cor. G. Moldovan 3 cor. Nedescifrabil 2 cor. Nedescifrabil 1 cor. Traian Cosma 2 cor. Boicai takarékpénztár 2 cor. Artemiu Bălaș 2 cor. Ioan Belu 2 cor. Petru Mihoc 2 cor. Olivia Sida 2 cor. Otilia Popp 2 cor. Iosif Maier 1 cor. Petru Popa 2 cor. Maria Popa 1 cor. Petru Bena 1 cor. Aurel Mihuițiu 2 cor.

Avram Mihuțiu 1·10 cor. Adam Butan 1 cor. Mariți Butan 1 cor. Ioan Trif 1 cor. Ilarion Drăgan 1 cor. Petru Gabor 1 cor. Nicolae Todor 1 cor. Maria Aron 2 cor. Faur Nicolau 2 cor. Iosif Radu 2 cor. Sofia Borozan 1 cor. «Zărândeana» inst. de credit 10 cor. Nicolae Topica 2 cor. Ioan Ghisa 2 cor. Melania Olariu 2 cor. Dr. Cornel Moldovan 3 cor. Toți din Băița, Nicolae Perianu, Săliște 1 cor. Nicolae Pop, Ormindea 3 cor. Avram Boticiu, Hărțăgani 3 cor. Nicolae Pârvan, Săliște 1 cor. George Moga, Hărțăgani 2 cor. Arazie Cirae, Ormindea 2 cor. Torie Radu, Hărțăgani 1 cor. Toder Mihilă, Săliște 1 cor. Torie Petru, Săliște 1 cor. Lazar Costan, Crăcinești 1 cor. Elia Moldovan 2 cor. Silvia Popica 2 cor. Virginia Onea 1 cor. Eugenia Moldovan 3 cor. Nicolae Mihuțiu 2 cor. Gheorghe Drăgan 2 cor. Petru Mihuțiu 1 cor. Maria Moldovan 1 cor. Toți din Băița, Nicolae Păcurar, Săliște 2 cor. Petru Popa, Săliște 4 cor. Ioan Moga, Hărțăgani 2 cor. Elena Branea, Porcurea 1 cor. Lazar Stanca, Trestia 2 cor. Nedescifrabil, Trestie — 20 cor. Ioan Radu, Trestia — 20 Lazar Saju, Valișoara 1 cor. Lazar Popa, Săliște 1 cor. David Sabin, Ormindea 1 cor. Petru Perian, Băița 1 cor. Ioan Borza, Ormindea 1 cor. Roma Drăgan, Băița 1 cor, Petru Nita, Hărțăgani 1 cor. Ioan Moga, Hărțăgani 1 cor. «Mercur», inst. de credit 25 cor. «Aurora», inst. de credit 10 cor. Iulian Marțian 10 cor. Dr. Tudor Moisi 10 cor. Dr. Alexă David 6 cor. Emil Tișca 5 cor. Ioan Tomuția 5 cor. Macedon Linul 5 cor. Eugenia Greavu 5 cor. Virgil Șotropa 5 cor. Alexandru Haliță 5 cor. Gavrilă Scridon 5 cor. Ioan Gheție 6 cor. Ștefan Scridan 5 cor. Vasile Bichigeanu 2 cor. Victor Motogna 2 cor. Emil Mărcușiu 2 cor. Dr. Emil Precup 1 cor. Dr. Nicolae Drăgan 2 cor. Leonida Pop 1 cor. Dr. Valeriu Seni 3 cor. Augustin Bena 2 cor. Dr. Alexandru Cziplu 1 cor. Cornel Sanjuan 2 cor. Teodor Simon 2 cor. Ioan Bujur 1 cor. Emil Domide 2 cor. Olimpiu Ghita 1 cor. Antoniu Hangea 1 cor. Dr. Ștefan Jarda 1 cor. Simion Pop 3 cor. Dr. Simion Nestor 2 cor. Petru Tofan 2 cor. Iacob Maiorean 3 cor. Dr. Pavel Tanco 3 cor. Dr. Constantin Moisi 2 cor. Valeriu Tanco 2 cor. Văd. Cornelia Lup Popa 2 cor. Dr. Teofil Tanco 3 cor. Alexandru Pălăgiesiu 3 cor. Gheorghe Mihalca 1 cor. Ioan Mărginean 2 cor. Toți din Năsăud, Ioan Urșa, preot 1 cor. Vasile Arnicu 1 cor. Gheorghe Ivașcu 1 cor. Dionisie German 20 fil. Teodor Anghel 20 fil. Ilie Medrea 10 fil. Toader Gavrilă 20 fil. Toma Pălcar 20 fil. Ioan Man 10 fil. Nicolae Man 10 fil. Petru Man 10 fil. Man Lazar 4 fil. Ioan Stan Gligor 20 fil. Toma Urșa 10 fil. Simion Macre 10 fil. Gligor Urșa 10 fil. Ioan Demea 10 fil. Gligor Urșa 10 fil. Ioan Urșa 1. Toader 4 fil. Ioan Man a Vesinchi 10 fil. Petru Morariu 20 fil. Vasile Bacilă 20 fil. Petru Nicula 10 fil. Gligor Cărbunar 20 fil. Iancu Toma 20 fil. Simion Vasiu 50 fil. Tudor Pălcau 20 fil. Toți din Meteș. Gligor Ursu 1. Ioan, Năsăud 20 fil. Dr. Lohan, profesor, Segedin 10 cor. Basiliu Ivan 5 cor. Gavrilă Călugar 5 cor. Dumitru Păcurar 2 cor. Andrei Milea 1 cor. Emile Popa 1 cor. Ioan Jurj 1·50 cor. Ioan Modal 1·50 cor. Ilarie Rotar 1·50 cor. Simion Butar 1·50 cor. Vasile Avram 1·50 cor. Toți din Stolac. Teodor Hărșianu 1 cor. Aurel Hărșianu 1 cor. Victor Hărșianu 1 cor. În 23/XI. în biserică dela popor 1·28 cor. În 30/XI. în biserică dela popor 1·70 cor. Gheorghe Saracu 20 fil. Vasile Moga 50 fil. Augustin Bologa 60 fil. Adrian Nistor 20 fil. N. N. 50 fil. Marian Lung 10 fil. Gheorghe Mureșan 20 fil. Teofil Lung 20 fil. Traian Beldeanu 40 fil. Gavrilă Sturza 20 fil. Alimpie Mărginean 50 fil. Ioan Mureșan 20 fil. Gheorghe Lung 20 fil. Ioan Bercia 20 fil. Gheorghe Orșianu 20 fil. Toți din Chimitelnic. Valer Dăian 2 cor. Gheorghe Pop 2 cor. Aurel Breaz 40 fil. Mihailă Săbău 60 fil. Arseniu Florea 1 cor. Alexandru Pataki 1 cor. Remus Laslo 30 fil. Ciprian Meteș 10 fil. Petru Cârnaț a Onichi 20 fil. Cula Breaz 1. Petru 20 fil. Nicolae Breaz 60 fil. Ioan Florea 20 fil. Andreiu Pataki 2 cor. Vian Barna 20 fil. Petru Stănea 1 cor. Onu Cârnaț lui Petru 20 fil. Ioan Barna 1 cor. Ioan Raceu 1 cor. Toți din Mihalț. Aurel Nistor 5 cor. Marioara Nistor 5 cor. Gheorghe Rafiroi 5 cor. Gheorghe Axente 5 cor. Const. Cioflec 2 cor. Ioan Colț 1 cor. Ilie Nema 1 cor. Gheorghe Brânduș 1 cor. Gheorghe Ștefan 1 cor. Alexandru Brânduș 1 cor. Maria Alex. Brânduș 1 cor. Gheorghe Nema 60 fil. Achim Cincășel 1 cor. Văd. Floarea Neme 60 fil. Alecsandru Cucu 1 cor. Reveca Nema 40 fil. Alexandru Colț 1 cor. Ioan Rafiroi 1 cor.

Achim Rafiroi 1 cor. Gheorghe Colț I. Iordache 1 cor. Gheorghe Tanțăreanu 1 cor. Achim Leuca 1 cor. Ioan Ștefan 1 cor. Ioan Cincășel 1 cor. Alexandru Axente 1 cor. Dumitru Axente 1 cor. Toți din Arpățac. Valentina Toma, Dobolii inf. 1 cor. Virgil Pop, preot 2 cor. Gheorghe Lincu 1 cor. Gherasim Popa 1 cor. Nicolae Stavrus 1 cor. Dumitru Staicu 1 cor. Ioan Mihui 1 cor. Ștefan Barbu 1 cor. Romul Părvu 1 cor. Gheorghe Mihui 1 cor. Ștefan Mihui 1 cor. Maxim Bărăscu 1 cor. Ioan Grecu 1 cor. Gheorghe Halmaghi 1 cor. Ioan Hagea 1 cor. Ioan Griguța 1 cor. Savu Pitic 1 cor. Gheorghe Badiu 80 fil. Ioan Latcu 60 fil. Gheorghe Popa 60 fil. Ioan Dima 50 fil. Dumitru Bechoi 40 fil. Dumitru Grădinar 40 fil. Marin Marcu 40 fil. Irimie Mihiu 20 fil. Dumitru Hogeia 20 fil. Eugenia Pop 1:50 cor. Toți din Cristian. «Cassa de păstrare» 100 cor. «Poporul», inst. de credit 30 cor. Petru I. Comșa 25 cor. Ionel Comșa 25 cor. Petru Dragiș 20 cor. Dr. Nicolae Comșa 20 cor. Dr. Nicolae Călețariu 15 cor. Dr. I. Lupaș 10 cor. Corpul învățătoresc 10 cor. Dr. Ioan Cupu 10 cor. Nicolae Hențu 10 cor. Dr. Nicolae Petra 10 cor. Constantin Herța 10 cor. Dumitru St. Herța 5 cor. Ioan St. Herța 5 cor. Ioan Schitia 5 cor. Dr. Dumitru Borcia 5 cor. Ioan Popa 5 cor. Dumitru B. Comșa 5 cor. Ioan Chița 5 cor. Ioan Popoviciu 5 cor. R. Crăciun 5 cor. Dr. Onisifor Sora 5 cor. Ioan Herlea 5 cor. Ioan Bârsan 5 cor. Toți din Săliște. Letiția Dr. Schuster, Cisnădie 10 cor. Victor Pop, Sibiiu 5 cor. Iordache Roșca 5 cor. Ioan St. Banciu 5 cor. Dumitru Banciu 5 cor. Mărioara Herța 5 cor. Ionel D. Comșa 5 cor. Toma Ianculovichiu 3 cor. Toți din Săliște. Ioan Banciu, cassar, Sibiiu 3 cor. Nicolae Lupaș 3 cor. Nicolae Domnariu 3 cor. Iacob Steflea 3 cor. Ioan Juga 3 cor. Niculescu Patruțiu 3 cor. Nicolae Tâmpănariu 3 cor. Petru Tailovichiu 3 cor. Dumitru Roșca 3 cor. Ioan Patruțiu 2 cor. Matei Tomoiagă 2 cor. Ana N. Popa 2 cor. Doamna Chirca 2 cor. Ioan Oprean 2 cor. Vasilie Dădărlat 2 cor. Doamna Anton 2 cor. Ilie Mărțiu 2 cor. Nicolae Apolzan 2 cor. Marina Millea 1:30 cor. Lupea Comșa 1 cor. Maria Roșca 1 cor. Maria Regheriu 1 cor. Dumitru Moga 1 cor. Ioan Bucșan 1 cor. Ana Miclăuș 1 cor. Dumitru Comșa 1 cor. Maria I. Roșca 1 cor. Oprea Borcia 1 cor. Nicolae Jurca 1 cor. Ilie Beju 1 cor. Dna Tâmpănariu 1 cor. Dșra Truța 1 cor. Dșoara Stoica 1 cor. Nicolae Moisin 1 cor. Ilie Măgeanu 1 cor. Contribuiri mai mici 13:18 cor. Dumitru Luca 2 cor. Stan Helimu 40 fil. Savu Aldea 10 fil. Filip Seracu 40 fil. Nicolae Helimu 30 fil. Gheorghe Bucur 30 fil. Maria Helmu 10 fil. Nicolae Iosif 40 fil. Nicolae Bucur 30 fil. Ironim Iosif 40 fil. Domnica Helmu 20 fil. Gheorghe Bucur 20 fil. Bucur Dracea 20 fil. Moise Seracu 16 fil. Bucur Bucur 20 fil. Ioan Ișvan 20 fil. Maria Albu 50 fil. Savu Iosif 20 fil. Gheorghe Bucur 20 fil. Iacob Vorilă 40 fil. Stan Albu 20 fil. Nicolae Gaiță 20 fil. Irimie Seracu 20 fil. Lazar Bucur 20 fil. Alfred Büller 30 fil. Zaharie Stanciu 10 fil. Toți din Draoș Poporeni din Surduc-Solona 12:64 cor. Pahomiu Pop, 1 cor. Ludovica Pop 1 cor. Ștefan Széles 60 fil. Alexandru Popan 30 fil. Ioan Szabó 20 fil. Cornel Pop 30 fil. Sabin Pop 10 fil. Ștefan Pocol 1 cor. Toți din Lozna-Mare. Banca «Olteana», Viștea-de-jos 10 cor. Economii gr.-or., în biserică Viștea-de-jos 5 cor. Economii gr.-cat., în Viștea-de-jos 3 cor. Aurel Borzea 1 cor. Nicolae Borzea 1 cor. Nicolae I. Borzea 50 fil. Gheorghe Dionis Stancia 50 fil. Augustin Șandru 1 cor. Gheorghe Boieriu 1 cor. Ioan Stanciu 1 cor. Emil Petrișor 20 fil. Elena Barițiu 1 cor. Augustin Șandru 20 fil. Pavel Borzea 1 cor. Toți din Viștea-Inferioară. «Chiorana», inst. de credit 20 cor. Nicolae Nylvan 10 cor. Gheorghe Radocea 2 cor. Ioan (indescifrabil) 5 cor. Dr. Baciushi 1 cor. Izidor B. Hangea 2 cor. Teodor Blaga 2 cor. Ioan Buteanu 2 cor. Augustin Ungur 1 cor. Alesandru Nylvan 2 cor. Dr. Aurel Nylvan 2 cor. Indescifrabil 2 cor. Dr. C. Papp 2 cor. Dr. Aurel Tarța 2 cor. Dr. T. Dosa 2 cor. Paul Fetti 2 cor. Indescifrabil 1 cor. Toți din Șomcuta-mare. Dr. Voicu Nițescu 10 cor. Victor Braniște 6 cor. Silvestru Moldovan 8 cor. Ioan Botea 4 cor. Ioan Lacea 2 cor. Constantin Bobancu 6 cor. N. Flușțuran 2 cor. Ioan Spuderca 2 cor. «Gazeta Transilvaniei» 20 cor. Dr. Aurel Dobrescu 10 cor. Dr. Horia P. Petrescu 6 cor. Ioan Zernoveanu 2 cor. Gheorghe Drăghiciu 1 cor. Dumitru Sfetlea 1 cor. Nicolae Ardelean 2 cor. Vasile Stinghe 1 cor. N. N. 5 cor. Vasile Ursoiu 1 cor. Dr. Alexandru Dobrescu 10 cor. Dr. Ioachim Ciurea 10 cor. Dr. Alec-

sandru de Simon 5 cor. Ilie Hociotă 5 cor. Dr. Tiberiu Brediceanu 10 cor. Gh. Tomoșoiu 30 cor. Vasile Mereș 2 cor. Peteu 2 cor. Dr. Traian Pop 10 cor. Aurel P. Bănuț 5 cor. Ioan Brenciu 4 cor. Gheorghe Baboie 4 cor. Radu Ardelea 4 cor. Vasile Lacea 4 cor. Iosif Moldovan 2 cor. Aurel Gămușea 2 cor. Iosif Oncioiu 6 cor. Traian Florean 5 cor. Dr. Emil Dan 10 cor. Toți din Brașov. Poporeni gr.-cat., Luna, prin dl Gavrilă Pop 10 cor. Petru Jugan 1 cor. Iosif Herbei 20 fil. Partenie Brânda 40 fil. Vasile Raica 4 fil. Atanasie Ardelean 10 iil. Anghel Orșa 4 fil. Sebastian Dreghiciu 10 fil. Ambroziu Igna 10 fil. N. N. 20 fil. Adam Orșa 20 fil. Nicolae Sârb 30 fil. Nicolae Iacob 30 fil. Anghel Tripa 40 fil. Tirezia Crișan 20 fil. Niculiță Sârb 40 fil. Toți din Glodgilești. Poporul din Hodac prin preot Teodor Branea 6 cor. Nicolae Vlad Stejar 2 cor. Nicolae Opreanu 2 cor. Ioan Pacală 1 cor. Const. Țântea 1 cor. Const. Sava 1 cor. Dumitru Pamfiloi 1 cor. Pavel Străulea 1 cor. Ioan Prode 1 cor. Pamfile Istrate 1 cor. Nicolae Vraciu 1 cor. Nicolae Joldu 1 cor. Dumitru Iancu 1 cor. Toți din Jina. Emil Bozdog, Vingard 1 cor. Nicolae Cornea, Săliște 2 cor. Nicolae Paca 1 cor. Ioan Bogdănel 1 cor. Ilie Beschiu 60 fil. Ioan Bebeșelea-Sterp 60 fil. Vasile Istrate 50 fil. Ioan Morariu 50 fil. Ioan Țimpea 40 fil. Ioan Lazăr 40 fil. Nicolae Barb 40 fil. Zaharie Stoica 40 fil. Luca Sava 30 fil. Zaharie Prode 20 fil. Ana Naiță 20 fil. Vasile Nicoară 20 fil. Dumitru Botariu 20 fil. Ioan Nicoară 20 fil. Const. Străulea 20 fil. Ioan Cătană 20 fil. Const. Străulea 20 fil. Luca Dănuț 20 fil. Gheorghe Barb 20 fil. Vasile Sterp 20 fil. Ioan Beschi 20 fil. Dumitru Paca 10 fil. Ioan Arsiu 10 fil. Ioan Moga 10 fil. Ioan Bebeșelea 10 fil. Const. Ordeanu 10 fil. Cornel Morariu 10 fil. Marina Sava 10 fil. Petru Sterp 10 fil. Petru Hulea 10 fil. Maria Bogdănel 8 fil. Nicolae Branga 50 fil. Toți din Jina. Dr. Ștefan Chirilovici, avocat 30 cor. Dr. Alexandru Dragomir, avocat 10 cor. Dumitru Datca, vice-notar 5 cor. Dumitru Sulică, cand. de adv. 5 cor. Valeriu Ozetea, cand. de adv. 5 cor. Iosif Datcu, contabil 5 cor. Mihai Marian, croitor 6 cor. Ioanichie Olariu, cassar de bancă 5 cor. Nica Savu, învățător 2 cor. Dr. Simeon Dragomir, avocat 10 cor. Zevedeu Mureșan, protopop 10 cor. Ioanichie Olariu, cancelist 1 cor. Dr. Victor Gerasim, avocat 5 cor. Iuliu Orbonaș, proprietar 5 cor. Eugeniu Tordășan, proprietar 1 cor. Petru Blaj, econ. 1 cor. Toți din Ilia-Murășană. George Stoicoviciu, notar, Burjuc 1 cor. Regina Dragomir, vâd. de notar, Gurasada 5 cor. Dr. Laurențiu Petric, medic, Dobra 20 cor. Romul Iacob, paroh, Gurasada 1 cor. George Popa, jude comunal, Tătărești 60 fil. Alionte Sârb, jude comunal, Glodgileșd 50 fil. Sofron Olariu, paroh, Tisa 2 cor. Nicodim Ardelean, proprietar, Săcămaș 5 cor. «Orientul», institut financiar, Dobra 10 cor. Lazar Vraciu, dir. de bancă, Dobra 5 cor. Ioan Faroga, cassar, Dobra 5 cor. Ioan Colibaș, econom 50 fil. Partenie Băbuța, econom 1 cor. George Dan, faur 1 cor. Petru Gabriel, econom 20 fil. Mihai Crișan, econom 12 fil. Iosif Dingeriu, econom 30 fil. Dumitru Colibaș, econom 30 fil. Damaschin Crișan, econom 20 fil. Teodor Crișan, econom 4 fil. Nicolae Popa, econom 10 fil. Petru Iosan, econom 50 fil. Ioan Iancu, econom 20 fil. Mihai Moise, econom 6 fil. Nicolae Marian, econom 20 fil. George Poleac, econom 20 fil. Ioan Arbonaș, econom 20 fil. Toți din Ilia-murășană. George Niculă, econom 40 fil. Ioan Carmazan, econom 1 cor. Vasile Niculă 40 fil. Petru Bretotean, econom 40 fil. Teodor Moisin, econom 40 fil. Ioan Dimperi, econom 40 fil. Iosif Balaj, econom 40 fil. Iancu Niculă, econom 40 fil. Dumitru Niculă I. Sofron, econom 20 fil. Antonie Niculă I. Iosif, econom 20 fil. Iosif Mariș, econom 20 fil. Iuliu Dan, econom 20 fil. Ioan Niculă, econom 20 fil. Petru Herciu, econom 20 fil. Balaj Ludovic, econom 20 fil. Ioanichie Curiu, econom 20 fil. Ioan Niculă I. Alexă, econom 20 fil. Ioanichie Niculă, econom 10 fil. Alexa Niculă, econom 10 fil. Ioan Curiu, econom 10 fil. Ioan Niculă I. Iosif, econom 10 fil. Ștefan Feher, econom 10 fil. Iosif Moisin, econom 10 fil. Partenie Codrean, econom 10 fil. Ioanichie Niculă, econom 10 fil. Ioan Niculă I. Miclăuș, econom 10 fil. Petru Marian, econom 10 fil. Ioanichie Coste I. Dumitru, econom 10 fil. Ioanichie Curte, econom 10 fil. Iosif Niculă, econom 10 fil. Ludovic Niculă, econom 10 fil. Ioan Herciu, econom 10 fil. Petru Nogi, 4 fil. Ioanichie Coste I. Alexe, econom 6 fil. Ioanichie Pavel, econom 10 fil. Toți din Gothatea. Nicolae Chirciu,

paroh 1:44 cor. Traian Bornemisa, econom 1:30 cor. Anghel Blaj 1 cor. George Inera, econom 1 cor. Avisalon Bornemisa, econom 50 fil. Dumitru Adam, econom 20 fil. Ursu Breteanu, econom 20 fil. Ioan Iancu, econom 10 fil. Roman Madoşa, econom 6 fil. Iosif Negrilă, econom 10 fil. Ioan Jurca, econom 1 cor. Irimie Blaj, econom 10 fil. Nicolae Adam, econom 40 fil. Iosif Madoşa, econom 10 fil. «Insoşirea de credit» 1 cor. Biserica gr.-or. română 1 cor. Damaschin Toade, econom 10 fil. Crăciun Popa, econom 10 fil. Nicolae Sorincă, econom 20 fil. Ursu Blaj, econom 10. Toţi din Almaş-Săliştea. Vichentie Nandra, pantofar 2 cor. Adam Nandra, pantofar 1 cor. Radu Zaharie, morar 1 cor. Alexandru Sinai, oficiant 1 cor. George Ioan, econom 1 cor. Adam Iuga, econom 40 fil. George Olariu, econom 20 fil. Emanuil Lupoş, econom 30 fil. George Morariu, econom 20 fil. Iosif Nişca, econom 30 fil. Nicolae Fântână, tâmplar 1 cor. Iosif Fărcaş, econom 1 cor. Partenie Moisescu, comerciant 2:20 cor. Toţi din Dobra. George Şindea, econom, Mihăieşti 10 fil. Pentru Andrica, econom, Mihăieşti 10 fil. Iosif Şoie, econom 20 fil. Ioan Popovici, econom 40 fil. Adam Sabău, econom 40 fil. Arsenie Tudor, econom 20 fil. Zenovie Soie, econom 20 fil. Petru Spăriosu, econom 20 fil. Ioan Soie, econom 20 fil. Constantin Herciu, econom 10 fil. Todosie Hander, econom 20 fil. Moise Oprea, econom 10 fil. Arsenie Oprea, econom 10 fil. Petru Soie 10 fil. Ioan Buble, econom 10 fil. Visalon Suci, econom 10 fil. Toţi din Panc. Lazar Mihutin, econom, Stregonea 20 fil. Samson Fărău, econom, Stregonea 20 fil. Mihaiu Ursu, econom 40 fil. George Şindea, econom 20 fil. Petru Şindea, econom 20 fil. Ioan Petraş, econom, 20 fil. Toţi din Roşcani. Ioan Tudor a Savuţi, econom, Panc 20 fil. Toma Sindea, econom. Roşcani 1 cor. Solomon Jurcoane, paroh 2 cor. Ioan Popa, econom 20 fil. Traian Popa, econom 10 fil. Crăciun Popa, econom 20 fil. Ursu Dobrean, econom 10 fil. Trandafir Dobrean, econom 20 fil. Iosif Crişan, econom 20 fil. Andronic Hodo, econom 10 fil. Ioan Crişan, econom 20 fil. Ilie Dobrean, econom 20 fil. Nicolae Queţi, econom 10 fil. Mihaiu Nicoară, econom 1 cor. Solomon Negrilă, econom 15 fil. Todosie Butaş, econom 15 fil. Flore Popa, econom 20 fil. Petru Flore, econom 10 fil. Iosif Nicoară, econom 10 fil. Andronic Adam, econom 20 fil. Ioan Biriş, econom 10 fil. Toma Ilonca, econom 10 fil. Teofil Dehelean, econom 10 fil. Romul Coste, econom 20 fil. Toţi din Micăneşti. Ioanichie Oprean, paroh 1 cor. Ioan Oprean, econom 20 fil. Petru Lazar, econom 20 fil. Ianes Oprean, econom 10 fil. Dumitru Betea, econom 10 fil. Maria Reu, econoamă 10 fil. Evuţa Oprean, econoamă 4 fil. Aron Henţu, econom 10 fil. Ioan Crişan, econom 20 fil. Iosif Oprean, econom 10 fil. Iosif Mateiu, econom 10 fil. Ioan Dobreiu, econom 20 fil. Toţi din Tirnaviţa. Antonie Gaşpar, econom 20 fil. Ioan Gaşpar, econom 6 fil. Dumitru Jurca, econom 10 fil. Tanasie Urşa, econom 20 fil. Maria Cizmaş, econoamă 20 fil. Serafim Roşiu, econom 10 fil. Maria Popa, econoamă 10 fil. Todosie Fodor, econom 8 fil. Lina Cârneauţ, econoamă 10 fil. Maria Mane, econoamă 10 fil. Lina Pavel, econoamă 8 fil. Andronic Paşta, econom 10 fil. Iosif Ciun, econom 8 fil. Evuţa Crişan, econoamă 10 fil. Gaftia Mane, econoamă 10 fil. Maria Gaşpar, econoamă 10 fil. Iosif Crişan, econom 10 fil. Iosif Bogdan, econom 10 fil. Lina Olariu, econoamă 6 fil. Iosif Poşta, econom 20 fil. Todosie Gaşpar, econom 20 fil. Maria Puse, econoamă 10 fil. Petru Roşu, econom 10 fil. Ianes Crişan, econom 10 fil. Petru Crişan, econom 6 fil. Todosie Ciun, econom 10 fil. Ioan Dan, inv. 1 cor. Iosif Corne, econom 4 fil. Gaftia Mateiu, econoamă 10 fil. Maria Corne, econoamă 10 fil. Botiana Ciun, econoamă 10 fil. Miron Fodor, 1 cor. Iosif Gaşpar, econom 6 fil. Petru Gaşpar, econom 20 fil. Gerasim Jusca 10 fil. Toţi din Boz. Aduuaţi cu discul în biserica diu Tătăreşti 1:84 cor. Longin Popa, paroh, Tătăreşti 1:16 cor. David Carmazan econom, Uleş 14 fil. Iosif Andrica, inv. 1 cor. Nicoiae Berariu, econom 1 cor. Sofia Molnar, econoamă 60 fil. Ioan Matinea, econom 50 fil. Danilă Mariş, econom 2 cor. Nicolae Liga, econom 10 fil. Trandafir Mărgău, econom 10 fil. Ioanichie Berariu, econom 20 fil. Vasile Iacob, econom 20 fil. Iacob Ioan, econom 10 fil. Ştefan Antonie, econom 10 fil. Samson Stana, econom 10 fil. Alexandru Lasc, econom 10 fil. Ioan Matinea, econom 10 fil. Alexa Vesa, econom 20 fil. Traian Olariu, econom 20 fil.

Axente Popa, econom 10 fil. Teofil Iacob, econom 10 fil. Ioan Gruia, econom 20 fil. Petru Mura, econom 10 fil. Ioanichie Martin, econom 20 fil. Adam Todoriciu, econom 10 fil. Ioan Cristea, econom 10 fil. Dumitru Moisin, econom, 10 fil. Iosif Achim econom 10 fil. George Liga, econom 10 fil. Ioan Matinca I. Iosif, econom 10 fil. Flore Liga, econom 10 fil. Rafila Liga, econoamă 10 fil. Savia Ilca, econoamă 10 fil. Ana Berariu, econoamă 4 fil. Veronica Matinca, econoamă 10 fil. Anghelina Matinca, econoamă 10 fil. Gligor Petrișor, econom 10 fil. Adam Tocol, econom 10 fil. Adam Achim, econom 10 fil. Veronica Gruia, econoamă 10 fil. Nicolae Ionaș, econom 10 fil. Dionisie Liga, econom 10 fil. Toma Tomșa, econom 4 fil. Flore Delean, econom 10 fil. Ioanichie Petruțiu, econom 20 fil. Iosif Glava, econom 1 cor. Toți din Zám. Alexandru Arbonaș, jude comunal 2 cor. Olivia Arbonaș, femeia judelei comunal 1 cor. Miron Furdui, econom 40 fil. Iosif Stanilă, econom 20 fil. Alionte Borca, econom 20 fil. Vasilie Petruș, econom 20 fil. George Mureșan, econom 20 fil. Ioan Furdui, econom 20 fil. George Mureșan, econom 20 fil. Amos Stănilă, econom 20 fil. Iosif Crăciun, econom 20 fil. George Popovici, econom 30 fil. Arcadie Munduca, econom 40 fil. Iosif Crișan, econom 20 fil. Iosif Brândă, econom 20 fil. Vasilie Mureșan, econom 20 fil. George Maris, econom 10 fil. Ludovic Stănilă, econom 20 fil. Ioan Munduca, econom 20 fil. Ioan Petruș, econom 20 fil. Ioan Mureșan, econom 20 fil. Iosif Șuba, econom 50 fil. Fetele tinere 62 fil. Toți din Lăsău. Soc. «Sentinela română», Fort Wayne, Indiana, 5 d. Nicolae T. Lăpădat, Șord, Târnava mică 1 d. Neagu Popa, Alma mică, Târnava mică 1 d. Vasile Suci, Bărnădia, Târnava mică 1 d. Zaharie Bodogoion, Feleagu, Odorheiu ung. 1 d. Sofica Bodogoion, Feleag, Odorheiu ung. 50 c. Gheorge Lazaru, Ferehăzi, Târnava mare 50 c. Vasile Banciu, Buzat, Timișoara 10 c. † Tonosie Maxim, Mel Nodeș, Timișoara 25 c. Ioan Mediu, Buzat, Timișoara 10 c. George Arsa, Hodoș, Timișoara 10 c. Vasile Bocerean, Buzat, Timișoara 15 c. Vasile Iovonuț, Buzat, Timișoara 50 c. Nedui Mihai Buzat, Timișoara 25 c. Vasile Rechișan, Buzat, Timișoara 25 c. Ilie Grusia, Boiu mare, Târnava mică 20 c. Gheorghe Suci, Boiu mare, Târnava mică 25 c. Nicolae Suci, Boiu mare, Târnava mică 25 c. King Moris, Fort Woyne, Indiana 50 c. Colman Laios, Mel Nodeș, Timișoara 25 c. Ggucis Alex., Mel Nodeș, Timișoara 20 c. Gheorghe Berenean, Mel Nodeș, Timișoara, Nicolae Gheorghe, Receș, Timișoara 20 c. Achim Lup, Feleagu, Odorh. săcuiesc 50 c. Cristea N. Țeții, Mocidoneon, Brutori în Woyne Ind. 1 50 d. Mihailă Stoica, Boiu mare, Târnava mică 50 c. Ioan Maoru Scorei, Sibiu 50 c. Ștefan Câmpean, Șmig, Târnava mică 50 c. Vasile Popa, Lepindea, Târnava mică 50 c. Nicolae Berte, Alma mică, Târnava mică 50 c. Gheorge Lăpădat, Oțal, Târnava mică 25 c. Ioan Baci, Beia, Odorheiu săcuiesc 20 c. Șofron Kiss, Alma mică, Târnava mică 10 c. Pavel Bleahu, Alma mică, Târnava mică 15 c. Ioan Dangulea, Ernea, Târnava mică 25 c. Toder Dan, Alma mică, Târnava mică 25 c. Ilie Cucu Boiu Mare, Târnava mică 25 c. Filon Bogdan, Boiu Mare, Târnava mică 25 c. Danilă Bolind, Ernea, Târnava mică 25 c. Ioan Becuș, Lepindea, Târnava mică 50 Toder Dan, Șord, Târnava mică 25 c. Nicolae Gligor, Șord, Târnava mică 25 c. Toder Diacu, Șord, Târnava mică 25 c. Bartolomeu Jacon, Soieș, Târnava mare 25 c. Mihailă Kiss, Ferehăzi, Târnava mare 25 c. Nicolae Stefan, Ernea, Târnava mică 25 c. Dumitru Holom, Lepindea, Târnava mică 25 c. Filon Popa, Alma mică, Târnava mică, 25 c. Nicolae Mihailă, Feleagu, Odorheiu, 10 c. Dumitru Constantin, Hoșfalău, Târnava mare, 25 c. Achim Gligor, Feleag, Odorheiu săc., 25 c. Moise Dița, Feleag, Odorheiu săc., 25 c. Zosim Dan, Alma mică, Târnava mică, 25 c. Ioan Ștefan, Feleagu, Odorheiu săc., 25 c. Avram Țața June, Ernea, Târnava mică, 25 c. Gheorghe Drăghici, Feleag, Odorheiu săc., 25 c. Ioan Fiscu, Boiu mare, Târnava mică, 25 c. Ioan Kiss, Ernea, Târnava mică, 15 c. Ioan Zecki, Ernea, Târnava mică 25 c. Mihailă N. Tescula, Boiu mare 25 c. Nicolae Pop, Boiu mare, Târnava mică, 25 c. Ioan Kertes, Alma mică, Târnava mică 50 c. Gheorghe Cimpeon Șord, Târnava mică, 15 c. Dumitru Nilca, Hoșfalău, Târnava mare 15 c. Dumitru Bogdan Lepindea, Târnava mică, 50 c. Mihailă Coman, Hoșfalău, Târnava mare, 25 c. Mihailă Dilbea, Ferehăzi, Târnava mare 20 c. Gheorghe

Dilbea, Feerhází, Târnava mare 10 c. Ioan Soiu, Hoşfalău, Târnava mare, 25 c. Ioan Popa, Lepindea, Târnava mică, 75 c. Ioan M. Dârloşan, Ernea, Târnava mică, 10 c. Victor Necşa, Lepindea, Târnava mică, 50 c. Benefi Sandor, Szaszdalja, Târnava mică 10 c. Ioan Moldovan, Şoimuş Rominescu, Târnava mare, 10 c. Filon Popovici, Lepindea Târnava mică, 10 c. Ambrose Tâmpcan, Szaszdalja, Târnava mică, 25 c. Nicolae Suciu, Pianul de jos, Sibiiu, 50 c. Bucur Velţan, Veştem, Sibiiu, 25 c. Ioan Fera, Guşteriţa, Sibiiu, 50 c. Georgehe Rotori, Trapold, Târnava mare, 25 c. Dr. Valentin Poruţiu, advocat 10 coroane, Vasile Ranta, jude în pensiune 10 coroane Petru P. Barişiu 5 coroane, Valeria Oarga 2 cor. Dr. Amos Frâncu 10 cor. Valentin Drăgan 5 cor. Dr. Basiliu Başota 10 cor. Nicolae Căciulă 2 cor. C. G. Farago 2 cor. Iosif Oarga 5 cor. Sabin Nemeş 2 cor. Nicolae Marcu 1 cor. Emil Cutean 1 cor. Văd. Comanescu 2 cor. Dr. Eugen Bianu 5 cor. Ana A. Pop n. de Leményi 3 cor. Petru Simu 1 cor. Tului Roşescu 2 cor. Teodor Toader, preot în Muntele Rece 1 cor. Olivia Telea 5 cor. Dr. E. Câmpianu 5 cor. Aron Deac, prof. 2 cor. Dna Stefi 80 fil. Gavriil Carşai 5 cor. Dr. Laurian German şi soţia 10 cor. Dr. Morariu 10 cor. Amalia Pap 2 cor. Anton Mandea 10 cor. Illyés Victor 10 cor. Dr. Nemeş 5 cor. Dr. Dan 5 cor. I. Baci 1 cor. Dr. Blaga 1 cor. Dr. Iuliu Pordea 20 cor. Dr. Hăţiegan 10 cor. Ladislau Pap 1 cor. Elis Dr. Isac 5 cor. Dr. Petersberger, adv. 2 cor. Ida Dr. Ilea n. de Ciato 3 cor. Zinca Pantea 2 cor. Dr. Stoichiţă 1 cor. Dr. Florian 3 cor. Victor Stănilă 1 cor. Teodor Târziu 1 cor. Petrea Danciu 2 cor. Dr. Socol, adv. 10 cor. I. Hăţiegan 3 cor. Teodor Hurducaci, inv. 1 cor. Nicolae Necrişescu 1 cor. Morărescu din Pata 1 cor. Mihail Ilieş, preot, Aiton 2 cor. Iustin Naşcu, preot, Booş 1 cor. Ioan Crişan, preot, Tothaza 1 cor. Vasile Cerghizan, preot, Corpadea 1 cor. Vasile Câmpian, preot, Vaidacămăraş 1 cor. Ioan Şuteu, preot, Bothaza 1 cor. Iustin Poruţiu, preot, Dezmir 1 cor. Vasile Rusu, Ghirişul român 1 cor. Vincenţiu Pandrea, preot, Aruncuta 1 cor. Aurel Poruţiu, Rediu 1 cor. Aurel Schiopul, Giurfalău 1 cor. Ioan Petean, preot, Jucul-nooil 1 cor. Eliseu Moga 2 cor. Ioan Pop, preot, Jucul-de-jos 2 cor. Dan Niţiar 10 fil. Ioan Niţiar 10 fil. Nicolae Burlec 10 fil. Ioan Soi 10 fil. Petru Burlec 10 fil. Ioan Niţiar 10 fil. Ioan Mojoatră 10 fil. Ioan Pădure 10 fil. Gavril Petrescu 10 fil. Ioan Cocotă 10 fil. Maria Serb 10 Alimpii Suciu 1 cor. Toţi din Iseroni. Exc. Bar. Duka de Cadar 10 cor. Tovie Perian, preot 2 cor. Nicolae Grozav, econom 20 fil. Nicolae Ciosa, econom 20 fil. Constantin Gancu, grădinar 1 cor. Moişă Popăţ, econom 20 fil. Vidu Crăciun, econom 40 fil. Gruia Popovicu, econom 20 fil. Ioan Sabaduşiu 1 cor. Valeriu Frăţilă 40 fil. Mateiu Câmpian 1-20 cor. Alecsandru Poşa 20 fil. Iacob Orian 1 cor. Aureliu Stupariu 20 fil. Gregoriu Suciu 40 fil. Ioniţă Brad, preot gr.-cat. 1 cor. Ioan R. Poşia, inv. pens. 2 cor. Toţi din Pânade

BIBLIOGRAFIE.

Dr. O. Ghibu: I. Anuar pedagogic (1913). Sibiiu 1913. Preţul 250 cor.

Dr. O. Ghibu: Chestiunea manualelor în şcoalele noastre secundare. Extras din «Transilvania» 1913

Istoria şcoalelor năşăudene, scrisă cu prilejul jubileului de 50 de ani de existenţă (1863—1913) a gimnaziului superior fundaţional din Năşăud de Virgil Şotropa şi Dr. N. Drăganu, cu 17 ilustraţiuni. Preţul 5 cor. Năşăud 1913.

Cuprinsul:

Şcoale române în secolul XVII şi XVIII. Fondurile şcolare năşăudene. Şcoala normală şi institutul militar. Şcoale triviale. Şcoale comunale naţionale. Şcoala de fete. Preparandia. Reuniunea Mariană. Bărbaţi ieşiţi din şcoalele primare năşăudene. — Gimnaziul. Organe superioare. afaceri administrative, disciplină, examene. Personalul didactic. Elevii. Conspectul maturizanţilor dela gimnaziu (1871—1913). Pedeli. Servitori. Bibliografie. Erată.

